ЕЛИН ПЕЛИН

съчинения

4

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

ЕЛИН ПЕЛИН

Съчинения
в шест тома

ПОД РЕДАКЦИЯТА НА
ТОДОР БОРОВ, КРЪСТЬО ГЕНОВ,
ПЕНЬО РУСЕВ

Български писател

ЕЛИН ПЕЛИН

Том четвърти

СТИХОТВОРЕНИЯ, ПОЕМИ, РАЗКАЗИ,
ДРАМАТИЧНА СЦЕНКА

София • 1977

РЕДАКЦИЯ И СЪСТАВИТЕЛСТВО
КРЪСТЬО ГЕНОВ

Стихотворения

ДЯДО СЕЧКО

Дядо Сечко,
не сечи,
студове
недей влачи!
И земята,
старче бял,
не покривай
ти със кал!
Че е жалко,
че галошите
в света
пò са малко
от цървулите
продрани,
от обущата
съдрани. . .
Дядо Сечко,
не сечи!
Дай ни слънчеви
лъчи!
Ветрец топъл
да полъхне,
та земята
да изсъхне. . .

На полето
нажалено
ти килимчето
зелено
постели, —
да поникне
минзухар —
на цветята
златний цар. . .
С песни, веселби
и смях
ще ги женим
двама тях
с това хубаво
кокиче —
бяло Мàртино
момиче.
В храсталака
кукуряка
ще ги чака
и венчей.
От клоните
на върбака
кос молитва
ще им пей.

ДОБРЕ ДОШЕЛ, КОС

Добре дошел, кос,
наш пролетен гост!
Ей!
Я запей,
песен звънка
залюлей!
Имаш глас —
чист елмаз,
пей от нашта
стара круша —
всичко окол
ще те слуша
и копней —
нов живот
ще заживей!
Разкажи ти
на света
що му носи
пролетта:
що цветя
по полето,
що лазур
по небето,
що промени

по горите,
що венци
за момите!
Ей ти, кос,
наш пролетен гост,
я запей,
песен звънка
залюлей!. . .

ЛАСТО-ЛАСТО-ЛАСТОВИЧКО

Ласто-ласто-
ластовичко,
със забрадка
като Радка,
с тънка шийка
кат Марийка,
научи ме
да летя
като тебе
по света,
да предвождам
пролетта!. . .
Научи
и мене ти
на песните си
честити,
да си весело
минавам дните
по полята,
по горите
и високо
до звездите!

ЖАБЕШКА ПЕСЕН

Крък, крък, крък!. . .
Молим ти се,
шарен щърк!
Вряк, вряк, вряк!. . .
Хубавецо дългокрак!
Кер, кер, кер,
бял и чер,
с дълга гага
кат тояга,
що ни гълта
без пощада,
с дълга шия
до София!
Вряк, вряк, вряк!
Щъркел шарен,
дългокрак! —
Досега бе
ти наш враг,
враг, враг, враг —
отсега
не бъди,
и от нашите
води
по-далечко,

молим, стой,
остави ни
на покой!
Не нагазвай
нашто блато
ти, чудовище
крилато!. . .
Крък, крък, крък!
Молим ти се,
шарен щърк,
ще ти предем
на чекрък
гащи зимни,
ще ти пеем
славни химни,
ще те гостим
с качамак!
Вряк, вряк, вряк! —
Ще те гостим
с качамак.

КУКУВИЦА КУКА

Кукувица кука
на зелена бука,
кука и нарича
кой какво обича:

На момите — цвете
и китка в ръцете.
На момци щастливи —
булки работливи.
На булки честити —
деца на гърдите.
На стопани — здраве
и ръце корави.
На старците — внуци
по цели билюци!

МАЙСКА ПЕСЕН

Елате по полята,
елате по горите,
да чуеме елате
на месец май песните!

Елате по горите,
елате по полята,
елате да береме
на месец май цветята!

От жълтата иглика,
от синия синчец
елате да увием
на месец май венец!

Под ясната усмивка
на сини небеса
елате — нас ни вика
на месец май гласа!

ОЛЕЛЕ, МАМО

Проводи ме мама
коприва да бера —
циганки се сбрали,
коприва обрали.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

Проводи ме мама
гъби да набера —
дъжд не валяло,
гъби не никнàли.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

Проводи ме мама
ягоди да бера —
колкото намерих,
всичките изядох.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

КОСАЧИ

Трима шопи трева косят,
мерно махат ред по ред,
без отдих и без почивка
косят и вървят напред.

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

Като змии в тревата съскат
остри бляскави коси,
махат шопите юнашки,
пот челата им роси.

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

— Де бре, върти, хайде, нанè,
дълги откоси реди,
виж пред теб какво имане,
само ти юнак бъди!

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

ОЛЕЛЕ, МАМО

Проводи ме мама
коприва да бера —
циганки се сбрали,
коприва обрали.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

Проводи ме мама
гъби да набера —
дъжд не валяло,
гъби не никнàли.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

Проводи ме мама
ягоди да бера —
колкото намерих,
всичките изядох.
Олеле, мамо,
пак ще ме бият!

КОСАЧИ

Трима шопи трева косят,
мерно махат ред по ред,
без отдих и без почивка
косят и вървят напред.

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

Като змии в тревата съскат
остри бляскави коси,
махат шопите юнашки,
пот челата им роси.

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

— Де бре, върти, хайде, нанè,
дълги откоси реди,
виж пред теб какво имане,
само ти юнак бъди!

Трима шопи — шоп след шоп,
трева косят — хоппа, хоп!

ЛЯТО

Лето, лето!. . .
Над полето
слънце спрено,
нажежено
сипе лъчи
огън-жарки
над главите
на жетварки.
По полето
нажежено
ниви златни
се люлеят —
като море
позлатено.
Тук се чуй —
коса звънти,
тамо песен
проехти.
И кипи
труд упорно:
моми жънат
неуморно,
дорде слънце —
цар небесни —

се наслуша
тъжни песни
и умори си
очите,
и прибере си
лъчите,
и далече
то избяга,
и отиде
да си ляга!

ВЕЯТ ВЕТРИЩА

Веят ветрища есенни —
пеят песенки студени.

Капят листи пожълтели —
стърчат клони оголели.

Няма птичка да запее,
та душата ти да сгрее.

ПЪРВИ СНЯГ

Пада снег
бял и мек,
вàли, вàли
на парцали...
От небото
до селото
пеперуди
от снежинки —
бели, луди
и мънѝнки —
си играят
на дружинки
и се гонят,
и се губят
в небосклона...
И покривка
бяла, мека,
топла, лека
веч земята
си намята.
И под нея
семената,
посеяни
с вяра блага,

ще зимуват
и сънуват
топла влага,
слънчев зрак,
синьо небе —
пролет пак. . .

ПРИЯТЕЛИ

Дете:
Добър ден, врабченце сиво,
да си здраво, да си живо!

Врабче:
Добър ден, дете познато —
да те видя мустакато!. . .

Дете:
Врабче сиво и игриво,
щò под стряхата се сгушваш
и във вятъра се вслушваш?

Врабче:
Иде зима нетърпима —
мисъл страшна ме обзима:
ще намери ли храница
мойта мъничка душица?

Дете:
Врабче сиво и игриво,
да си здраво, да си живо! —
Гладно аз те не оставям
и трошички ще ти давам —

нека знае лоша зима,
че приятелство тук няма!

Врабче:
Момче мое, толкоз харно,
твойто врабче благодарно
ще се радва, ще ти пее
и весело ще живее. . .

Дете:
Сбогом, мое врабче сиво!

Врабче:
Момче мое, да си живо!

НА ДЕКЕМВРИ

Добре дошѐл,
Декември бел,
ти весел, свеж,
с брада от скреж,
с коса от сняг
пухкав, мек.

Ех, пак се ти
за нас сети,
о, дядо стар,
и носиш дар —
пързалки гладки
и сняг за валки.

ДЯДО МРАЗ

Знаете ли кой съм аз —
дядо ви Мраз?. . .
Тежък лед ми е брадата,
от бял сняг ми е косата.
Ледни дишам ветрове,
страшни трупам снегове.
Дето щипна — почервее,
дето хапна, посинее.
Бягай в къщи и се грей,
гледай вънка и се смей!

СИНИГЕРОВА ЖАЛБА

На клонче ледено кацнàл
Синигер пъстрокрил.
«Кога ще дойде лято пак! —
запискал, затъжил. —

Кога ще дойдат от чужбина
в зелената горица
Славейко — моя мил роднина —
и леля Кукувица.

И Щръкльо — стария познайник,
невеста Гургулица,
свирецът чуден — Кос нехайник,
кумица Ластовица?

Та булка млада да ми найдат
из тез гори зелени,
да чуе мало и голямо
Синигер как се жени!»

ХЕЙ, ШЕЙНИЦЕ МОЯ МАЛКА

Хей, шейнице
моя малка,
хайде двама
на пързалка!
Аз на тебе
ще да седна,
по кората
гладка ледна
ще се пусна
кат стрела.
Тра-ла-ла,
тра-ла-ла —
ще се пусна
кат стрела!
Ей, шейнице
моя малка,
моя пъргава
другарка,
по планинските
плещи
сняг блещи,
искрѝ мраз —
там желая
с тебе аз

да надбегна
вятъра!
Тра-ра-ра,
тра-ра-ра —
да надбегна
вятъра!

БАБА МАРТА

Баба Марта
дойде вече,
слънце весело
припече.
И небето
се засмея,
радост нова
ни огрея.
Баба Марта
ни посети
с китка цвете
във ръцете...
На глава си
кат момиче
тя забола е
кокиче
и до него
минзухар —
наш добър
познайник стар.
Жабите
на речний бряг
я посрещат,
да ѝ искат
кукуряк,
кукуряк!

АПРИЛ

Сбогом, бабо
Марто стара,
омръзна ни
с минзухара!
Ха, иди си,
почини си!
Твоят хубав
син Април
пò е щедър,
пò е мил!
От усмивка
цял сияе —
да се сърди
той не знае.
Как любовно
той поглежда
към момите
и с надежда
ни изпълня
той душите...
Цветя сее
по полята,
По горите
пък намята
нови хубави

премени;
тъче листове
зелени;
води птички
да ни пеят,
та сърцата
да ни сгреят.

МАЙСКИ ПРАЗНИК

Ей небето се очисти,
слънце радостно сияй,
празник пролетта празнува —
празника на месец май.

По полето цветя пъстри,
маргаритки и синчец —
пролетта плете разкошен,
разноцветен дар-венец.

От небето до земята,
по света — от край до край —
всичко с песни славослови:
«Да живее месец май!»

Чуй, човече, зова весел
на зелените гори —
иди, набери си цвете
и сърце си отвори!

ВЕСЕЛИ ОЧИЧКИ

(ПО БАЛМОНТ)

Весели очички —
синчец мил небесен,
букви в редовете
на хубава песен!

Кого сте гледали,
кому сте светили,
без сълзи, без скърби,
тъй чисти и мили?

Препълнени с радост,
сини и игриви —
пращайте сияние,
давайте усмивки!

Пращайте милувки,
небесни звездички,
синчец, маргаритки,
весели очички!

ИДЕ ПРОЛЕТ

Ах, усещам, вече иде
пролетта,

в ръцете ѝ китка росна
от цветя!

Косите ѝ — лози вити
и бръшлян,

бял венец ѝ по главата
разпилян.

Дрехите ѝ — рози бледи,
сливов цвет,

по устните ѝ пчелите
сбират мед.

Дето мине, тя със радост
дава дар —

кукуряк, кокиче бяло,
минзухар.

Усмивка ѝ — слънце ясно
над света. . .

Ей, излезте да посрещнем
пролетта!

ДОБРЕ ДОШЛИ!

Добре дошли, певци хвъркати,
певци на пролетта!
Със радост срещаме ви тука
по нашите места.

Добре дошел, блестящи Дроздо,
ти, Ластовичко бърза!
Със вази пак добро щем, знам,
приятелство завърза.

На теб, госпожо Кукувицо,
поклон и почитание!
А тебе чакаме, Славейко,
с какво, какво желание!

Привет и тебе, важни Щърко,
като на всички птици
ливади росни ти желаем
и жаби кекерици!

ДВЕ ВРАБЧЕТА

Скарали се, скарали се
две врабчета сиви,
сиви и свадливи,

зарад една, зарад една
лехица със просо,
просо ситнокосо.

Вдигнала се, вдигнала се
кавга по полето,
дори до небето.

Чу ги сокол, чу ги сокол,
сокол отдалеко,
извиси се леко.

Стрелна око, стрелна око,
падна като камък —
камък отвисоко.

Пух се вдигна, пух се вдигна —
врабча перушина
по полска ширина.

Загинаха, загинаха
две врабчета сиви,
сиви и свадливи.

Златно просо, златно просо
зрее си самичко,
самичко горкичко.

Гледа сокол, гледа сокол
полската ширина —
пълна с перушина.

КУКУВИЦЕ-САМОТНИЦЕ

Кукувице-
самотнице,
тъжна скитнице
в гората,
предсказвачке
на съдбата —
разкажи ми,
обади ми
колко време
ще живея,
ще ли стар
да остарея?
Що ме чака
във живота,
какви радости
и скърби;
кой ме мрази,
кой ме люби?...

Ако нещо
зло ме чака,
кукувице-
самотнице,
разпръсни го,

разтури го
като твойте
тайни мъки
по зелени
гъсти буки!

КОЙ?

Кой посея
тез цветя
по широките поля?
Кой поръси
с мирис чуден
тия рози,
тез треви?
Кой наметна
на горите
тез премени
толко хубави,
зелени?
Кой повика
в тез нощѝ,
украсени със звезди,
славей чудно
да ни пее
до зори?

Тоз магьосник
чудодеен,
то се знай,
че е младий
месец славен —
месец май!

ПОД НАШАТА СТРЯХА

Под нашата стряха ластовичка
гнездо е свила.
И всяка сутрин слушам аз
приказка мила.

На свойте мънички деца
разправя тя
за въздух, за лъчи и ширини
безкрайни по света.

Разправя им за волна воля,
за ясна зора,
разправя им за юг далечен,
за сините моря.

Разправя им как те да хвръкнат
ще да знаят,
разправя им, а те я слушат —
и мечтаят.

ОБЛАК

(ПО ЛЕРМОНТОВ)

На Витоша в пазухите нежни
облак пренощува.
На утрото вдигна се високо
и далеч отплува.

Гледа Витоша премени скъпи,
оросени в сълзи.
Ах, защо си през нощта ти плакал,
мой облако бързи?

НА ПОЛЕТО

Лето, лето!
Хайде всички
на полето!
Като птички
с песни мили
да се впуснем
по тревата,
да обереме
цветята.
И под сенките
дебели —
като моми
и момци —
да си виеме
венци!

ГЛУХО ШУШНАТ СИ ГОРИТЕ

Глухо шушнат си горите,
песен в тях не чуй се веч,
пойни птички отлетяха —
отлетяха надалеч.

И небето ни поглежда
без усмивка, дъжделиво.
Мрат листата и се ронят —
и се ронят мълчаливо.

И земята Слънчо златен
не зарадва, не сгрея.
Ах, сърцето му изстина —
му изстина към то нея!

Вятър тихо тананика
песни жалостни, есенни,
врани грачат над полята —
над полята покрусени.

ВАЛИ, ВАЛИ

Вали, вали, бял снежец
та затрупай земята,
на топличко да поспят
семената в нивята!

На топличко да поспят,
Слънчо да ги залюлей
със пролетна песница
във слънчева люлчица.

ОТИВАТ СИ ВЕЧЕ

Отиват, отиват
певците пернати,
отиват на юг
в земи непознати.

Напразно, напразно
смълча се лесът,
на чудния славей
да чуе гласът.

Той чува, той чува
в долините свои
страхотния вопъл
на тъмни усои.

Печално, печално
поклаща той клони,
въздъхне, простене
и листи порони. . .

И голи, и голи
изправя той клони,
над него зъл вятър
чер облак подгони.

Високо, високо
на дълъг синджир
жерави с писък
отиват в Алжир.

В Египет, в Египет
отправят се други
и чезнат в лазура
редиците дълги.

И мисъл, и мисъл
една ги влече —
по-скоро там, дето
Нил жълти тече!

Де негри, де негри
под палми лежат
и нещо чертаят
по пясъка жълт.

Де сфинксът, де сфинксът
със вечна си тайна
от векове гледа
пустиня безкрайна.

Към чудни, към чудни
страни непознати
летете, летете,
пътници крилати!

С вас хвъркат, с вас хвъркат
и моите мечти
и търсят, и търсят
тез чудни страни!

СТРАШЕН

Дълго Чочо се мъчи
и уроците учи,

но го тежък сън обори
и очите му затвори.

И видя той сън ужасен —
толко страшен, толко ясен:

Сам изключен от класа,
той се скита из леса.

Студ земята вледенил,
сняг на преспи я покрил.

А високо в небесата
светят грозно при луната —

вместо ясните звездици —
двойки, нули, единици. . .

ИДАТ ВЕЧЕ

Идат вече, идат, идат,
скоро ще са тук
нашите пернати гости
от далечен юг!

Ей писмо от тях донесе
песнопоец Кос,
поздрав пращат те на всички
по първия гост.

Пролетта приготвя среща —
празник, чудеса!
Синя арка тя издига
в вишни небеса.

И гората тръпне, чака,
пее и шуми,
всеки ден я с листи китят
горските моми.

Идат вече, идат, идат,
скоро ще са тук
нашите пернати гости
от далечен юг!

ПОТОЧЕ

Поточе игриво,
бъбриво, щастливо
от връх планината
води си премята,
прескача скалите
и урвите рови.
Със песни щастливи,
по пътища нови
то тича игриво,
бъбриво, щастливо.

Поточето бистро,
сребристо и чисто
почивка не знае
и път си чертае,
и нищо не спира
лудешкий му бяг.
Сърце му го тегли
към морския бряг. . .
Поточето бистро,
сребристо и чисто.

ЗА ЛИСТЕНЦАТА

Що стана, що стана
с листенцата бедни,
та тъй са клюмнали,
печални и бледни?

Зъл вятър ги рони,
развява и пръска —
със клетви ги гони
и свири, и съска.

Умират листата —
печални и бледни,
и дишат с нечути
въздишки последни.

И птиченце няма
за тях да поплаче —
сал гарван самотен
се вие и грачи.

СНЕЖИНКА

(ПО БАЛМОНТ)

Мъничка снежинка бяла
от небето долетя,
вятър весело я грабна
и я лудо завъртя.

И снежинката в страха си
се превърна, полете
и по розовата бузка
лепна тя едно дете.

Пролетен топлик усети,
дочу весел детски вик —
и снежинката от радост
разтопи се в един миг.

ЦАР МРАЗ ПЪРВИ

Вдигна се от север люто
с войски — ветрища и хали,
през моретата премина,
през балканите превали,
света завладя без кърви —
    цар Мраз първи!

Запря пътища и друми,
окова реките волни,
в бели лагери в полята
спря войски си своеволни,
даде страшни си повѐли —
    цар Мраз бели!

Кой където е — да се крие
и огнища да си стъкне,
вълк гората да напусне,
пътник в път да не замръкне.
Готви тържества нечути —
    цар Мраз люти!

ЩУРЧЕ-СВИРЧЕ

Месечко се
в небесата
изviси,
нощта лятна
украси.
Щурче-свирче,
посвирѝ
и на хоро
събери:
Сечко-бечко
рогача,
Скокльо-бокльо
стъргача
и Калинка-малинка,
и Божата кравичка,
и ситната
Мравичка!. . .
Събери ги
на хорце
под зеленото
дръвце,
на широката
поляна,

с лунна светлина
обляна —
да не чуят
бухала,
дето буха
в гората:
ще им се пукнат
сърцата!

ДЕТЕ И ВРАБЧЕ

Д е т е:
Врабченце сиво, малко,
защо писукаш жалко?
Защо си се сгушило
на топчица ти, мило?
Защо не чуруликаш,
другари си не викаш
на дружни веселби,
на песни и борби?

В р а б ч е:
Дете игриво, бързо,
дете червенобузо,
я обърни очите,
виж как пълзят мъглите!
И чуй с каква закана
ехти, бучи балкана!
Виж, зима наближава
и. . . , аз какво ще правя!

СБОГОМ, ПТИЧКИ!

Сбогом, птички
песнопойни,
от полета
и усойни!

Есента ви
пъди вече
в други земи,
надалече.

На раздяла
час удари,
добър път на
вас, другари!

А напролет
пак елате
вий, приятели
крилати!

ВОДЕНИЧКА

В дола под селото
малка воденичка
цял ден си кречети
сама-саменичка:

— Спри, речице бърза,
спри да си почина,
ето как работя
век и половина. . . —

А реката бяга,
шуми из дерето
и едно си мисли:
«Морето, морето!. . .»

КАЛИНКЕ-МАЛИНКЕ

Калинке-малинке,
алена, шарена,
вземи ме, води ме
леко, далеко,
да идем, да минем
полета, морета,
да стигнем, пристигнем
там, дето небето
огражда, преграждa
морята, земята. . .
Там в златни палати
цар-господар
живее, владее
на приказки чудни
вълшебната книга. . .

Искам да го видя!

ПОД ЕСЕННОТО СЛЪНЦЕ

Сняг се белее по планините,
ниско там нейде висят мъглите.

Небето синьо — дълбоко мòре. . .
Есенно слънце грее отгоре.

Есенно слънце — есенна радост. . .
Земята влажна тръпне от сладост.

Цветя есенни в полето сиво
смеят се болно, гледат страхливо. . .

В широки друми пътник пътува —
дето летува, там не зимува:

черен работник търси утеха —
домашен огън под родна стрèха.

МОЙТЕ ЛАСТОВИЧКИ

Зад морята, зад морята,
зад морята сини,
де горят на слънце жарко
пясъчни пустини —

тамо нейде, тамо нейде,
тамо отлетяха
мойте ластовички мили
изпод нашта стряха.

Мойте птички, мойте птички,
мойте птички верни
сега с песенки веселят
арапчета черни.

КОКИЧЕ

Огря слънце, топъл вятър
полъхна,
излъга се, измами се
бялото кокиче
и цъфна.

Да не бе огрявал, Слънчо,
по-добре;
я виж, бедното кокиче,
излъгано, измамено,
ще умре!

Тичайте, деца, в полето
на помощ сега,
наберете си кокиче,
отървете бедничкото
от снега!

ПРАЗНИК

Славейче малко пее в гората
и слави май,
ручеят слуша, тихо приглася,
леко играй.

И Кукувица радостно шета
от бук на бук,
хвърка и пита пойните птички:
«Тук ли сте, тук?»

Дърво към дърво върше навежда,
венец плете,
върше навеждат и се прегръщат
празнично те.

Всичко ликува, всичко се радва
на месец май,
а той пилее лъчи и цвете
и сам сияй.

ЮНИ

Слънце сипе
лъчи златни,
зреят ниви
благодатни.

Грижно хвъркат
малки птички
зарад рожби си
мънички.

Те почиват
из гнездата,
чакат перца
по крилата,

та да хвръкнат
в ширинето,
с благодарност
към небето.

ЖЕРАВИ

Жерави дълги редици
с писък отлитат на юг.
Жерави, пътници мили,
вземете и мене оттук!

Искам да видя страната,
дето ви тегли сърцето,
какви са морята, реките,
какво е тамо небето!

Жерави, пътници мили,
спрете си вашто летене —
искам да дойда със вази,
вземете и мене, и мене!

МАРТЕНИЧКА

Ей, Скорец,
първи пролетен
свирец,
що ни водиш
пролетта,
мартеничка
ти плета
от коприна
разноцветна!
Синята е
за небето,
зелената —
за полето,
на цветята —
шарената,
жълтата
и алената!

КУКУВИЦА КУКНА ПАК

Кукувица кукна пак
във зеления шумак,
конче врано стегна
весел млад юнак.

Майка праща сина
в далечна чужбина.
— Ой не плачи, майко,
няма да загина!

Кога кукне пак
в гъстия шумак
птица кукувица —
ще ти пратя знак.

Скоро ще се върна
и ще те прегърна,
с китка да ме чакаш —
с булка ще се върна!

РАДОСТНИЯТ ЧОЧО

Чочо скача, Чочо пее
и презглàва се премята,
лудо шапката подхвърля
и се тръшка по земята.

— Що си радостен тъй, Чочо?
Нова пакост ли измисли,
или пък задача трудна
лесно, лесно ти изчисли?

Птиче гнездо ли развали,
или пък открадна нещо?
Нови лудини ли готви
твоето сърце горещо?

— Не, приятелю, прощавай
за невярната гатанка!
Татко днеска ми донесе
нова, хубава читанка!

ПРОЛЕТНА КАРТИНКА

С песен волна се издига
към небето чучулига,
а под нея тучна нива
се люлее, клас налива.

И пред нея спрял селяка,
с почит свалил си калпака,
слуша пролетната песен
и мечтае си унесен.

И душа му като нива
се вълнува и налива
с радост — като песен чиста,
като слънцето лъчиста.

КАЦНА БРЪМБАР НА ТРЪНКА

Кацна Бръмбар на тръика
и захвана да бръмка.
Заслуша го Мушица
със примряла душица;
слуша, слуша — полетя,
буйно хоро завъртя.
Надойдоха комари,
все ергени, все стари,
погледаха играта,
хареса им Мухата.
Пусти стари ергени —
всекиму се дожени!. . .
Кога слънце залезе,
кавга страшна излезе:
задрънчаха ножове,
затрещяха колове. . .
Дочу Паяк кавгата
затрептя му душата,
тънка мрежа нарами
и на лов се накани.
Видя Бръмбар от тръика.
— Паяк, Паяк! — забрънка. . .
Уплаши се Мушица —
тая малка душица,

остави си играта
и забягна в гората.
А комари вилнеят,
бой се бият, кръв леят.
Никой от тях не сети
как се Паяк там вести,
тънка мрежа долови —
до един ги изслови.

ХЕЙ, ЮНАК

Хей, юнак
ти сърпат!
Дор не станеш
мустакат,
по полето
да не ходиш
и другари
да не водиш!
Че е страшно
и опасно. —
Може комар
да те хване,
да те гътри
по балкани,
мишка с зъби
да ти скръцне
или сврака
да те *клъцне*!

НОВИТЕ ДРУГАРИ

Аз си имам вече
другарчета нови;
като ги повикам —
вече са готови.

Те песнички знаят
и приказки чудни;
вечер те са бодри,
сутрин — ранобудни.

Истина, не знаят
те игри безделни,
но пък са при мене
вечно неразделни.

И те не са вече
ни Петьо, ни Танка,
а новите книги —
новата читанка.

ПУСТИ СКАКАЛЕЦ

Пусти Скакалец в полето,
нали му буйно сърцето,
нали му гъвка снагата,
нали му дълги краката —
прескочи в лозе попово,
намери грозде готово,
наял се като дърварин,
напил се като кръчмарин —
та па на друма прескочи,
дълги мустаци проточи,
чу близо Щурец че свири,
той буйна глава навири —
не стърпя сърце младежко,
захвана хоро лудешко. . .
Облаци прах се вдигнаха,
та до небето стигнаха.
Оттам минаха три шопи,
караха кола със снопи.
Пустата кола набита —
направи скокльо на пита!

ПЪРВА СЛАНА

Небето синьо и дълбоко
поглежда ни студено,
полето равно и широко
ни среща нажалено.

Слана нощес паднала
попарила гората
и листи пожълтели
се носят по реката.

Внезапно северняkът
засили се, задуха. . .
А по поляни цъфнал,
цъфнал кърпикожуха.

КЪДЕ?

Къде, къде с вик жален,
о, жерави, летите
в небесни синини?
— Към южните страни!

А ти с такава грижа
къде се стягаш, мила
ти, ластовичке лека?
— Към Африка далека!

Ти, щърко дългокраки,
за где се готвиш ти?
— И аз на юг, там, гдето
реката Нил блести!

А ти, дете, къде така
си рано подранило?
— Отивам да се уча
в училището мило!

СЛЕД ВАКАНЦИЯТА

Чувам пак отново
училищния звън
как сладко зове ни:
— Дин — дан — дън!

Той вика и кани:
— Тичайте, деца! —
И трепкат от радост
малките сърца.

— Елате, дечица,
дин — дан — дин,
чака ви другарски
училищният чин!

НА ПРИПЕКА

Какво става там, на припека в леса?
Февруари прави странни чудеса.

Зашумяха радостно гори заспали,
нова жажда за живот ги пак запали.

Малко птиче радостно записка,
подмладен поток води заплиска.

Какво стана, та небето тъй е чисто?
И слънцето — тъй засмяно и лъчисто?

Нищо, нищо. Нова се роди надежда —
там под храстите кокичето поглежда.

Първо цвете се усмихна на света —
първа радостна сълза на пролетта!

МЕЧО СЛЪНЦЕ

Огреяло мечо слънце
на меча поляна.
Извлече се баба Меца —
некъпана, непрана.

Разигра се, разлюля се,
да изпъди бълхите —
разтърси се планината,
попадаха елхите.

Де бре, Мецо, удряй, тропай,
хайде де!
Ново слънце пак огрея,
нова пролет пак дойде!

ЧУДНАТА ПЕВИЦА

Хвръкна Свраката от крушата,
попарена от сушата,
сред селото се намери,
от плет на плет се запери.
Па навири опашката
и закряка юнашката
към врабците из трънака,
кокошките в буренака:
— Видяхте ли, разбрахте ли,
дочухте ли, узнахте ли
що направи певицата,
кака Сврака — кумицата?
Измъчих се твърде много,
но най-после — слава богу!. . .
— Що, какво? — врабците питат
и из трънитe се вплитат,
Петелът се муси, пери —
няма дума да намери. . .
— Какво чудо е станало,
та до нас не е стигнало?
— Ух, простаци, роби същи —
гордо Свраката отвръща. —
Затворени по селата,
продали си свободата,

целий свят го знае вече
и наблизо, и далече;
надпях всички пойни птици,
дроздове и кукувици,
и славейчето нищожно,
синигерче невъзможно,
ластовичката цвъркслива,
гургулицата бъбрива. . .
От срам те се насъбраха,
през моретата тръгнаха,
избягаха попарени
тия гости неканени.
Прав им пътя, да си идат,
дано никак не се видят!
Сега вече сте щастливи —
по полета и по ниви
ще чувате с наслаждение
само мойто чудно пение. . .

ЕСЕН ЗЛАТОКОСА

Есен златокоса,
дрипава и боса,
ходи из гората
и брули листата.

На клонче безлисто
мъничка — мънисто,
люлее се птичка
самичка, горкичка.

Печално поглежда
и тихо нарежда
малка песенчица,
чиста кат пшеница.

Но мълчи гората,
ронят се листата. . .
И малката птичка
замлъкна горкичка.

ЗИМНА ПРИКАЗКА

Нощ дълбока, ясна, ледна
на небето луна бледна.

Във гората занемяла,
от сняг бели натежала,

вълк разхожда се гладник,
вълк наежен и стръвник. . .

Край селото, в сънно дворче,
светна мъничко прозорче.

Стар ловец се вътре мярна
в ръка с пушката си вярна:

стар ловец го сън не хваща,
да я чисти той захваща.

ИЗЛЪГАНИЯТ ДЯВОЛ

Дявол кихна,
дрен цъфна —
златожълти цветчета
на мънички топчета.
Седна дявол под дренът
и повдигна си носът:
— Какъв късмет, зарад мен
рано цъфна пусти дрен,
рано дренки ще върже,
ще узреят по-бърже,
ще си хапна киселко,
да ми стане веселко!

НА БАБА МАРТА

Плети, плети, бабо Марто,
изплети ни мартенички,
да ги вържем на ръчички,
да излезем на полето,
да набереме иглика,
кукуряк и минзухарче,
да посрещнем гостенките —
ластовички бързокрили,
кукувица самотница
кърко щърко жабара,
че ни водят пролетта,
да натопли земята,
да разтупка сърцата.

НА ЩУРЕЦА

А бре, Щурец, а бре, свирец,
никой тебе те не кани,
а ти свириш, а ти пееш
и туй лято като лани.

Постресни се, засрами се,
сал ти ли си цигуларин?
Всички с теб се подиграват —
и цар, и кмет, и пъдарин.

Виж що пишат по книжките,
във шегите, в гатанките,
във басните, във песните,
в приказките, в читанките!

А бре, Щурец, а бре, свирец,
никой тебе те не кани,
а ти свириш, а ти пееш
и туй лято като лани!

САМОХВАЛЕЦ

Падна, падна лек дъждец
и окъпа сив Врабец,
очисти му перцата,
излъска му крилцата.
Врабките се събраха,
окол него кацнаха,
па се чудят и маят,
не могат да го познаят.
Врабецът се кокори
и важно им говори:
— На сватба ме каниха,
богато ме гостиха,
аз попях им. В замяна
дадоха ми премяна.

ПЪРВИЯТ УЧИЛИЩЕН ДЕН

Лятото премина,
дойде есента,
утрото с усмивка
поздрави света.

Училищен звън
децата зове,
чуват се навън
вик и смехове.

В улиците бързат
весели деца
и радостно тупкат
малките сърца.

И скоро кат кошер
с работни пчелици
загъмжа школото,
пълно с ученици.

СНЕЖЕН ДЕН

Сняг падна, затрупа
баби Дорината къща,
сиромашкото коминче
пак димец почна да пуща.

Дядо с пушката отиде
още рано пред зори,
за лисици и за зайци
да се скита по гори.

Баба вътре пак зачеса
бяла вълна на дарак
и край огъня замърка
Марко, старий котарак.

Баба в мисли се увлече —
за какво се не сети,
па въздъхна и си рече:
«Пуста младост, де си ти!»

ЧУДЕН РИСУВАЧ

Дядо Мраз и тая нощ
не е спал,
по прозорците цветя е
рисувàл.

И какви цветя чудесни
от кристал!
Где ли ги е тоя майстор
пък видял!

Где ли растат тез цветя
чудати?
В царството на приказки ли
непознати?

Или полюса на север
те красят
и по ледните поля там
те растат!

БАБА МАРТА ВИНЦЕ ПИЛА

Баба Марта винце пила,
па се малко подмладила —
дощя ѝ се да се смее,
омръзна ѝ да се грее
до печката като котка
и излезе на разходка.
Тояга ѝ леда счупи,
усмивка ѝ снега стопи.
Гдето стъпи, трева никна,
над глава ѝ слънце пекна.
Кукурякът се събуди,
па излезе да се чуди,
Минзухарът се усмихна. . .
Всичко около утихна.
А от вишневите клони
Кос смирено се поклони,
поде песни чудни, чисти,
та гората се разлисти.

УЧИЛИЩНА ПЕСЕН

Напред, другари малки,
в стройни редове,
училищний звън
с радост ни зове!

На земята родна
надежда сме ний,
напред към наука —
пак звънецът бий!

Нека надалече
наший глас тръби:
«Ей, родино мила,
вяра не губи!»

Напред, другари малки,
в стройни редове,
училищний звън
с радост ни зове!

БЯЛО И ЧЕРНО

Що виждам тая сутрин —
нощеска сняг валяло!
Където да погледнеш —
все бяло, бяло, бяло!

На двора стои врана,
замислено мълчи,
подплашено врабченце
цвърчи, цвърчи, цвърчи.

Бедняк нещастен мина
по улицата сам,
наведен той вървеше
едвам, едвам, едвам.

Къде в студа го гонят
неволите му верни?
Набърчили го мисли —
все черни, черни, черни.

Що виждам тая сутрин —
нощеска сняг валяло!
Където да погледнеш, —
все бяло, бяло, бяло!

МАЛЪК СЕЧКО

Дете, не вярвай ти
на слънцето лъжливо,
на малкото врабченце
на скачането живо.

Със присмех ме не срещай,
с шеги ме не хапи,
ти знаеш — Малък Сечко
насмешки не търпи.

Че ако се разсърдя
и ако викна пак
от ледения север
студения горняк. . .

Че ако те ухапя
по алените бузи —
веднага ще забравиш
надеждите си бързи. . .

ЗЛАТНА ЕСЕН

Златна есен златни листи рони,
птичка пее на голите клони.

Синджир жерави високо минава,
птичка малка жално се прощава:

— Птици-пътници, идете си здрави
в далечните земи и държави!

В онез страни чудни, непознати
поздравете всичките пернати!

И пролетта рано доведете,
и за там ни всичко разправете!

ПАДНА СРЕБЪРНА СЛАНА

Падна сребърна слана
по полета, по гори
и овчарите пропъди,
и листата изгори.

По селата пак наново
се животът обнови,
пак седенките екнаха
и хорото се зави.

След толкова труд и грижи
есента донесе пак
празници и сватби китни
за работния селяк!

КЪСА ПРИКАЗКА

Нейде някога отдавна
хала страшна се явила,
кладенци, реки изпила
и страната разорила.

А юнаците прочути,
що се там тогаз ширили,
за борба се не решили —
в миши дупки се изкрили.

Но явил се един момък,
неизвестен, беден, скромен,
и за чудо, и за спомен
убил тоя звяр огромен.

И народът благодарен
сбрал товари цели злато,
за да надари богато
това момче тъй сърцато.

Но юнакът им отказал,
мъдро си навел челото,
яхнал коня връх седлото
и отишъл си в селото.

ЛОШ ПРЕДВЕСТНИК

Вятър хладен пак лудее,
зима предвещава той —
ту заплаче, ту запее,
ту надава страшен вой.

«Ветре, иди надалече,
над пустинното море —
тук орачът още, още
нивите оре!

Още хвърля семе чисто
със надежда във гърди,
с вяра в слънцето лъчисто. . .
Ветре, милостив бъди!»

Вятър хладен пак лудее,
зима предвещава той —
ту заплаче, ту запее,
ту надава страшен вой.

ПРЕДПРОЛЕТЕН СЪН

Лъх топъл от юг се носи полека —
въздишка небесна, тревожна и лека.

Хвърлят планините одежди мъгливи —
и върхове снежни блещят горделиви,

Горите си шушнат и тръпнат, и чакат —
и пъпки наливат, сгряни от южнякът.

Цветята сънуват предпролетен сън —
и чуват далечен и тържествен звън.

И някаква песен, незнайна и нова,
звучи над земята и носи обнова.

ГОСТ

Деца, известният певец —
познатият скорец,
е долетял
и пак запял.

Там на тополата на върха
с крилцата си пърха
и поздравява
зората, що огрява.

Над него се синей небето
и смее се полето —
пред него разстлано,
зелено постлано.

Пристига вече пролет нова,
земята е готова —
и слуша тя
на скореца песента.

ЧУЧУЛИГА

Леко, волно се издигам
към синий шир небесен,
труда хорски славословя
с мойта малка чиста песен.

Оттук гледам аз полето,
де човекът работлив
денонощно труд полага,
и му пращам поздрав жив.

И му пея и го радвам
със надежди всеки ден,
и го привечер изпращам
насърчен и ободрен.

Аз съм малка чучулига —
с мойта песничка крилата
връзката в света поддържам
на небето със земята.

ЦВЕТЕН МЕСЕЦ

Цветен месец, цветен май
розите разтвори пак;
и славеите запяха
във зеления шумак.

Цветен месец, цветен май
дари нивите със клас;
и в гората го прослави
кукувица с ясен глас.

Цветен месец, цветен май —
засиняха висоти,
стрелнаха се ластовички
във небесни ширoти.

Цветен месец, цветен май
разцъфтя по целий свят,
деца весело запяха —
деца същи цвят до цвят.

ЕСЕНТА ЗАПЯ

У-у! — запея есента,
и всичко се ослуша в песента.

Гората тъжно зашумя,
небето ситно заръмя.

Балканът чело начумери
и поглед към полето впери.

То тъпне запустяло,
вред пожълтяло, погрозняло:

ни буйни ниви там шумят,
нито трева, нито цветя цъфтят;

ни весели деца играят дружно,
а всичко — само тъжно, тъжно!

ВРАБЧОВО ПИСМО

Писмо пише сиво Врабче
на буково сухо листче.
По вятъра ще го прати
в пусти земи непознати —
чак в Африка до Скореца,
до Скореца, до свиреца.
То, стоплено от надежда,
писмо пише и нарежда:
— Ти замина, хей, Скорецо,
нас остави, големецо!
Но тук зима страшна хвана
и нечуван глад настана.
Няма зърно, ни мушица,
ни мравчица, ни трошица.
Я прати ми ти оттамо
едно зрънце просо само!
Па кат дойдеш ти тъдява,
знай, че няма да забравя —
ако е душица жива,
ще ти върна цяла нива!

СЪНЯТ НА ПОТОЧЕТАТА

Спят в усоите планински,
като мънички деца,
вледенелите потоци
с белосребърни лица.

Тъмните гори ги пазят
и им пеят нощ и ден,
сутрина над тях високо
облик спира се румен.

— Тихо! — шепне планината. —
Нека спят децата мои
и пазете да не влиза
вятър в тъмните усои!

И сърните диви, плахи,
леко бродят окол тях,
веселите самодиви
спират кръшния си смях. . .

СЛЪНЧИЦЕ

Слънце припече —
ставайте вече,
цветенца пъстри,
птички чевръсти,
мечки,
буболечки!

Очи си отворете,
излезте, погледнете:
поляни зелени,
от слънце огрени,
трепнат
и шепнат.

Кокиченца бели,
главички навели,
свенливо,
срамежливо
чакат
кукурякът.

ПРОЛЕТТА ДА ПОЗДРАВИМ

Ха в полето да вървим,
пролетта да поздравим!
Колко слънце,
колко радост,
колко цветя,
колко младост
е донесла днеска тя
навсякъде по света!

Ха в горите да вървим,
птичките да поздравим!
Там певците
сладкопойни
край потоци
и в усойни
е пратила пролетта,
да се радва днес света!

Хайде, хайде да вървим,
пролетта да поздравим!

ЕСЕН

— Есен листожълта,
есен русокоса,
откъде пристигаш
задъхана, боса?

— За малко, за малко
пристигнах аз тука,
годината-майка
прати ме с поръка:

на хората, сврени
по селските хижи,
плода да събера
на труд и на грижи.

Птичките прелетни
на път да изпратя,
гори да прочистя,
да сбера листата.

В нивите да пръсна
нови семена,
за пролет да шия
нови знамена. . .

МЕЧА ЗИМА

Сняг затрупа гората,
лед замрази водата,
слънцето се нейде скри,
мъгла сива го покри —
и настана по света
бяла снежна пустота.
Из скритата бърлога
в планината под глога
баба Меца просупа
рошавата муцуна,
разгледа се широко,
прозина се дълбоко.
Па пресегна със крачец,
взема, близна бял снежец,
смръщи страшна муцуна
и на себе си продума:
— Зима пуста настана,
ще си поспи Мецана,
кога цъфне жилав дрен,
пак ще дойде мечи ден.

ПЪРВОТО ЦВЕТЕ

Слънце смело, слънце топло,
вятър — юг крилат —
на Мраз Страшни разрушиха
снежния палат.

Окованите потоци,
на балканите чада,
пак запяха волни песни,
пак добиха свобода.

Плен пленено, на пролетта
първото дете,
пак отключено видя се
и свободно зацъфте.

Деца радостта дочули,
с песни там вървят,
та кокичето да видят —
да го поздравят.

ГРОЗДОБЕР

Есенно слънце припича
и празник весел предрича. . .

Трапеза чудна, богата
сложили днеска лозята.

Кланят се вити лозини,
посрещат гости-дружини

и канят — вейки развели —
с гроздове тежки, узрели.

Връщат се дълги кервани,
с дарове пълни набрани.

И ечи песен далечна
със благодарност сърдечна.

ЕСЕН В ГОРАТА

Отидох в гората,
където лятос бях,
но, боже мой, сега
какво, какво видях!

Пожар ли от небето
бе с огън я облел,
магьосник ли таинствен
бе нещо я проклел!

Кат лишеи зловещи —
петна, петна по нея,
до изворчето плаче
добрата горска фея.

Мълчи наокол всичко,
мълчи, мълчи и глъхне
и само дъбът стари
изтежко си въздъхне.

КРАЙ НА ЗИМАТА

— Врабче, защо си днес
тъй весело, тъй живо,
играеш, чуруликаш
и пееш си щастливо?

— Скорецът се обади
по радиото днес,
че тука веч пристига
със пролетната вест.

Таз сутрин рано чух
на сливата навън
оная малка птичка,
що пее «цъфтитрън».

На зимата настъпва,
настъпва вече края,
затуй съм, братко, весел
и пея, и играя.

ТЕМЕНУЖКА

Ето, дъхна нова пролет
и стопли земята пак —
дъфна модра теменужка
във гористия гъстак.

С поклон лек я поздравиха
брези в младата гора,
птичка песен ѝ попея,
Зайо пък ѝ поигра.

Слънчо славен от небето
цял ден с радост я гали,
вечерта пък облак нежно
с тих дъждец я навали.

Теменужката честита
пръсна сладък аромат,
на пролетта благодарна
за щедрата благодат.

ЗАЙО-БАЙО

Три дни става как се гуши
Зайо-байо дългоуши
сред полето в трънцата,
да си пази душицата
от ловците мустакати,
от кучета опашати.
Падна слана, ослани го,
духна вятър, изстуди го,
скокна Зайо, отърси се,
към гора упъти се —
там е топло, за́вет има,
ще прекара цяла зима. . .
Стигна Зайо, подслони се;
лист над него отрони се,
зашумя в гората нещо
невидимо и зловещо.
Пак за него няма мира,
пак сърцето му примира,
— И оттук ще бягам вече! —
скокна Зайо и си рече:
— Ей, оченца дългогледи,
ей, краченца бързобеги,
спасявайте пак зайчето,
отиде му кожухчето!

ДВА ВЕТРИЩА

Скараха се два ветрища,
два ветрища, два юнака,
скараха се и сбиха се —
Южния и Северняка.

Скокна дядо Мраз сърдито,
скокна, люто се затече,
с леден меч замахна ядно
и кавгата им пресече.

И извади бяла книга,
и на книгата написа:
— Севернякът ще царува,
ти, Южняко, прибери се!

А напролет, кога светнат
ясни, ширни небеса,
ти наново ела тука
и направи чудеса!

ДОМАШНО ОГНИЩЕ

Зимна нощ навън бушува
и лудее,
вятър северен студена
песен пее.

Вътре буен бумти огън,
свети.
Мило гледат го изокол
вси предмети.

Топло, радостно огнище
сбрало
челядта домашна тука —
голямо и мало.

Окол него сгрени с обич
са сърцата,
доброта и кротост свети
по лицата.

И от пламъците живи
буйни
приказки се раждат
дивни, чудни.

Нека зимата навън бушува
и лудее,
окол родното огнище обич
топла грее!

БАБА МАРТА СЕ НАКИЧИ

Баба Марта
се накичи
със минзухар
и кокиче. . .

Овчар в поле
стадо тири,
хороводна
песен свири.

Рипна Марта
ръченица —
като мома
хубавица.

Гарван гракна
от гората,
присмя ѝ се
на играта.

Баба Марта
се разлюти,
клетви сипна му
нечути.

И сърдито
развърте се,
сняг и ветрица
разнесе,

Та изплаши
млади, стари —
всеки скри се
кой де свари.

НОВА ПЕСЕН

Чувам песен звучи нова
и ехти по целий свет —
като радост, като щастие,
като поздрав и привет.

Буйно, волно ѝ пригласят
разледените реки,
небесата лъчи сипят
над нивя и над лъки,

Никнат цветя по полята
и разнасят аромат,
а мъглите в планините
чезнат, крият се и мрат.

Вслушайте се в тая песен
тъй живителна, светà —
тая чудна нова песен
пее, пее пролетта!

ЖЪТВА

Млад месец Юни,
хубав и личен,
с огнен кон дойде
весел, обичен —
  весел, обичен,
  с ружа накичен!

Огън изсипа
Слънчо лъчисти,
в поля светнаха
ниви златисти —
  ниви златисти,
  пшеници чисти!

Песни запяха
жътварки морни,
чисти, звънливи
песни любовни —
  песни любовни,
  стари народни!

МЛАД ОВЧАР

Млад овчарин стадо тири,
с писана му гайда свири.

Кротко слуша кротко стадо,
що се жали момче младо:

— Хей, вий, овни виторогѝ
и овчици тънконоги!

По-скоро се напасете,
по-бързо се наситете!

Презнощ дълъг път ще тръгна,
в друго село ще осъмна.

Чудна мома там живее —
като ясно слънце грее.

Тая нощ ще ми пристане,
млада булка ще ми стане.

ПРИКАЗКА

Познавам две деца —
момченце и момиче,
две хубави деца —
братченце и сестриче.

Момченцето е мило,
момиченцето — сладко,
те весело живеят
при мама и при татко.

Във тяхната къща,
благата, честита,
има нейде тайно
една пръчка скрита.

Когато децата
вдигат много врява,
тя мигом излиза
и мир въдворява. . .

РОДНО СЕЛО

Път се вие през полето
и се губи надалек;
зад гористите баири
дим се вдига тънък, лек.

Там е мойто селце родно:
окол малката река
бедни къщички се трупат
като баби на тлака.

Тясна уличка възвива
там през дървения мост.
Как вълнувам се, когато
видя тоя изглед прост!

Там е мойта родна къща,
там е тоя кът свещен,
дето родна реч научих,
дето видях първи ден!

БЪЛГАРСКА МАЙКА

Майка мила малък син —
хубав, палав и един —
взема нежно на ръце
до любящо си сърце.
Залюля го на гърди
и му песен зареди:

— Над теб майка, сине, бди,
здрав и весел ми бъди!
Здрав расти, да порастеш,
радост в къщи да внесеш
като добър ученик,
после като смел войник —
бранник верен и защита
на земята ни честита!

ЛЪЖЛИВО СЛЪНЦЕ

Бяла свила се разстила
по земята,
над нея се изяснили
небесата.

Слънце зимно се засмяло
отвисоко,
позлатило снега бели
нашироко.

На стрехàта се припече
врабче сиво,
видя небе, видя слънце,
викна живо:

— Погледнете, хей, другари,
какво става,
пролет чудна, пролет топла
наближава!

— Хей, Врабецо, хей, лъжецо,
не лъжи ни! —
завикаха врабци свити
зад комини. —

Слънчицето, мартенското,
кога пекне,
на души ни чак тогава
ще олекне.

НА ШЕЙНАТА

Бял и мек
пада снег
и покри
той поля и гори. . .

Хайде, моя
шейна злата,
като пиленце
хвъркато
да се впуснем
по снега —
времето му е сега. . .

Южен вятър
ще да екне,
слънце пролетно
ще пекне —
от снега
и леда
не ще има ни следа!. . .

ПЕКНА СЛЪНЦЕ

Пекна слънце подранило,
сладостен топлик разле:
с нова песен ветрец мина
над широкото поле.

И кокичето заспало
чу през сладкий зимен сън
на лъчите животворни
златния и трепкав звън.

Не утрая му сърцето
и тревожно затуптя —
то поникна над земята
и засмяно разцъфтя.

Но по плѐщите планински
се белееше снега —
и главица то наведе,
и посърна от тъга. . .

ПРОЛЕТ

Полека-лека стъпи пролет
във наший роден край
и ето кукна кукувица,
и цъфна месец май.

Разлисти се гората, светна
небето синьо, чисто,
полето ширна се зелено
под слънцето лъчисто.

И кипна над земята бързо
живот засилен, нов,
и свети Гьорги го поръси
от висинето с благослов.

Във клоните на люляк бял
през нощ и слънчев ден
възторжна песен е запял
славеят вдъхновен.

Славеят слави месец май
и пее, и нарежда:
честит да бъде наший край —
със сбъдната надежда!

ТРЪГНАЛ ЖАБОК

Наканил се зелен Жабок
своя син да жени.
Облякъл се, изконтил се
със тез нови премени.

Чули това от Комара
жабините дъщери,
закрякали, завикали:
— Сбирайте се, у-у мари!

— Богат Жабок е излязъл,
снаха млада избира! —
шум се вдигна, олелия
в треволяка из вира.

— Аз съм млада! — Ти си грозна!. . .
— Ти си гадна и гнусна!. . .

Разсърди се богат Жабок
и блатото напусна.

И отиде горд и важен
за сватовство при Рака,
поклони се и за снаха
дъщеря му посака.

Поеми

ЧОХЕНО КОНТОШЧЕ

Едно време — кой знай кога било,
в едно село — кой знай къде било,
живял дядо с свойта баба стара
в една къща схлупена и проста.
Хранели се с леща и попара,
за двамата това било доста. . .
Дядо имал два воловци стари,
те му били най-верни другари.
Нивицата с тях орал си дружно,
да изкара колко му е нужно
за две гърла жито и пшеница,
да нахрани душа да го слуша,
баба стара да му се не кара. . .
Те имали и една козица
с руно бяло, човек да се чуди,
един петел — рано да ги буди,
две кокошки като две царици,
в един възел две скъпи жълтици,
едно каче солена сланина,
да им служи за цяла година. . .

И живели тия старци харни,
един от друг много благодарни.

Баба била весела, честита,
дядо с нея всекиму се хвалел —
на кой пита и на кой не пита.

Веднъж баба отишла на сватба,
поканена по обичай божи.
Там видяла една булка млада,
облечена в чохено контошче,
подплатено със лисичи кожи. . .
От душа ѝ баба завидяла.
Мисъл черна душа ѝ заяла.
Върнала се замислена в къщи,
току ходи и току се мръщи. . .
Дядо гледа, па се чудом чуди:

— Бре, какви са, бабо, тез полуди,
какви ти се случиха премежди,
та навъси старите си вежди?. . .
— Слушай, старче — бабата отвръща, —
толкоз годин гледам тая къща,
искам сега в старост за награда
да ми купиш чохено контошче,
подплатено със лисичи кожи,
да се стегна като булка млада. . .

— Нѐ контошче, а кюрк до петите,
като искаш, ще да ти направя —
отговаря със готовност дядо
и радост му свети във очите. —
Какво искаш, дядо ще ти вземе,
да се сети за младото време. . .

Дядо не щѐ баба да повтаря,
ами тича право на пазара,
па развърза две жълтици скъпи,
щото трябва — всичкото накупи:
чоха черна, конци — сърма чиста,
две-три върви бисерни мъниста.
Па повика той майстори знатни,
прославени с тия ръце златни,
да ушият контошче на баба,
да го скроят така, както трябва.
Насядаха майсторите знатни,
извадиха ножиците златни,
дваж кроят, трижди мярка мерят,
да не сгрешат някъде — треперят.
Баба гледа, засмяна до уши,
от радости работа не върши,
гледа, гледа, очи не повдига.
Кроят, мерят — чоха не достига. . .

Баба легна като болна в къщи,
току охка и току се мръщи,
скубе коса, кърши стари пръсти,
бие глава, плаче и се кръсти. . .
Дядо гледа свойта стара баба.
На старини туй ли ѝ се пада?
Дума даде — назад се не връща,
чужди сълзи не ще да поглъща.
Па раздели два вола-другари,
па отведе един на пазара.
Продаде го за пълна кесия,
па отиде във тъмна чаршия,
купи чоха, колко не достига,
назад бяга и дома пристига. . .

— Нà ти, бабо, чоха и гайтани,
контошчето сега ще да стане!. . .

Посреща го баба подмладена,

гледà, гледà, па дигна ръжена:
— Какво правиш, бре човече божи,
събери си ума във главата!
Ами где ти лисичите кожи,
на контошче за топла подплата?
— Бре — извика дядо кат ужилен
и погледна бабата ухилен, —
срам и позор за глава ми бяла,
глава пуста вече изкуфяла!
Но за прошка, бабо, ще те моля,
всичко нек е по твоята воля. . .

Ходи дядо смаяно по двора,
току пъшка и гледа в обора —
бре, на старост какво сполете го —
на яслите един вол останал!. . .
— Какво с него, така и без него,
нали сме си сиромаси пусти! —
рече дядо, та па се прекръсти.
Отвърза го, кротко го подкара,
запъти се, та чак на пазара.
Продаде го за пълна кесия,
па отиде във тъмна чаршия,
та си купи пушка кремъклия.
Обиколи гори и тръници,
та удари три хитри лисици,
та им зема тия златни кожи,
чохен контош топло да наложи. . .

Леко стана дяду на душата,
отърва се от беля главата.
Завърна си успокоен вече
и на баба викна отдалече:
— Излез, излез, моя бабо харна.
Сега, вярвам, ще си благодарна!

Скочи бързо баба подмладена,
посрещна го, до уши засмена. . .

Пак седнаха майсторите знатни,
извадиха ножиците златни,
дваж кройват, трижди мярка мерят,
да не сгрешат някъде — треперят. . .
Баба не знай от радост къде е,
току шета и току се смее,
край терзии загрижено ходи,
що да прави, как да им угоди?
Макар да са великите пости,
баба наша блажно ще ги гости:
с чорба сладка от двете кокошки,
от петела със люта яхния.
Изпържи им каче със сланина.
Продаде си у механи хладни
бяла коза за вино червено,
па ги черпи със лице засмено.
Пости-мости, господ да прощава,
така баба знае, така ги гощава. . .
Два дни шиха майсторите знатни,
два дни шиха, три дни вино пиха,
та ушиха чохено контошче,
да го гледаш: лено — некроено!

Облече го нашта стара баба,
гледа, гледа, очи си не вярва:
заприлича на невяста млада.
Улови се хоро да играе,
лицето ѝ от радост сияе.
Цяло село на хоро прииждa,
цяло село гледа и завижда.

А пък дядо току ходи в къщи,
току пъшка и току се мръщи,
току пълни и пали лулата
и току се чеше по главата.
— Що е, дядо, и защо си тъжен?
Да се радваш с мене ти си длъжен!
— Нищо, бабо, нищо, поиграй си,
честито ти чохено контошче!. . .
Но де ни са два вола работни,
къде ни са две скъпи жълтици,
две кокошки като две царици,
едно каче солена сланина
да се блажим през цяла година?
Къде ни е млечната козица
с руно бяло — човек да се чуди,
шарен петел — рано да ни буди?. . .
Нищо, бабо, нищо, поиграй си!
Честито ти чохено контошче!
Ще го носиш ти на гладно сърце!. . .

ТРИТЕ БАБИ

Баба Еленица
от златна Златица,
с възелче в кривачка,
тръгнала при врачка.
Стара баба Рада
от Клисура града,
с сливици сушени
във една торбица
и гърненце малко
с крушова чорбица,
дълъг път тръгнала
при син у Софѝя,
земен за топчия. . .
А стрина ви Дивда
от Голяма Кривда,
с болки в стари плещи,
лек тръгна да дири
по бани горещи. . .

Едната нагоре,
другата надоле,
трите се срещнали
сред Софийско поле —
приятелки стари

от млади години
и малко роднини.
Сред широки друми
спрели се на думи,
на почивка кратка,
на приказка сладка. . .
Че въпроси бързи,
че радост, че сълзи,
одумки грижовни
и случки различни
от света лъжовни.
— Какво си, що правиш,
ожени ли Петко?
— Слава богу, тетко!. . .
— Ами ти що чиниш,
кума Еленице?
— Добре съм, кумице!
— Как живееш още?
Порасте ли Пенка. . .
вече да те поще?
— Чух, че се помина
твоята етърва
през велики пости?
— Е, бог да я прости!
— А пък аз тепърва
ще ставам свекърва.

Разговори сладки
и въздишки кратки,
смехове и сълзи,
отговори бавни
и въпроси бързи
и прочее, и прочее,

тури многоточие. . .
Беше пролет блага,
весела и драга.
Мушици бръмчеха,
нивите растеха.
В зелени ливади
пъдпъдък потайно
ту кръкне, ту млъкне,
ту пак се обади. . .
В гъстите трънаци
орляк ситни врабци
на сватба се сбрали,
свирджии викнали —
свирци чуруликат
и на хоро викат
пеперуди пъстри
като вакарелки;
цветята разкрили
шарени омбрелки.

А нашите баби
сред широки друми
стоят и приказват
тия благи думи —
баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда. . .
— Мари, ха да ходим!
— Е, почакай малко. . .
— В къщи е самичък

дядо ви Михалко!
— Не бързайте толко,
чакайте мъничко!
— У, не съм питала
за кумеца Тричко!. . .
И пак се подмятат
разговори нови,
едната замлъкне,
другата долови,
прекъснат, подкачат,
унесат се сладко
и времето дълго
вижда им се кратко. . .
— Хайде още малко!
— Хайде още малко!

Пролетта измина,
дойде лято жарко.
Слънце на небето
спряло се, та пали.
Жътварки в полето
със песни тръгнали.
По ширни ливади,
покрити със цвете,
закрачиха мерно
косачи напети.
В блата и речища,
в дълбоки гьолища,
на жега, на суша
закрякаха жаби. . .
А нашите баби. . .
от сърце и душа,
унесени в глуми

и във благи думи,
стоят и приказват
сред широки друми —
баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда. . .
— Мари, свахо Радо,
забравих да питам
за невяста Ниса?
— Е, остави, свахо
тя, сирота, лани
нали орадиса,
свекър ѝ пропи се,
мъжът ѝ Никола
продаде си вола
за лекове пусти.
Тяхното какво е —
седни, па кръсти се,
речи: не дай боже
зло да се изпречи!

И пак се проточат
приказки безкрайни
за помен, за сватби,
за болки незнайни.
— Хайде още малко!
— Хайде още малко!

Есента прогони
това лято жарко. . .

Слана вече падна,
попари гората
и буря орони
и пръсна листата.
Над полята пусти
с грак зави се врана.
Мъгли тъмни, гъсти
покриха Балкана.
Ветрове повяха,
на зима запяха.
Облаци покриха
небесата ясни.
Почнаха да валят
дъждове ужасни.
А нашите баби
сред широки друми
стоят и приказват
тия благи думи. . .
— Като че прикапа —
рече Еленица.
— Това е росица.
— Таман ги развърза,
ето че прибърза,
кума Еленица!. . .
— Каква си, кумице!. . .
— Ма не сте ли чули
кому се пристана
Димовата Стана?
— На ковача Дени!. . .
— При толко ергени
така се ожени. . .
— Пижовата Дона
пък в града отиде

и стана кокона!. . .
— Пък Дудина Кина
така си загина. . .
— Нима се помина?
— Не, баща ѝ Тане
за пусто имане
ожени я силом
за Коста Гърбака.
И до днеска още
проклина го кака!. . .

И пак се занижат
приказките сладки,
отговори дълги
и въпроси кратки,
въздишки сърдечни,
сълзи скоротечни,
усмивки и шепот,
и големи тайни,
нежности безкрайни. . .
Унисат се трите,
блажени, честити —
баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда. . .

Като всяко чудо
есента премина.
Зимата настъпи,
времето изстина.

Сняг почна да вàли
на едри парцали,
да стели, да трупа
и нашите баби
тихичко затрупа
сред широки друми,
унесени сладко
в тия благи думи —
баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда. . .

Напролет, когато
слънце пекне пак
и разтопи тихо
тоз снежен калпак,
бабите що топли
сред широки друми,
може да ги видим
унесени пак
в дълги разговори
и във благи думи —
баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда. . .

ЗВЯР НЕЧУВАН

В някое селце планинско,
там, в едно кътче градинско,

една ряпа изпращяла —
с един морков си играла.

Отстрани пък зелки бели
гледали ги и се смели.

Но отнейде прелетял
заек бързи и не спрял,

а подскокнал отведнъж
към морковa и. . . дръж!

И побягнал към балкана.
Всички чудят се що стана

Срещнали го мишки малки
и уплашено викнали:

— Бягайте, че иде звер —
кървав, страшен кожодер,

хала съща през полето,
ушите му до небето!

Села, градове обрал —
влачи моркови с чувал!

И вдигнала се тревога,
олелия дор до бога.

Наизскачали гадини
от съседните градини:

— Бре, що има? — Бре, що стана?
— Тигър дошъл във бостана!. . .

— Тигър ли? — Видях го, ей!
— Не, това бе огнен змей!

— Не, това бе хала, хала,
там от облака паднàла!

— Бягайте, лети насам,
вика: «Всички ще изям!»

Тъй нададе някой вик,
всички се изкриха в миг.

А наш Зайо тича, тича,
в къщи моркова завлича.

Там децата си събрал
и гощавка той им дал.

И туй страшно приключение
им разправил с увлечение.

КРИВОТО ПАТЕНЦЕ

Едно време — кой знай кога било,
в едно царство — кой знай къде било,
живял дядо с своята стара баба.
Имали си всичко, що им трябва:
къща малка да подслонят кости
и армея за велики пости,
шепа леща за сладка чорбица,
за ошавец сливици торбица. . .
И живели тия старци харни,
един от друг много благодарни.
Само едно мъчило двоица —
бог им не дал за радост дечица.
Самички си на света живели,
в самотия двама остарели.
В самотия проклета във къщи
дните текли все едни и същи. . .

Веднъж дядо с своята старуха
поизлезли малко на разтуха
във гората, да наберат гъби —
чорба сладка за уста беззъби.
Там намират една стара бука
и до нея пиленце писука.
Приближават двама предпазливо

и съглеждат едно пате диво.
И усети дядо състрадание,
на ръка го взема със внимание.
Гледат — птиче хубаво, красиво,
но горкото с едно-краче криво.
Грейна радост дяду във сърцето
и светна му весело лицето:
— Ха да вземем туй криво патѐнце,
да го храним наместо детенце! —
рече баба със нежно участие,
а пък дядо заплака от щастие.
И двама с мисъл една и съща
върнаха се в старата си къща.
Гнездо свиха във едно кьошенце
и турнаха малкото патѐнце. . .
Бог прати им на старост утеха.
И доволни те си заживеха
във своята стара бедна хижа
с една радост и със една грижа —
да угаждат на малкото птиче,
на тяхното малко храненѝче. . .
Един ден дядо се пак нагърби
и със баба отиде за гъби.
А кога се завърнаха в къщи,
гледат — вътре като палат същи:
двор изметен, нареден — градинка,
обед сложен чисто за дваминка,
хляб омесен, изпечен — мекица,
приготвена лютива чорбица —
вред пипала изкусна ръчица. . .
— Бре! — старите смаяни остаха,
по съседи да питат тръгнаха
кой е шетал, чия ръка веща

тъй нареди и свари им леща?
Но от всички тям съседни къщи
получиха отговори същи:
никой нищо не видял, не знае.
Дядо наш се чуди и се мае,
а пък баба, събрала три пръсти,
току ходи и току се кръсти,
обикаля къщното кьошенце
и си милва дивото патѐнце.

След ден-два се дядо пак нагърби
и със баба отиде за гъби.
А кога се пак върнаха в къщи,
гледат — вътре като палат същи:
двор изметен, нареден — градинка,
обед сложен чисто за дваминка,
хляб омесен, изпечен — мекица,
вред пипала изкусна ръчица,
а на прага — къделя с вретено,
огледалце мъничко строшено. . .
Пак старите смаяни остаха.
По съседи да питат тръгнаха
кой е шетал, чия ръка веща
тъй нареди и свари им леща?
И от всички тям съседни къщи
получиха отговори същи:
минавайки, днес видели хора,
че вървяла със менци през двора
мома малка и чудо красива,
с едно краче като че ли крива. . .

Дълго време старите мислили
и най-после двамата решили

да се скрият в стаичката вета
и да видят кой така им шета.
И ето го дядо зад хамбара.
Под водника свря се баба стара.
Изкусно се двамата прикрили,
зачакали и дъх притаили. . .
Не минало ни много, ни малко,
зачуло се писукане жалко.
И ето ти сред стаята живо
изскочило патенцето криво
и отведнъж на мома станало —
от водника менците грабнало,
да отиде за вода студена. . .
Но изскочи баба умилена.
Прегърна го и зарони сълзи.
Целуна го по алени бузи.
То се дръпна, побягна — горкото —
и с писък си потърси леглото.
Улови го и дядо тогава,
па го милва и го утешава:
— Не се плаши, хубавице златна,
не попадна ти във къща знатна,
но и в нашта колиба пробита
ти ще бъдеш гледана, честита.
Ще те пазим като дете родно,
ще живееш весело, свободно. . .

А момата сълзи си преглъща,
с милни думи на дядо отвръща:
— Направи ми хурка и вретенце,
ще остана за ваше детенце.

Слава богу! От хижата вета
веч избягá мъката проклета.
Като слънце радост я освети,
ангел божи сякаш я посèти.
Дядо не знай от радост къде е.
Баба само шета и се смее.
От момата очи си не свалят.
Угаждат ѝ и току я галят.
Купиха ѝ чехли сърмошити
и обици златни на ушите,
контош чохен, коприна-фистанче,
на шията бисерно герданче,
по ръкави ситни тютюрмета,
на коса ѝ алени лалета,
над чело ѝ златни треперушки —
да завиждат селските ѝ дружки.
Кръстиха я старите Даринка —
дар от бога — пратен на дваминка.
И Даринка, тиха и доволна,
живяла си весела, охолна.
Цял ден в къщи шетала и пела
на хурката шарена си прела.
Или в ръка с малко огледало
оглеждала личице си бяло,
поправяла златните си къдри
и слушала поуките мъдри
на двамата старци благодарни —
толко мили, грижливи и харни. . .

Една сутрин хубава Даринка
седяла си на двора саминка,
на главата с алена качулка,
на пояса с писаната хурка

Прежда прела на тънко вретено,
в краищата златно позлатено. . .
Орляк патки лѐтели в простора.
Съгледали Даринка на двора.
И викнали те от вис небесен —
жално, милно подхванали песен:

«Вижте, диви патици,
Гривошийка мъничка
на момиче станала:
на пояс ѝ — хурчица,
във ръчица — вретенце.
Ха да пуснеме перца,
да ѝ никнат пак крилца!»

Чу Даринка отсред равни двори.
На песента с песен отговори:

«Хей ви, диви патици,
мои малки сестрици,
с вас не искам да бъда!
Кат си счупих крачето,
не ви смилих сърцето —
самичка ме пуснахте
и високо литнахте. . .»

В небесата с писъци жалки
изплакаха нейните другарки.
По перце ѝ всичките пуснаха
и далеко, далеко литнаха.

И остана пак сама-самичка
тая мома — довчерашна птичка. . .

Като диви патици на ята,
дойдоха ѝ спомени в душата:
за небето синьо и високо,
за полето зелено, широко,
за рекички, за извори чисти,
за езера с брегове тревисти. . .
Та заплака кат малко детенце
и захвърли хурка и вретенце —
и пак стана на криво патенце,
па си литна в ширни небосклони,
свойте сестри-патици да гони. . .

ДЯДОВАТА РЪКАВИЧКА

Тръгнал дядо за Златица,
изгубил си ръкавица.
Там играла на поляна
малка мишчица Гризана,
ръкавичката видяла
и на топличко се свряла.

Ей го мокър и подплашен
тича Зайо от горица.
Спира го на пътя прашен
дядовата ръкавица.
— Кой на топло там се гуши? —
пита Зайо дългоуши. . .
— Аз съм мъничка Гризана.
Кой си ти, та страх ме хвана?
— Аз съм Зайо Средногорски,
крия се от думи хорски —
каза Зайо боязливо
и попита предпазливо:
— В тая топла ръкавица
мир дали ще да намери
мойта плахата душица?
— Влез, самичка ми е скучно! —
рече Гризла благозвучно.

Подир малко иде Лиса.
(То без нея де ли бива?)
Насред пътя се курдиса
и лукаво се подсмива.
— Кой е в тая ръкавичка? —
пита хитрата кумичка.
— Мишка мъничка гризлива
тук на топло си почива,
Зайо-байо Средногорски,
скрит от лоши думи хорски.
Ами ваша милост кой е
и защо ни безпокои!
— Аз съм златната лисица
и желая да се стопля
в ваша чудна ръкавица.
— Влез, макар че сме мнозина,
но нали ни си роднина!

Тръгна Вълчо от гората
по работа към селата.
Спира той на пътя прашен —
гладен, настървен и страшен.
Ръкавичката съглежда,
да подуши се навежда,
но усеща я, че шава,
и запитва той тогава:
— Чия уплашена душица
крий се в тая ръкавица?
— Тук на топло си почива
мишка мъничка гризлива,
Зайо-байо Средногорски,
скрит от лоши думи хорски,
още нашата кумица,

златокожата лисица.
Ами ваша милост кой е
и защо ни безпокòи?
— Аз съм Вълчо от Балкана,
гост желая да ви стана. . .
— Влез, макар че сме мнозина,
но нали ни си роднина!

Подир малко всички сещат
цяла земя разлюляна —
иде рошава Мецана,
в ръкавицата надникна
и юнашки се провикна:
— Чия уплашена душица
крий се в тая ръкавица?
— Тук на топло си почива
малка мишчица гризлива,
Зайо-байо Средногорски,
скрит от лоши думи хорски,
още нашата кумица,
златокожата лисица,
Кумчо-вълчо от Балкана,
гост по нашата покана.
Ами ваша милост кой е
и защо ни безпокòи?
— Аз съм рошава Мецана,
гост желая да ви стана.
— Влез, макар че сме мнозина,
но нали ни си роднина!

Събрали се те другарски,
разположили се царски
в ръкавичката на друма

и отворили си дума. . .
Скоро дядо от Златица
се завърна да потърси
свойта топла ръкавица.
Зер, ако я не намери,
баба с кремък ще го дèре. . .
И вървейки, и кашлейки,
насред пътя той се спира
и душата му примира,
сърце му се разтреперва —
гледа, гледа и не верва:
ръкавичката му шава,
миша глава се подава
и опашка от лисица,
и парченце от ушенце,
едно късче кожух мечи,
светят остри зъби нечии. . .
— Какво мислиш бре, човече! —
дядо сам на себе рече
и ръкави си възпрете,
и с тоягата удари,
и повтори, и потрети. . .

Вечерта дома го срещна
неговата баба стара:
дядо лов с колата кара
и засмян дори до уши,
той лулата важно пуши. . .

ЦАР ШИШКО

Едно време дядо господ свѐти
слязъл бе земята да посѐти,
широм, дължом той да я обиде,
как живеят хората да види,
дали още така го почитат
и закона дали му зачитат.
Той стори се на просяк опърпан,
с бяла брада и кожух закърпен,
в една ръка със икона нова,
в друга ръка с тояга дренòва.
Така господ свети, справедливи
на почивка спря до едни ниви.

Там наблизо момченце игриво
пасеше си своїто стадо сиво.
Старецът го повика и рече:
— Починах си, дете мое, вече,
помогни ми, синко, да се вдигна,
в град далечен трябва да пристигна.

Момченцето стареца подкрѐпи,
докато се на нозе закрѐпи,
па си бръкна в скъсана торбица,
та извади хлебец и солчица:

— Вземи, дядо — срамежливо рече, —
ти си пътник, идеш отдалече,
похапни си — сили да подкрепиш,
че те гледам — едвам-едвам креташ. . .

Господ прие коравия залък
от ръцете на момъка малък,
па му рече: «Синко, за отплата
нà ти тая свирчица чудата,
да те пази от всяка неволя;
а когато засвириш по воля,
нищо живо да не се утрае —
да се дигне, да се разиграе!
Щастйе нека тя да ти докара,
зет да станеш славен ти на царя!»

Момченцето със радост голема
от стареца свирката поема,
целува му ръка до три пъти,
за града го в посока упъти,
па стадото кротичко потири,
със новата свирчица засвири. . .
И, о чудо, невидяно чудо —
разигра се стадо като лудо,
заскачаха кози и овчици,
заскачаха мравки и мушици,
не страя се сивото магаре,
ръченица изкусна удари!. . .
Най-после се момчето умори,
то сне свирка чудна от устата,
да си малко поеме душата,
и отведнъж игра се прекъсна —
кой си друсна, хубаво си друсна. . .

А привечер момчето закара
сиво стадо в село във кошара,
при чешмата застана на спирка,
па засвири с чудната си свирка.
И щом като свирня се понесе,
цяло село в игра се унесе,
залюля се хоро чудновато,
старо, младо, кьосаво, брадато,
здраво, болно, дете пеленаче —
всяко тича и всяко подскача. . .
Сне момчето свирка от устата,
да си малко поеме душата,
и отведнъж игра се прекъсна —
кой му друсна, хубаво му друсна!

Дядо господ, радостен, доволен,
упъти се за града престолен
и почука на царьови двори.
Сам му царят портите отвори,
разсърди се, изгледа го криво
и попита тежко, горделиво:
— Какво искаш, просяко нахален?. . .
— Късче хлебец, че съм много гладен —
проговори старецът смирено
и погледна царя нажалено.
— Я се махай ти, старецо гнъсен! —
рече царят мрачен и навъсен
и ръка си със закана вдига:
— Хляб дори и мен ми не достига!. . .

Обидено господ се повърна,
вдигна ръка и царя прокълна,

клетва тежка, страшна, гръмовита:
— Дано нивга нямаш ти насита!. . .

Оттогава апетит безмерен
доби тоя цар високомерен:
яде, яде и не се насища
нито със хляб, нито със месища,
готвачите не могат да смогнат,
със казани манджа да помогнат. . .
Царят яде, яде и тлъстее,
от ден на ден расте, дебелее,
тронът му го вече не побира,
спокойствие нийде не намира,
ни да ходи, ни да шава може,
що да прави — наказание божие!
И той бързо известие даде,
по цялото царство той обади:
който може да го излекува,
да го вдигне на крака да ходи,
от тежестта страшна освободи,
ще му даде царят за награда
дъщеря си, царкинята млада,
ще го сложи наследник на трона,
ще му даде царската корона.
Стекоха се философи стари,
надойдоха доктори, знахари,
ала никой нищо не помогна,
да облекчи цар Шишко не смогна. . .
Една сутрин, зора кога пука,
страхливо се на порти почука.
Затичаха слуги във позлати,
отвориха царските палати
и видяха тамо пред вратата

момче бедно със свирка в ръката.
— Какво търсиш, момко непознати,
толкоз рано пред царски палати?
— От далечни места аз пътувам,
наемам се царя да лекувам. —
И слугите с усмивка лукава
въведоха момъка тогава. . .
Цар Шишко седеше там на трона
неподвижен, тих като икона.
Образът му като шопар гоен,
коремът му като тулум лоен. . .
А момъкът нищо му не рече,
пред него се тихичко изпречи
и си наду малката цафара,
ръченица изкусна подкара.
И отведнъж — невидяно чудо —
скокна царят и заигра лудо,
понесе се като перо леко,
ту подскокне, ту заситни меко,
ту подклекне, ту скочи високо,
ту ръце си завърти широко,
ту плесне, ту викне той чевръсто;
пот се сипе от тялото тлъсто,
но той скача, не иска да знае
и играе, играе, играе. . .
И от игра — три дни и три нощи —
царят стана мършав като мощи. . .

И момъкът стана зет на царя —
тъй се свършва таз приказка стара.

БАБИНАТА БАНИЦА

Ето вече неделя,
захвърлила къделя,
не ще баба да преде,
нито пие, ни яде!
Дядо пуши лулата
и си блъска главата,
па си баба попита:
— Що си, бабо, сърдита?

Рипна баба, подскочи
и юмруци посочи:
— Да ти кажа, де пък де —
баница ми се яде!
Разбираш ли, дъртако,
омръзна ми, глупако,
заран, вечер попара
и солена извара!. . .

Сви се дядо ужилен,
каза, гузно ухилен:
— Не ме хокай и съди,
какво искаш — ще бъде!. . . —
И той грабна торбата,
па отиде в махлата

и поиска от сърце
бяла бучка масълце,
чисто брашно пшенично —
каквото е прилично —
па го дома занесе.
Баба видя, засме се,
кат торбата разгърна,
тя си дядо прегърна;
за бучката масълце
целуна го от сърце;
па ръкави възпрета
и весело зашета —
меси баба и пее,
та се къща люлее.
Като млада подскочи,
пѐтурите разточи,
бяло масло подмазва,
сладко, сладко приказва.
Стара снага прекърши,
баницата привърши,
сладка, мазна, извита.
Ех, ти, бабо честита!. . .
Да разправям аз не ща
как я тури във пещта,
с какво сърце дотрая
да я пече до края. . .

Както да е, тъй стана —
баницата желана
опече се, свърши се,
на софрата сложи се
тъй целичка в тавата.

Ех, ти бабо, благата!. . .
Седна бабa засмена
до дядови колена,
сладко да се нагостят,
стига вече да постят.
Хапна баба — гореща,
хапна дядо — вонеща.
Двамата се сгледаха
и се люто скараха,
за коси се хванаха. . .
Разсърди се, вдигна се
и навънка втурна се
баницата с тавата,
остави им софрата.
Баба грабна ръжена,
дядо грабна остена
и навънка хукнаха,
баницата погнаха.
Тука, тамо, през двора,
зад хамбара, в обора. . .

Баницата извита,
уплашена, сърдита,
търкаля се и търчѝ,
на комина се качѝ —
гаргите я хванаха,
до трошица хапнаха. . .

СЪРДИТАТА КОЗИЦА

Бабината козица,
кротка, добра душица,
със брадица юнашка,
с напърчена опашка,
закривени рогчета
и пъргави крачета,
веднъж влязла саминка
в бабината градинка,
утъпкала лехата,
опасла й цветята,
окършила сливата,
джанерката дивата,
дето баба береше,
сладък ошав вареше. . .
Бабата я завари,
бой й хубав удари,
козата се докачи
и да яде не рачи
нито ситни трошици,
нито каша от трици.
И намери котака,
от баба се оплака:
— Ах, недрага-немила,
веч съм, кото, решила

да забягна в гората,
да си търся съдбата. . . —
Усмихна се котака,
па я умно посъди —
това да го не бъде:
— Недей ходи в гората,
ще си найдеш белята,
кръвник Вълчо там ходи,
денонощно там броди,
чужди души той бере,
живи кози той дере!. . .

Тупна със крак козата,
напърчи си рогата:
— Ей, котако, глупако,
на Вълча ли ще се дам,
туй ще бъде кòзи срам;
остри ми са рогата,
бързи ми са краката!. . .

И вечерта козата
хвана вече гората,
найде трева зелена,
найде вода студена,
наяде се, напи се
и за баба сети се:
— Бий ти, бабо гърбава,
твойта коза хубава!. . .

Още това не рече,
страшен вълк се изпречи,
със очи си заблякска,
със зъби си затряска.

Уплаши се козата,
забрави си рогата,
бързи крака забрави,
гласът ѝ се задави.
«Гине, бабо гърбава,
твойта коза хубава!» —
през ума ѝ премина. . .
и така си загина.

На утрото овчари,
двама, трима другари,
на горската поляна
кръв видяха разляна
и две криви рогчета,
и четири крачета. . .

БАБА ЖАБА

Засвирило Щурче-свирче
сред Тракийско равно поле.
Завъртя се кръшно хоро
от Родопа до Балкана.
Улови се баба Жаба
и заскача, и закряка,
навехна си двата кра̀ка,
легна болна във шавара —
ни умира, нито става.
Събраха се докторите,
докторите, щъркелите,
преглеждат я, разпитват я:
— Какво ти е, бабо Жабо?
Ще ти мине, успокой се,
пийни вода от реката,
глътни тиня от блатото
и пак хайде на хорото!

Отговаря баба Жаба:
— Не ща вода, не ща тиня,
яде ми се пастърмица
на стар комар от кълките.

Повикаха докторите,

хитри ловци — паяците,
изплетоха тънки мрежи,
замрежиха гъсти гори,
гъсти гори, тихи води,
изловиха комарите,
избиха ги, изклаха ги —
отсякоха бутовете,
направиха пастърмица,
турнаха я да се суши
по гората, по буките.
Насушили три чувала,
донесли ги на Жабата.
Седна Жаба, изяде я,
прилоша ѝ от тлъстото.
Провикна се баба Жаба:
— Ой, доктори, ой, щъркели,
вземете ме, дигнете ме,
носете ме над полето,
да се малко поразходя!

Грабнаха я докторите,
докторите, щъркелите,
дигнаха я над полето,
да се малко поразходи,
поразходи, поразхлади.
Пуста Жаба натежала —
пуснаха я докторите,
пуснаха я над полето.
Падна Жаба, разпука се,
разпръсна се пастърмата,
размириса цяло поле,
та мириса три години,
три години и полвина!. . .

СВАТБАТА НА ЧЕРВЕНУШКО

Дойде пролет и посипа
цвят по дърве, по полени,
разиграха се сърцата —
Врабчо рече да се жени.

Време хубаво за сватба:
вишни бели разцъфтели,
щурци свирят непрестанно,
гости-славеи запели.

Златни мухи хоро вият,
пеперуди — ръченици.
В гора кукувица кука,
гукат сладко гургулици.

Небе синьо, въздух пресен,
висоти и ширинета. . .
— Ще се женя — писна Врабчо
и подскочи триж на плета.

На сърце му бе паднала
Орешанката мъничка.
Като него тя живееше
в тръните сама-самичка.

Най-напред кога я срещна,
той за ягода взема я —
тъй миничка, мила, ситна,
тя сърцето му омая.

И весело Врабчо кацна
на близката трепетлика,
Орешанката намери
и запя, зачуруликa:

— Орешанчице мъничка,
ха стани ми млада булка,
ще те храня ситно просо,
ще ти свия златна люлка!

— Не те искам, Врабчо сиви! —
Орешанка отговори. —
Ти за пакости роден си,
за кавги и за раздори!

Аз другар съм си избрала
Червенушкиния син,
по глас, по нрав и по хубост
той в гората е един.

— Червенушко, Червенушко —
тя подплашено изписка, —
где си ти, ела да видиш,
Врабчо ме за булка иска!

Врабчо нищо не продума,
сърдит мина във трънака,
скрит от всички, тамо свря се
и горчиво си поплака.

И в душата си закле се
Червенушко да погуби,
а малката Орешанка
до перце да я оскуби. . .

Накрай село във гората,
още слънцето не пекна,
насъбраха се сватбари,
шум от ранно утро екна.

Сватба чудна ще да има —
птички пъстри на орляци
стичат се и чуруликат
по зелените букаци.

Червенушко — младоженец,
млада булка — Орешанка,
дърве с гости препълнени,
с цветя — горската полянка.

Славеите — свирци първи,
бухалите — тъпанари,
роднините хоро скачат,
кой как може, кой как свари.

Чучулигите — деверите,
а кумата — кака сврака,
стара сваха — усойката,
току вика, току скака.

Папунекът — шегаджия —
смях им прави, та се пукат,
соколите — стражарите,
махмузите току чукат.

Синигери, неканени,
смесиха се, заиграха;
скорци бързо прилетяха,
напиха се и запяха.

Чуха песни, чуха викот
и тръгнаха от махлата:
Петльо герез, качулати
с кокошката пух-пухната.

И тръгнаха с подаръци,
как е редно, как приляга —
Петльо бабин с червейчуга,
кмет-Синигер с Бръмбърляга. . .

Тъй било е, тъй да бъде.
— Хайде нека е честито! —
И подвикват сватбарите,
и подскачат дяволито.

Пиха, пяха — пладне стана,
дойде време, то се вика,
Черешанката пратиха
поп Гарвана да повика.

Поп Гарван бе стар и мъдър
и живееше далеко,
Черешанка с поканата
към него хвръкна леко.

— Дядо попе, сватба правим,
за венчавката те каня! —
Черешанка писна тънко
и смирено се покланя.

Поп Гарван се вдигна важно
и тържествено изграка:
— Още вчера бях поканен
от кумата — кака Свракa!

Също имам предписание
от Орела — стар владика. . .
Да вървиме, Черешанке,
дълг пастирски щом ме вика!

И във златната карета
бързобеги Зайо впрегна,
прекръсти се, влезе вътре,
даде заповед и седна.

Сви ушите Зайо бързи,
на път пусна се сърцато,
че на сватбата и него
дар ще дарят пребогато.

С лист от зеле ще го гостят
и с оризец шепа още,
кума свраква ще го срещне,
кожухчето ще му пощи.

Тича Зайо бързобеги
и ушите току вири,
а каретата се носи
през долини и баири.

А поп Гарван благославя
цвете, дърво и поляна,
бяла бреза тръпом-тръпне,
млада ела се покланя.

Ето скоро приближават,
чуват тъпан и цигулка,
накрай гора ги посрещат
младоженец с млада булка.

Червенушко с Орешанка
гордо върви, ситно ситни,
подире им наредени
девери, сватбари китни.

Всички спряха се смирено
на зелената поляна,
с пъстри цветя обсипана,
с бяло слънчице заляна.

Поп Гарван се попрокашля,
на средата се изстъпи,
важно книгата отвори
и. . . мълчание настъпи.

И запя, зачете дълго,
триста поклони извърши,
сватбари се насълзиха,
дърве сведоха си върше.

Насекоми из тревата
кое де бе, там остана. . .
Попът свърши молитвите,
сладкогласна реч захвана:

— Хей, сватбари хвъркавати,
ха, сега им честитете!
Нек животът да цъфти им
хубав като полско цвете!

Завикаха сватбарите,
заскачаха да честитят,
запискаха, закрякаха,
ту отлитат, ту прилитат. . .

Врабчо тайно ги следеше
и трепереше от мъка,
и сърцето му от завист
бие, бие, та се пука.

Не изтрая и подскокна,
млади клончета разтресе,
с писък злобен и закана
люти клетви произнесе.

Стреснаха се сватбарите,
млада булка се изплаши. . .
— Що? — Какво е? — Чудно нещо!
— Няма нищо — все сме наши!

Сви се хоро хвърковато
под свирните на щурците,
забухаха бухалите,
песни викнаха скорците.

Орешанка ситно ситни,
а до нея Червенушко;
до тях скача кума Сврака
и кадънче Белогушко.

На средата етървите —
чучулиги качулати,
лели, стрини, стари свахи,
все роднини хвърковати.

Най на края като капка
роса чиста върху цвете —
на булката сестричката
ситно ситнеше с нозете.

Сива, скромна и мъничка,
облечена чисто, чисто —
не бе пиле хвърковато,
ами бисерно мънисто!

И пред тая чужда радост
не издрая Врабчо сиви,
сърцето му огорчено
изпълниха страшни сили.

И сред всички като камък
той се спусна отвисоко
и в гърдите се удари,
и разпери се широко.

Припищяха сватбарите
и хорото се разтури,
Врабчо три пъти подскочи,
писна страшно и притури:

— Ида аз за отмъщение,
да пролея кръв гореща!. . .
Червенушко, юнак ли си,
ха, излез ми ти насреща!

— Тук съм! — викна Червенушко,
млада булка той остави,
пухна криле ядовито
и пред Врабчо се изправи.

И борба почнаха люта
хвърковати горски сина —
разпиля се, разхвърча се
облак сив от перушина.

Настръхнаха сватбарите,
страх настана във гората,
дърве върхове вдигнаха
и прибраха си листата.

Млада булка се разписка,
перушинките си скуби:
— Помощ, помощ, ах, Врабецът
Червенушко ще погуби!

Всички тръпнат, гледат плахо,
работите зле отиват. . .
Стражарите — соколите —
ту се мръщят, ту подсмиват.

Но изведнъж строг и важен,
с глас спокоен и умерен
тупна криле и извика
мъдро попът — Гарван черен:

— Стига, стига, неразумни,
тая срамна борба спрете,
рода славен хвъркования
със кръвта си не петнете!

Орешанка има сестра,
хубавица като фея.
Врабчо храбри, тя те иска,
ти за булка вземи нея!

Думите му мирни, кротки
мир във всички души вляха —
и борбата прекрати се,
и юнаците се спряха.

Тогаз сладко се обади
там от близката елхичка
на булката Орешанка
най-мъничката сестричка:

— Врабчо, ти, юнак безстрашни,
нека господ ме накаже,
аз отдавна те обичам,
сърце срам го бе да каже!

Заскачаха сватбарите,
завикаха гласовито:
— Нова сватба ще да правим,
хайде, нека е честито!

И прегърнаха се братски
двамата врази юнаци,
и целунаха се с прошка,
и станаха баджанаци.

СТРАШЕН ВЪЛК

Окол село Дрянов лък
се появил страшен вълк:
кривокрак и едноок,
кръвожаден и жесток —
въплъщение на злото.

Нощно време край селото
обикаля, вий зловещо,
па, току виж, грабне нещо:
кога овен от стадата,
кога крава от чардата
или някой вол работен
на бедняк или имотен;
кон пресрещне, свиня, яре
или кротичко магаре
грабне, скрий се невредим,
невидим, неуловим. . .

Но най-чудното — това е
(вий ще кажете, лъжа е),
че един ловец прочут,
цял вмирисан на барут,
ведно с пушката го схруска
и го глътна на закуска.

Изпокриха се овчари
по кършли и по кошари,
пасищата опустяха,
медни звънци занемяха;
по зимници, по буджаци,
изпокриха се селяци,
всеки кожата си брани,
никой вече се не кани
ни на оран по нивята,
ни за дърва по гората.
И пред таз беда проклета
събра селяните кмета
там под ключ във общината
и се хвана за главата:
— Лошо, братя! Що да правим —
от тоз звяр да се избавим?
Срам и позор за селото!
Малко ли ни е теглото,
та и тоя бяс проклети
да ни носи толкоз щети!
До просия ще да стигнем!
Хайде, братя, да се вдигнем
с коси, с брадви, с търнокопи,
със дървета и със сопи —
на смърт звяра да осъдим,
или пак да го пропъдим
в пусти гори Тилилейски!
Стига тоя страх юдейски!

Слушат селяните прости,
изсъхнали като в пости,
глави патили навели,
слушат тия думи смели,

па се чудят и се маят,
що да кажат, те не знаят.
Всеки си езика глътнал
и в потурите си хлътнал —
стоят, слушат като неми,
схванати от страх големи.
Но там в ъгъла на тъмно
някой се изкашля шумно
и зад схлупената печка
се размърда като мечка,
взе да сумти, да се чеше,
ала кой бе, не личеше.
Загледаха всички плахо —
там това бе дядо Влахо.
Очи вдигнал към тавана,
той мънкаво реч захвана:
— Неведнъж съм ви заявил,
не е вълк това, а дявол,
куршум люти го не лови,
нито сачми, ни отрови,
не го знаеш где се крие, —
във гората, чуваш, вие,
в същий час пък на полето,
виж, изял добиче клето.
Най-добре ще бъде, братя,
да пратиме във гората
попа, вода да освети —
кръстът тоя дух проклети
надалече ще пропъди.
Тъй ви казвам, тъй да бъде!

Попът скрит бе зад вратата.
Той показа си брадата

и извика разтреперан,
обладан от страх неверен:
— Как! Смилете се бе, братя,
сам да ида във гората,
где не смей да мине пиле?
Че и мён животът мил е!
Таз работа оставете,
нещо друго измислете! —
рече попът, не дорече,
думата му се пресече
и настръхна му брадата...
Навън току зад вратата
чу се вълчи вой ужасен,
заканителен и страшен!
Бъркотия вътре стана,
кметът скочи на тавана,
писарят във шкафа скри се.
Всичко, всичко спотаи се.
И сред тоя страх мъртвешки
отвън звярът с глас човешки
се обади нависоко,
кръвожадно и жестоко:
— Ако вий сте още живи,
чуйте, селяни страхливи!
Селото ви ще оставя,
пакост няма да ви правя,
ако вий се разберете,
жива жертва ми дадете —
човек някой от селцето,
кого иска ви сърцето.
Сега аз си заминавам
и до утре срок ви давам.

Разсъдете, помислете
и човека изберете!
Времето да не протакам,
утре го в гората чакам! —
Селяните вцепенени,
из кьошетата заврени,
чуха Вълчо как спокойно
и полека, и достойно
из селото се извлече
и отиде надалече.

Пак от ъгъла на тъмно
някой се изкашля шумно
и зад схлупената печка
се размърда като мечка.
Пак видяха всички плахо,
че се вдигна дядо Влахо.
На тояжката опря се,
напреде си нещо взря се
и спокойно произнесе:
— Чуйте що ви съобщавам!
За селото жертва ставам —
моето тело греховно
давам Вълчу доброволно...
За какво ми е живота?
Изпропил съм си имота.
Изгорял съм от ракия,
тя ме пие, аз я пия;
бабичката — проклетия,
все ме бие, все ме хока;
в старост вече съм дълбока,
нямам нищо да милея —
за какво съм да живея?

Нека добро да направя,
та селото да избавя. . .

Тия думи тъй сърдечни,
тъй решителни, човечни,
толко ясни и отбрани
трогнаха душите сбрани
и разплакаха сърцата
и завързаха устата.
Никой дума не пророни,
всеки жежки сълзи рони. . .
Плаче кмета, плаче попа,
плаче Станьо Търнокопа,
плачат с хълцания шумни
и съветниците умни.
Текат сълзите обилни,
несдържани и неспирни,
наводниха общината
и преляха през вратата.

. . . .

Сутринта насред мегдана
заби, забумтя тъпана;
почна народ да пристига:
мъже, жени, дечурлига.
Скръбни бяха се притекли,
със очи, от плач отекли,
първенците на селото,
даскалите от школото,
да изпратят дядо Влахо,
дядо Влахо — сиромаха,
доброволно сам отдаден
курбан звяру кръвожаден

за доброто на селото,
за спасене от теглото. . .
Подир малко гледат всите,
засмян дори до ушите,
дядо Влахо че пристига,
шеговито им подмига,
па подкара песенчица
и заигра ръченица. . .
Баба Кера Влаховица
като стара ластовица
подир него се люлее,
изпраща го и се смее,
и на селяните вика:
— Отървах се от старика,
братя мили; както щете,
туй, що казвам, ми простете —
от душата ми извира;
който знае, ме разбира.
Много теглих със дъртака,
отсега добро ме чака. . .

Селяните нажалени,
трогнати и умилени,
обиколиха старика.
А той весело извика:
— Прощавайте, селяния,
ха налейте, та да пия
зарад вашето спасение
и за мое утешение —
няма време да се чака,
чуйте, Вълчо зъби трака!

Още рекъл-недорекъл,
зашумя светът притекъл,
заподнасяха му всички
с менци, стомни и панички
люта гроздова ракия,
препечена, синджирлия.
Дядо Влахо я подема,
гълта, пие, дъх поема,
благославя и нарежда;
всички съдове изрежда
и със сърце благодарно
пийна си човека харно,
па обърна се и рече:
— Сполай, братя, стига вече!
Сега сбогом и простете
и за мен се помолете!. . . —
Ръка целувà на попа,
па с тояжката затропа
и упъти се спокойно
и засмяно, и достойно
към гората там на края
и оттам — навярно в рая. . .

А в гората Вълчо чака,
зъби кървави си трака;
из гъстака, издълбоко,
вперил страшното си око,
гледа стареца жестоко
как пристигна да загине,
как приседна да почине.
Звярът страшен вой проточи
и пред стареца изскочи,
приближи го, помириса,

но назади се стъписа —
нещо му пресече вкуса
и извика със погнуса:
— Стой, не мърдай, старо, там,
няма, мършо, да те ям
и кръвта не ще ти пия,
че миришеш на ракия!
Душата ми не тровете —
младо, крехко ми пратете!

Дядо Влахо не приима
таз обида непростима
и окото му не мигна —
той тоягата издигна
заканително и грозно
и развика се нервозно:
— Дума дал си, щеш не щеш,
длъжен си да ме ядеш! —
И той заплю със презрение
Вълчо, зяпнал с остървение. . .

Дъх отровен от ракия
като някаква стихия
се разнесе над гората
и на Вълчо във устата.
Той упоен се събори,
думица не проговори.

Тогаз дядо Влахо стана,
тоягата здраво хвана,
па удрѝ, удрѝ до пладне,
гдето свари, где попадне. . .

После си извади ножа,
свлече вълчовата кожа,
па преметна я на рамо
и пиян, насам-натамо,
се упъти към селото,
избавено от теглото. . .

ВЪЛК И КОЗЕЛ

Зима страшна,
сняг дебел —
всеки се на топло
сврел,

Вълчо гладен
и сърдит
скита, вие
страховит.

Среща Зайо
дългоух,
гладен и
с отпаднал дух.

— Де отиваш,
Зайо мил,
май че си се
простудил?

— Топъл търся
аз шубрак,
да се скрия,
Вълчо драг.

— Ела в моята
хралупа,
инак сняг
ще те затрупа.

Тръгна Зайо,
поласкан
от любезния
Вълчан.

Близо гледат
там се лута
някаква опашка
жълта.

Зайо трепна
и се слиса. . .
— О, не бой се,
туй е Лиса!

Вълчо рече,
недорече
и насреща
се изпречи.

И към гиздава
Лисана
той обърна се
с покана:

— Лисо, може
да настинеш,
страх ме е
да не загинеш!

Ела в моята
хралупа,
инак сняг
ще те затрупа!

Тръгна Лиса,
поласкана
от любезната
покана.

Тръгнаха полека
трима —
дружба стара,
неделима.

Добри, мили
и сърдечни —
както в приказките
вечни.

Но там в царството
познато
нещо мярна се
брадато.

От страх Зайо
дългоуши
потрепера
и се сгуши.

— Таз гадина
пък каква е?
— Не плаши се:
пръч това е —

рече Вълчо
и излезна
със поканата
любезна:

— Де отиваш
ти, брадати,
по тез места
непознати?

В таквоз време
ще настинеш,
може би и да
загинеш!

— Аз по работа
съм своя
и от нищо се
не бòя.

Пръчът гордо се
изправи
и надменно той
добави:

— Вълк аз търся
из балкана,
на борба да го
поканя.

Бил животно
той ужасно —
искам да ми
стане ясно.

Искам сили
да премерим,
там, където
се намерим.

Но какво е
вълк — не зная. . .
— Аз ще да те
запозная —

рече Вълчо,
недорече
и му лигата
потече;

и прибави
шеговито,
ала малко
ядовито:

— Ти, с такваз
брадичка мила,
де се крие
твойта сила?

Пръчът се
изсмя нахално
и изрече
самохвално:

— Ти не гледай ми
брадата,
но ми виж
добре рогата!

И кажи ми,
чия кожа
ще изтрай на тез
два ножа?

Вълчо кърваво
засме се —
таз обида
не понесе.

И зъбите си
споказа,
и продума
със омраза:

— Аз съм тоз,
когото търсиш
ти с кръвта си
да поръсиш.

Ха прощавай се
с брадата,
че да почнеме
борбата!

Тез приятели
известни
нек свидетели
са честни!

И със вой нечут,
стръвнишки,
скръцна зъби
той кръвнишки.

И на снежната
поляна
борба люта се
подхвана. . .

. . . . . .

. . . . . .

Тук на разказа
е края;
какво стана —
сам не зная.

Пък свидетелите
наши
таз борба ги
зле изплаши.

Малко кръв
като видяха,
тука вече
те не бяха.

На другий ден
рано тамо
един ловец
минал само.

На поляната
фатална
видял той
картина жална.

Два рога намерил
кози
и брадичка. . . там. . .
таквози. . .

Знам, лъвците —
че обичат
всичко с лъжи
да обкичат.

Но туй, макар
неприятно,
вижда ми се
вероятно.

Разкази

ЗЪБЧЕТО, КОЕТО СЕ КЛАТИ

— Защо плачеш, Боби?

— Плача. . . защото съм остарял като баба ми.

— Как позна това, Боби?

— Клати ми се едно зъбче!

— Кое зъбче, Боби? Я дай да видя!

— Хе това. . . предното, горното.

— Я дай да видя, моето дете! Отвори си устата. Така. Товачка ли зъбченце?

— Товачка.

— Жално, много жално нещо. Но ти не плачи. Ние с тебе нали сме ловци. Нас не трябва да ни е страх от нищо. Ти забрави ли какво юначество показахме вчера, като ходихме на лов? И толкова далече ходихме — чак в другата стая. Не убихме ли там една меча кожа, не хванахме ли едно шоколадено зайче? Виждаш ли колко сме безстрашни хора? Да. Бива ли тогава да плачеш от нищо?

Какво има от това, че ти се клатело някакво зъбче? Съвсем мъничко зъбче, дребничко като оризено зърно? Разбирам да е някой голям зъб, като гъба например. Тогава и аз ще плача заедно с тебе. Но за някакво съвсем малко зъбче не си струва труда да се плаче, драги Боби. Виж, сините ти очички са станали на кладенчета, пълни със сълзи. Виж как те са оросили дългите ти

черни мигли и как падат като бисери по розовите ти бузки.

Не, не плачи, Бобенце! Не ти ли е жал за тия хубави сълзи? Аз да видя да текат от очите ми такива хубави сълзи, ще ми бъде много жално за тях — по-жално, отколкото за някакво си нищожно зъбче, което се клати, без да те боли. Нали не те боли?

— Не, не боли, само се клати.

— Тогава нищо, лесна работа. Ти ще дадеш да вържа зъбчето ти с този конец и то няма да се клати. Нали знаеш как връзват слабите дръвчета за някое колче. Те ги връзват, да не ги клати вятърът. Така, да могат яко да се хванат с корена за земята. Защото това зъбче може би се клати от вятъра като слабите дръвчета. Но преди това ти ще ми кажеш защо ти се клати зъбчето. Да не би да си схрускал някоя бучка захар, или пък някой корав орех? Ще ми кажеш самата истина. Защото, което дете казва истината, то не лъже, то е добро дете. Него всички го обичат. И татко, и мама, и котката, и кучето, и врабчетата, и зайчетата. . .

Аз, когато бях малък като тебе, моето дете, никак не лъжех. Или, как да ти кажа, лъжех съвсем по малко, и то само денем. Нощно време, когато спях, никак не лъжех. И до днес още пазя това правило. И затова много хора ме обичат. . . Кажи сега, от какво ти се клати зъбчето?

— Не знам.

— Е, тогава сигурно то се клати от вятъра. Отвори си устата да го вържа. Така. Дръж сега края на конеца, подръж го, докато аз ти кажа. За много кратко време зъбчето ще се заякчи. Защото ако викам лекар да ти го върже, той ще ти вземе много пари, пък аз с тия пари ще ти купя едно велосипедче.

Година III.	Ноемврий, 1910.	Книжка 9.

Бабо, разкажи ни нѣщо!

КОРИЦА НА СП. «ВЕСЕЛУШКА», ГОД. III, КН. 9

ПРЕМИЯ НА СП. „ВЕСЕЛУШКА“, ГОДИНА II.

ЗЛАТНИ ЛЮЛКИ

СТИХОВЕ ЗА МАЛКИ ДѢЦА

ОТЪ

ЕЛИНЪ-ПЕЛИНЪ

София 1909 год.

КОРИЦА НА СТИХОСБИРКАТА «ЗЛАТНИ ЛЮЛКИ»

ГОД. II. СОФИЯ, 26 ОКТОМВРИЙ 1913 ГОД. БРОЙ 1.

Чавче

СЕДМИЧНО ВѢСТНИЧЕ ЗА ДѢЦА.

Единъ брой 10 ст. Годишенъ абонаментъ 4 л. Полугод. 2.50 л.	Редакторъ: Елинъ Пелинъ.	Издатель: В. Дъчевъ.	Писма, ръкописи пари и всичко що се отнася до вѣстника, се изпраща. До Редакцията на „Чавче" София.

(Къмъ стихотворението „Напрѣдъ"). *Рисунка отъ Ал. Божиновъ.*

НАПРѢДЪ!..

ПЪРВА СТРАНИЦА НА В. «ЧАВЧЕ», ГОД. II, БР. I

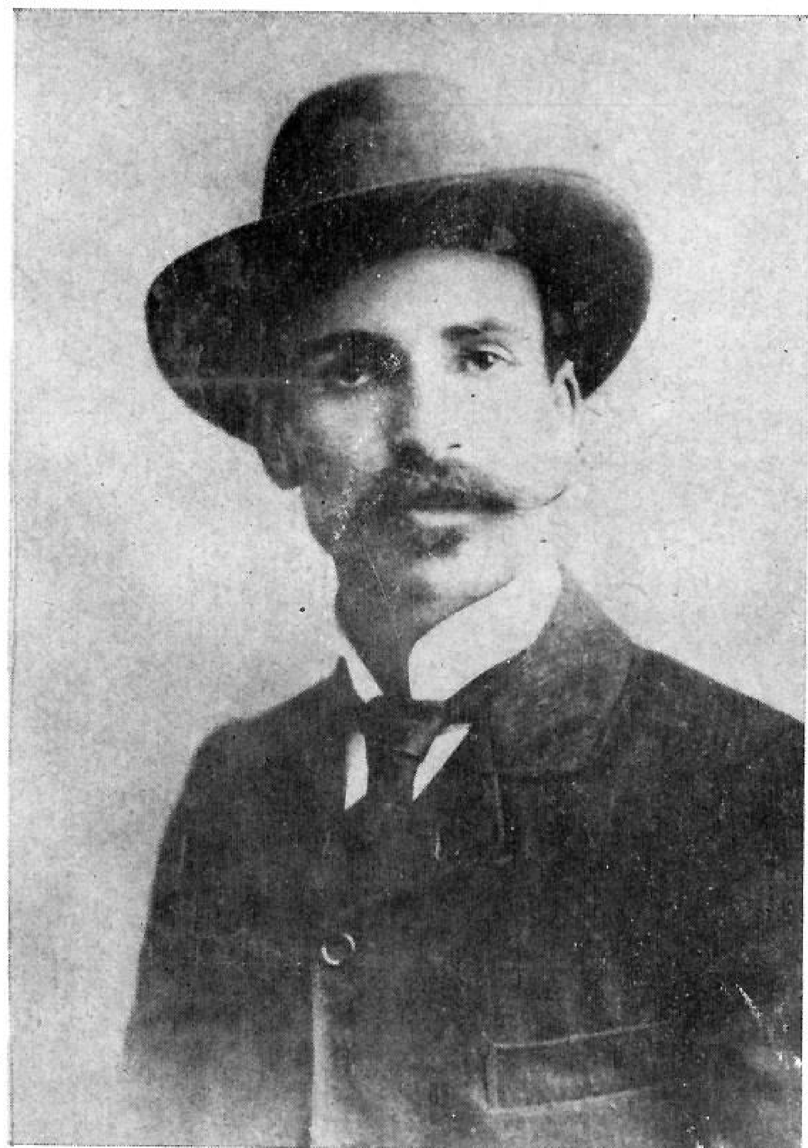

ЕЛИН ПЕЛИН

На Еленка

Туй книжленце
Сладкодумно,
Пълно съ птичички,
И умно
Зарадъ мой
Именъ день,
И за спомень, —
Азъ отъ мене
На Еленка
Давамъ даръ,
Да ѝ бѫде
То другарь:
И презъ дълги
Зимни нощи,
И презъ праздницитѣ
Още!

Чичо Димитъръ

СТИХОТВОРНО ПОСВЕЩЕНИЕ, 1898 Г.

КОРИЦА НА КН. ОТ СП. «СВЕТУЛКА»

РЪКОПИС НА СТИХОТВОРЕНИЕТО «ПРОЩАВАЙТЕ КУКЛИ», ПОДПИСАН С ПСЕВДОНИМА КАМЕН ШИПКОВ

— Не искам велосипедче. Искам нова шейна.

— Е, че сега е вече пролет, защо ти е шейна? За шейната трябва сняг.

— Направи ми сняг.

— Не, това не може. Това нещо човек не може да го направи. Снегът пада от небето, когато горе изтупват облаците. А пролетно време облаците са съвсем чисти и затова не ги отупват, а ги държат само да се пекат на слънцето. Ако случайно има сняг по тях, той се топи и пада като дъжд.

Така, Боби. Но ти дръж хубаво конеца и не го опъвай много. . . Едно време имало една шейна. Тя много обичала да се пързаля по снега. Добре, но дошла пролет и снегът се стопил. Шейната също като тебе почнала да иска нов сняг. Почнала да се сърди и да вика:

— Искам сняг, аз не мога да почивам. Така съвсем ще ръждясам. Сняг ми дайте!

Напразно ѝ говорили, че сняг не може да се прави. Не, шейната не искала и да знае, а почнала да се сърди, да вика, да кряска.

— Боби, защо трепери ръката ти? Тя навярно се е уморила. Да, но зъбчето още не се е заякчило. Дай ми ти сега края на конеца да го подържа, докато си почине твоята малка ръчичка. Така, благодаря ти, Боби.

Тая шейна, ти казвам, толкова много се разсърдила, че почнала да се тръшка на земята и да пищи. Тръшкала се, тръшкала се и най-сетне казала «чат» и се счупила. . . Ха, какво стана, Боби? Твоето зъбче изскочи. Я, гледай го, вързано за конеца. Знаеш ли що? То не се е клатело от вятъра. Там под него е израснало ново зъбче с яко коренче и е изпъдило слабото и малкото. Ей го, аз го виждам новото зъбче, то скоро ще се подаде — много по-хубаво от туй, дето го извадихме.

НЕДОВОЛНАТА ЖАБА

— Защо бягаш, Боби?

— Страх ме е. В градината е тъмно. Да влезем в къщи, татко.

— Че от тъмното ли те е страх, Боби? Аз те мислех за юнак, пък ти. . .

— Да, нещо страшно скача там на пътеката.

— Къде. . . Това ли? Това е жаба, Боби. Че ти от една жаба ли се плашиш?

— Тя не е ли страшна?

— Кой — жабата ли? Тя никак не е страшна. Тя даже е страхлива. Тя се бои повече и от тебе. Я иди към нея, да видиш как ще бяга. Ти знаеш зайчето, нали? От всички животни то е най-страхливото. Добре, но жабата и от него се бои. Ще ти разправя защо. Веднъж зайчето излязло една нощ да си поиграе на месечинка и да си попасе малко зелена тревица край реката. В това време наблизо си играло малко жабче. Зайчето, като тичало насам-нататък, не го видяло и го настъпило по крачето. Макар че никак не го заболяло, защото стъпката на зайчето е мека като кадифе, но жабчето — види се, да си придаде важност — закрякало, завикало, разпискало се, събудило всички жаби в реката. Изскочила майка му. «Защо пищиш?» — викнала тя. «Един заек искаше да ме изяде.» «Тъй ли? Аз

ще го науча него — рекла жабата. — Как така! Един нищо и никакъв заек да плаши моето хубаво жабче.»

Веднага жабата отишла при рака. Те с него били някакви далечни роднини.

— Рако-ко-ко-ко — рекла му тя. — Скоро дай ми едни клещи, да ида да кажа кръц-кръц, кръц-кръц и да откъсна на зайчето опашката.

Жабата, Боби, била проста. Тя даже не знаела, че заекът има съвсем малка опашка, която за нищо не му служи. И да я откъснеш, и да не я откъснеш — все едно.

Ракът бил любезен и услужлив, дал щипците на жабата. Излязла тя да търси зайчето. Зайчето било наблизо. Сгушено в тревата, то чоплело някакъв бурен с острите си зъбки. А над тревата ушите му шавали . . . Изправи си двата пръста на ръчичката, Боби. Събери ги, раздели ги. Така. . . Така шавали ушичките на зайчето. Шавали от удоволствие, защото тревичката, която то гризело, била много сладка. Добре, Боби, но жабата от страх не видяла, че това са уши, ами помислила, че са ножици. И като дърпало зайченцето трева със зъбките си, зъбките му тракали. Жабата помислила, че ножиците тракат — пожълтяла от страх, разтреперала се и бух, скочила във водата и се скрила на дъното.

— Какво, какво? — развикали се всички жаби.

— Крийте се, че Зайо иде, страшни ножици носи, на парчета ще ни нареже.

Изпокрили се жабите коя дето види. И от тогава до днес още ги е страх от заека. . .

Видиш ли, Боби! А ти се боиш от тая глупава жаба, дето сега скача там. Но тая жаба съвсем не е интересна. Аз познавам една друга жаба — леля ѝ на тази жаба.

Чакай за нея да ти разправя. Да видиш каква смешна история. То да е смешна — нищо, ами е глупава. Ще се увериш сам, като ти я разправя.

Леля ѝ на тази жаба там, дето скача, не живееше в нашата градина. Тя живееше далече зад града в едно блато край реката. Това блато не беше много дълбоко, но затова пък беше доста широко. Беше обрасло с шавар и разни други треволяци и водата му беше топла. Зимно време не замръзваше, лятно — не пресъхваше. Дъното му имаше пясък и тиня — всички приспособления за един удобен жабешки живот. А най-главното — имаше изобилна храна. Мушички, комарчета, някакви сини насекоми, прилични на аеропланчета, и всевъзможни други лакомства.

Там се роди леля ѝ на тая жаба и там отрасна. Да, но тя не беше доволна. Тя се мислеше за някаква необикновена жаба и намираше, че едно такова застояло блато не е за нея. Тя се смяташе за по-умна от всички жаби и се мислеше за голяма красавица. И за да бъде още по-хубава, тя се белеше, червеше си устните, пудреше се и час по час излизаше на брега и оттам се оглеждаше в блатото. То ѝ служеше и за огледало. Тя се държеше надменно с другите жаби, даваше им съвети, гълчеше ги, когато те много крякаха, и им казваше, че те нищо не разбират от музика.

— Слушайте мене и се учете от мене — викаше тя; заставаше на някоя буца, надуваше се и крякаше.

Крякаше тая жаба, както всички жаби крякат. Но тя мислеше, че нейният глас е по-чист, по-звънлив, по-сладък и по-упоителен.

Другите жаби слушаха самохвалката и се смееха.

Веднъж надменната жаба — леля ѝ на тая жаба, дето скача в нашата градина — се разсърди.

— Напущам ви блатото — каза тя. — Не мога да живея между простаци, които не знаят да ценят моите високи качества. Тук е тясно за мене, задушавам се всред вашия глупав живот. Напущам ви блатото. Ще ида да живея в морето. Мене ми трябва простор и дълбочина. Аз съм хубава, аз съм красива, аз съм умна, имам таланти. Ще ида в морето, там ще се оженя за някой капитан на океански параход. Плюя на вас всичките. . .

Излезе тя необикновена жаба от блатото и тръгна. След като скача цял ден по сухата трева, която разкървави корема ѝ, тя стигна до реката.

— Река, кажи ми, къде отиват водите ти?

— В морето — отговори реката.

— И аз пътувам нататък — изкряка жабата.

И се хвърли във водата и заплува. Намери ли се веднъж пътя, всичко друго е лесно. Ах, колко ще се зарадва морето, като я види! То навярно никога не е виждало такава умна и хубава жаба.

И тръгна нашата жаба, Боби, тръгна и вървя, вървя, най-после стигна.

Морето се вълнуваше, бучеше. Грамадни вълни се биеха в брега и се пръскаха на прах.

— Как тържествено ме среща морето! — рече жабата и като разпери четирите си крака, скочи в него.

Бух! Удави се жабата! Удави се, защото морето не е създадено за жаби, нито пък жабите за морето.

Жабата трябва да си знае блатото.

ЗА ДЕТСКИЯ ГРАД

Тази сутрин в двора у Марийкини се случи нещо много чудно. Марийка изскочи с весел вик от къщи, почна да подскача, да се върти на един крак и да повтаря някаква игрива, креслива песничка. След нея тичаше лудешки весело и малката Белка, тяхното галено кученце. То лаеше, търкаляше се радостно по тревата, обикаляше Марийка и леко я дърпаше за рокличката, като че ли искаше да ѝ каже:

— Чакай, спри и пак ми разправи!

Но Марийка, подскачайки бързо като скакалец, пак се скри в къщи. Белка се втурна след нея, но като видя вратата затворена, отново лудешки весела почна да тича из градинката.

Сивото котенце, което се печеше върху оградата на сутрешното топло слънце, гледаше полудялата Белка и не можеше да ѝ се начуди. Едно врабче от клончето на цъфналата вишна също гледаше това радостно тичане на Белка и се чудеше на ума ѝ.

Най-после котето не се стърпя и каза:

— Не мога да разбера, Белке, какви са тия лудории от тебе! Кажи какво се е случило. Навярно си получила някое тлъсто кокалче?

— Как! Ами ти не знаеш ли, приятелю — спря се учудено Белка. — Нима Марийка не ви е казала?

И Белка почна пак да тича и радостно да лае.

— Какво е то? Кажи и ние да знаем — обади се врабчето от вишната.

Белка спря и учудено погледна запитвачите.

— Хубава работа! — каза тя. — Не знаех, че сте такива неверни. Не знаете ли, че наша Марийка е септемврийче?

— Знаем, знаем! — викнаха едногласно и котето, и врабчето. — Завчера тя ни показа червената си връзка, която получила в деня на «обещанието». Много ѝ прилича, много хубаво ѝ стои.

— Не ви ли каза нещо. . . нещо много интересно?

— Не, не — нищо не ни е казала. . .

— Това до вас не се отнася. Това интересува повечето мене — каза Белка и се накани пак да тича, обхваната от нова радост.

— Чакай, разправи ни — каза котето.

— Ще се строи нов град — каза поверително Белка. — Нов град! Детски град. Най-хубавият град на света. По-голям и по-хубав от Москва. Ще има хубави сенчести улици, цветни градини, къпални, фабрики, работилници, училища. Само за деца — деца септемврийчета. Най-умните, най-добрите деца, които нямат в училището бележки по-долни от шестица. Така ми каза Марийка. . . И тя ще иде в този град, ще живее там. В малка хубава къщичка, с дворче, с градинка — сама стопанка, сама къщовница. . . И мене там ще заведе. . . Да, и мене там ще заведе. Така ми каза, така ми обеща. Септемврийчетата обичат животните. Аз ще ѝ бъда другар и помощник. Когато тя е на училище или когато е в някоя работилница, или когато е бригадирка — аз ще пазя къщата.

— Ах! — извика котето. — И аз ще отида с нея. Ма-

рийка много ме обича. Тя няма да ме остави. Тя без мен не може. Ще пазя къщата от мишки.

— В такъв чуден град и аз бих отишло — извика врабчето. — Септемврийчетата обичат всички животни, но най-много обичат птичките. Ще си направя гнездо под стряхата на нейната къщичка. Сутрин и вечер ще пея — ще я веселя.

— Ами далеко ли ще бъде този град? — попита котето.

— Съвсем близо до София — между Панчарево и Горубляне.

— По пътя има ли гора? От гората ме е страх — рече котето. — Там има мечки, вълци и лисици.

— От тук до там пътят върви през равно поле, през ниви и ливади.

— Ами река има ли?

— Градът ще се строи край река Искър. Ще има плажове, къпални.

— В градините ще поставят ли и сандъчета с храна за птичките? — попита врабчето.

— И това ще има. . . всичко ще има— каза гордо Белка, която бе научила от Марийка много подробности, — но не ми се вярва, че ще ни приемат там.

— Защо? Защо? — изписка врабчето.

— Защото там ще има само добри и примерни септемврийчета, добри и примерни птички и котета. А вие не сте такива. Котето краде от кухнята месце. Видял съм го с очите си. Врабчето спи зад комините и почернява като коминочистач. Всички деца ще бъдат подбрани. Само за прилежните и добрите ще бъде този град. Най-хубавата улица, с най-красивите градини ще се нарича улица «Шестица» — там ще живеят отличниците. Най-крайната ще се нарича «Единица».

Там ще бъдат лошите и мързеливите. . . За вас, значи, не ще да има място.

— Но Марийка ме обича, тя ще вземе и мене — рече котето. — Ще ме изнесе в кошничка.

— Аз самичка ще си хвръкна дотам.

— Пък аз ще отида с влака — рече гордо Белка. — От там до София ще се построи влак. Сами септемврийчетата ще си го направят. Те ще бъдат началници, машинисти, стрелочници. Марийка ще бъде кондукторка, ще проверява билетите. Мене навярно ще дадат важна служба. Сигурно ще бъда главен пазач на града. И. . . ще се застъпя за вас да ви приемат. . .

Още Белка не бе свършила думите си, по улиците се чу жива и бодра песен. . . Септемврийчетата — момичета в стегнати редици — преминаха бързо. Марийка излезе и размаха алената си септемврийка. . .

— Здравейте, другари — извика тя. — Утре тръгвам и аз с моята дружинка.

— Довиждане! Довиждане! — отговарят весели гласчета. — Отиваме да строим Детския град.

Белка, врабчето и котето, застанали мирно и с почит, изпратиха знамето, което предвождаше дружинката.

ЗА ПРЪВ ПЪТ В СЕЛО

Иванчо е на пет години. Той живее в града при родителите си в голяма кооперация. Тая кооперация е в най-шумния квартал на града. Тук минават трамваи, автомобили, камиони, коли. Голямо движение, голям шум. Много народ снове насам-натам по улиците — непрекъснато, от сутрин до вечер.

Иванчо гледаше всичко това от високия прозорец на кооперацията. Не го пускаха да излиза навън, да не би да се изгуби и да не би да го премаже някой трамвай или автомобил. А кооперацията нямаше двор, нямаше градинка, където да се играе безопасно на воля и на свобода.

Иванчовите родители бяха от село. В село живееше неговият дядо. Иванчовият баща често му разказваше за село и за дядо Димо, който много пушеше. Иванчо не знаеше какво нещо е село и всичко му се представяше някак странно и особено. За дядо си Димо той мислеше, че е някакъв дим, който постоянно пуши — и се чудеше какво нещо е това. И всеки ден Иванчо питаше баща си:

— Кога ще идем на село, татко?

— Сега през лятото непременно ще те заведа — казваше баща му.

И наистина баща му през това лято заведе Иванчо

на село. Пътуваха с автомобил. Иванчо през целия път гледаше и се чудеше на всичко.

Посрещна го дядо Димо — радостен, засмян, червендалест, хубав, с побелели коси — и взе Иванчо на ръце. Иванчо се чуди и мае. Че тоя дядо бил човек! Само че ръцете му много дращят, като го милва.

— Защо ти дращят ръцете? — попита Иванчо и се дръпна малко изплашен.

— Защото се боря със земята, та ми се вкоравила кожата, мое момче.

Пак се чуди Иванчо. Какъв юнак ще да е тоя дядо Димо, та да се бори със земята. . .

— Ами как се бориш? Кой надвива?

— Аз надвивам, синко. Човекът надвива. Човек на всичко надвива, когато иска и когато знае какво прави.

Иванчо мисли върху тия чудни работи и не знае какво да каже.

— Хайде, днес ще те заведа да видиш къде се ражда хляба — казва на другия ден дядо му.

Иванчо го гледа учудено. И казва:

— Хляба нали го купуват от фурната?

— Фурната го само пече, а той се ражда тука, в село.

Иванчо тръгва замислен след дядо си.

Дядо Димо се отбива при сайванта и откачва от гредата един сърп.

— Какъв е този нож? — пита Иванчо. — Защо е крив?

— С него сечем дървото, на което се ражда хляба — каза шеговито дядо Димо. — Ще видиш.

До обед дядо Димо и Иванчо се разхождаха из полето и много работи разбра и научи малкият. Видя полето, видя нивите, видя кравите, овцете, воловете.

Видя черните биволи, които се търкаляха във вировете край реката. Всичко, което за Иванчо беше досега чудно, странно и страшно, сега му стана познато, близко и интересно.

Стигнаха до една стара схлупена къщичка. Зад нея в голям улей се спущаше с шум вода, а вътре нещо непрекъснато чукаше.

— Какво е това? — спря се учуден и малко уплашен Иванчо.

— Това е играчка. Играчката на дядо ти Димо. Аз, понеже вече съм стар, не мога да върша тежка работа, та си направих тая играчка и идвам тука да си почивам и да си поиграя.

— Много голяма играчка! — чуди се Иванчо.

— Голям човек с голяма играчка играе.

Дядо Димо отвори вратата, хвана Иванчо за ръка и го въведе вътре.

Иванчо се спря слисан. Едно колело силно се въртеше, по него непрестанно чукаше една дъсчица, а отгоре от сандъче с остро дъно падаха ситни житни зърна във фунийка по средата на колелото.

Иванчо се скова от учудване:

— Каква чудна, каква хубава и интересна играчка! Да ще дядо Димо да ми я даде. . .

Привечер Иванчо и дядо му се връщаха към село. Иванчо вървеше замислен. Всичко, което видя този ден, беше за него нещо ново.

Наблизо до пътя Иванчо съгледа големи здания в широк двор. Той се спря и погледна през широката порта. Под един сайвант стоеха наредени различни чудни неща като в магазина за играчки, само че много големи.

— Ами това играчки ли са, дядо? — попита Иванчо.

— Не, синко, това са нови машини на Трудовата земеделска кооперация. Трактор, сеячка, вършачка. С тях се обработва земята: орат, сеят, жънат и вършеят — без голям труд, без голяма мъка. Лесно и бързо се работи с тях.

Тръгнаха пак. Иванчо вървеше и си мислеше. Колко е хубаво да стане земеделец, да работи с тия черни големи машини, прилични на играчки! Интересни работи има в село!

ПЪРВИЯТ УЧИЛИЩЕН ДЕН

Днес започва новата учебна година. Още отрано училищният двор гъмжи от деца като някой мравуняк. Малките душици са празнично възбудени. Хубавото септемврийско утро помага на доброто настроение. Пръснати на малки шумни групи из широкия двор, сред който усмихнато приветливо стои новоизмазаното бяло училищно здание, децата играят бързи, подвижни игри и техните крехки писъци се чуват надалеко. Някои, сгичкани на малки групи, сериозно и тихо се разговарят. След тримесечна раздяла те отново са заедно. Разпитват се кой къде е бил, кой какво е правил през лятото. Повечето са били тука, в малкото градче, и са помагали на родителите си в земеделската им работа. Други са били на лагер. Техните разкази са интересни. Те привличат повече любопитни.

Само малкият Павел стои самичък при каменната ограда, замислен и малко тъжен. Настрана от всяка игра, настрана от всяка група, той стои самотен, със свито сърце.

— Пальо, Пальо, ела с нас — викат го две момиченца. — Играем на жумичка.

Пальо не мръдна, като че не ги чу,и те,подскачайки весело, отминаха с песен.

Отведнъж се разнесе резкият, строгият зов на учи-

лищния звънец. В миг картината се промени. Игрите се разтуриха, групите се разпръснаха. Очите се обърнаха към бялата училищна сграда. Тя ги викаше. Тя отваряше вратите си и всички, развълнувани — целият този весел мравуняк тичешком се отправи към тях.

Павел тръгна след тях. Сърцето му силно заби. Краката му не можеха да тичат. Спираше ги някакво страшно вълнение, което му не даваше да си поеме дъх.

Скоро класните стаи се напълниха. Всеки тържествено и гордо влезе в стаята на по-горния клас. Павел застана нерешително пред вратата, над която стоеше знакът на II «а» клас, където бяха влезли вече всички негови другари, които миналата година бяха в първи. Всички заемаха местата.Шум и вик. Търсеха се близки другари, за да седнат един до друг. Павел пристъпи плахо. Чиновете бяха пълни.

— Пальо, тук — завикаха весело няколко гласчета.

— Пальо, ела при нас — викаха други.

— Не, Пальо, ела при мене — обади се някой от първия чин. — Това място съм запазил за тебе.

Викаше го неговият приятел Димо, най-добрият ученик в техния клас.

В това време бързо влезе учителят.

Децата станаха прави. Възцари се тишина. Учителят хвърли приятелски поглед към своите малки приятели и каза развълнувано:

— Мили деца, ето ни пак заедно. Радвам се, че ви виждам бодри, здрави и весели. От днес почваме пак нашата другарска работа. Надявам се, че пак, както и през миналата година, ще бъдем сговорни и единодушни във всичко. Седнете!

Децата седнаха. Приятелските думи на учителя ги освободиха от страха и вълнението.

Павел остана прав, закован на мястото си, там, дето бе го сварил учителят, и не знаеше какво да прави. Димо го канеше с очи да седне при него. Учителят, който наведен над катедрата преглеждаше някакво тефтерче, отведнъж вдигна глава и очите му се спряха върху Павел.

— Павел Петров — каза меко той, — защо не седнеш на мястото си?

Павел мълчеше бледен.

— Какво има? — повтори недоумяващ учителят, слезе от катедрата и сложи приятелски ръка върху рамото на Павел.

— Искаш нещо да кажеш?

— Да! — каза Павел.

— Говори!

— Господин учителю — каза Павел с наведени очи, — когато ни раздавахте книжките за клас, вие ми казахте, че съм слаб по аритметика и че по милост сте ми писали тройка, за да мина във II клас. Вие казахте да се занимавам през ваканцията и ще ме изпитате в първия ден на новата учебна година.

— Да, Павле — рече учителят. — Ти си едно добро момче и по всички предмети имаш добри бележки. Аритметиката не ти върви. Аз искам да се засилиш и по тоя предмет. Учи ли през ваканцията?

— Учих.

— Самичък ли?

— Помагаше ми Димо. С него заедно пасяхме в празничен ден конете и аз си носех учебника. По цял ден учех. Димо ми показваше и помагаше да решавам задачите. Всичките задачи в учебника решихме по три пъти.

Димо вдигна ръка от чина си.

— Какво ще кажеш, Димо? — попита учителят.

— Ще кажа, учителю, че сега Пальо е много силен по аритметика. Той направи преговор по всички други предмети. Той има желание тая година да бъде отличник.

— По аритметика? — попита с весел поглед учителят.

— Не, по всичко — каза Павел. — Надявам се, че с помощта на моите другари ще постигна това.

В класната стая настъпи голяма тишина. Всички погледи се насочиха към Павел. Но той не стоеше вече гузен, смутен и с наведена глава. Той стоеше изправен, с поглед, спрян срещу погледа на учителя си — и в тоя детски поглед се четеше готовност, решителност и воля.

— Дай да ти стисна ръката, Павле — каза учителят и пое малката ръка в своята. — Сега аз няма да те изпитвам, както бях ти казал. Твоето смело решение да станеш отличник ми е достатъчно.

Той се обърна към класа:

— Деца, нека извикаме едно ура за вашия другар Павел Петров, който тая година ще попълни без остатък отличниците от нашия клас.

Громко скандирано ура изпълни стаята.

ВСИЧКО НОВО

Не го биваше вече старото училище. Изживяло си беше века. С радост и любов бяха го градили селяните още в турско време. Оттогава още всички деца бяха минали през него. Неграмотен човек нямаше в селото. Изпълни си достойно службата то, но остаря и клекна. Покривът му хлътна, стените му се разкъртиха и не държеха вече мазилката, стрехите му провиснаха, та вече и ластовичките се боеха да мътят под тях. Полека и неусетно то се прегърби като старец, разкривиха се малките му прозорчета и разногледо стана лицето му.

— Не го бива вече — говореха селяните. — Някой ден ще ни затрупа децата. Трябва да се подпре малко.

— Никакво подпиране не ще помогне — рече старият учител дядо Никола. — Ново да си направим.

— Мило ни е това. Толкова години ни е поучавало, просвещавало.

— Изживяло си е времето, братя! Ново, ново да си направим. Да се стегнем за работа. . .

И почна се строежът на ново училище. Избраха най-личното място в селото — на височкото в средата, близо до голямата чешма.

Поведе старият учител дядо Никола своите бивши ученици, подпали сърцата им и всичките се хванаха за работа. Младежите се втурнаха да помагат. С радост и

с гордост се заработи. Изкопаха основите, докараха камъни. Цяло село се впрегна доброволно в работа. Ала какво можеха да направят бедняците? Скоро доброволно събраните средства се свършиха. Какво да се прави? И старият учител дядо Никола поведе делегации до разни големци и учреждения в София. Но помощ не получи. При това случи се и неплодородна година. Земята не даде каквото се очакваше. Дойдоха и войните, обърка се светът и почнатото с такава радост училище, което току-що подало основи от земята, така си и остана. Старото училище пак прибра дечурлигата и пак се поразвесели.

Но един есенен ден селото осъмна оживено, възбудено. Всичко се промени, всичко се обнадежди. Свърши се войната, свърши се злото. Дядо Никола отиде в града, бави се една седмица и се върна усмихнат, радостен. Събра селяните и каза:

— Нов живот ще градим, братя! Ха сега да ви видя! Най-напред — училището. Оттам ни иде светлината. От днес народът става сам господар на земята си.

И още на пролетта цяло село се впрегна отново на работа. Едни се пръснаха по нивите, а други се струпаха около основите на новото училище и като ластовици почнаха да зидат. Новата власт им даде помощ. До края на лятото сградата се изправи сред селото — голяма, бяла, светла. Погледна я старото училище и още повече се наведе.

— Мъчно му е — казваха селяните, — но какво? Отива си старото вече! Нов живот, нови хора, ново училище! Всичко ново ще бъде!

И селяните в нови премени като на велик празник се събраха да го открият. Децата сияеха от радост и бързаха час по-скоро да насядат по новите чинове. Дворът

бе чист, ограден с хубави огради. Цяло село се събра в него. Хубавото селско слънце, което си бе вдигнало за час погледа от високото небе, също се радваше, също взимаше участие, също изглеждаше ново.

Старият учител дядо Никола се качи на една маса и държа слово. Всички слушаха със затаен дъх. Гласът му се вълнуваше и думите му пареха право в сърцето.

— Нека се радваме, братя селяни — завърши той.— Нека се радваме на това наше хубаво ново училище. Днес като него целият живот е нов. И хората ще бъдат нови, и всичко, всичко ще бъде ново!

Той направи знак с ръка и веднага при него се изправи една хубава здрава мома. . .

— Ценка, Ценка — чу се шепот из народа.

А старият учител продължи:

— И учителите на децата ви ще бъдат нови! Мястото си аз отстъпвам на моята дъщеря, която е млада и подготвена да го заеме. Да, всичко е вече ново!

Той целуна дъщеря си и слезе просълзен от масата.

ИВАНКА

Тази сутрин в прогимназията имаше особено оживление. През нощта беше навалял първият сняг и тая чудна белина, с която бе покрито всичко, със своята новост и красота особено възбуждаше децата. Дворове, покриви, огради, дървета, цялото градче — цялата земя, докъдето ти виждат очите, беше обвита в дебелата, пухкава покривка на първия сняг, блестяща от чистота.

Особено нещо ставаше в паралелка «б» на втори клас. Малката Иванка беше намерила на пътя едно живо врабченце. Тя доста беше тичала по снега, докато го улови. Едното му крилце беше ранено и то трепереше от страх в малката ръка на Иванка и гледаше с учудени очички събралите се около него деца. Целият клас шумеше и се трупаше около Иванка. Всички искаха да видят и да пипнат малката птичка, но Иванка я пазеше и викаше:

— Не я пипайте, че я боли! Горкичката!

Внезапно влезе класната наставница. Децата се разпръснаха и с тичане насядаха по местата си. Възцари се тишина.

— Какъв беше тоя шум? — рече строго класната.

— Иванка намерила една жива птичка — каза малкият Кольо.

— Така ли?

— Да, учителке — каза Иванка, — намерих едно ранено врабченце в снега на пътя.

— Защо го не пуснеш?

— Не може да хвръкне: едното крилце му е счупено. Ще го занеса у дома да го гледам, докато оздравее. Турнала съм го в ръкавицата да се топли. Сега то е заспало.

— Много добре, Иванке! Това показва, че ти имаш добро сърце. Сега сме вече декември, нали. Към края на тоя месец свършва първият учебен срок на тая година. Ще правим класни задачи по някои предмети, а по всички ще бъдете изпитани. Ще трябва да положите повече труд. Зная, че тоя хубав сняг ще ви подмами на игри и на пързалки, но вие като септемврийчета не трябва да забравяте даденото обещание да бъдете отличници.

Учителката извади тефтерчето, в което пишеше бележките, и почна мълчаливо да го прелиства. Настана тишина.

— Нека видим сега кои от вас на кой предмет трябва да обърнат по-голямо внимание.

Децата притаиха дъх и устремиха плахи очички към учителката.

— Калчо Иванов — прочете в тефтерчето класната.

— Тук! — обади се Калчо и стана прав от мястото си.

— Ти, Калчо, трябва да обърнеш повече внимание на правописа. В домашните упражнения правиш доста грешки. По всичко друго си отличен. По аритметика си най-добре в класа. Седни.

Класната почна да извиква ту тоя, ту оня и на всички даваше съвети към кои предмети за срочните изпити трябва да обърнат по-голямо внимание.

— Иванка Николова!

— Тук! — обади се Иванка, която държеше ръкавичката с малкото птиченце.

— Ти, Иванке — рече усмихната учителката,— имаш добро, милостиво сърце; имаш по всички предмети шестици, но защо по аритметика си получила тройка?

Иванка сведе очи, побледня и после поруменя. Но не й каза нищо.

— Защо ти, така отлична по всичко, да имаш тройка по аритметика? — запита пак класната.

— Не знам! — каза тихо Иванка и в очите й се показаха сълзи.

— Как да не знаеш? — повтори класната.

— Аритметиката не ми върви — проговори през сълзи Иванка. — Не мога да решавам задачите.

— Това ме много учудва, Иванке! Направи усилие. Положи повече труд и ще успееш да поправиш бележката си.

Звънецът удари за междучасие и учителката излезе. В стаята пак се вдигна шум. Всички се струпаха около Иванка и искаха да видят още ли е живо птичето. Иванка не стана от мястото си: тя седеше на чина с оборена глава, притискаше до гърдите си ръкавичката и горчиво плачеше.

Калчо Иванов застана при нея и дълго я гледа. Той искаше да й каже нещо, но не се реши. За ръката тихо го потегли Лазаринка.

— Калчо — каза тя, — искам да те помоля нещо. Обещай ми, че няма да ми откажеш.

— Обещавам! — каза Калчо.

— Жалко ми е за Иванка. Ние с тебе бихме могли

да ѝ помогнем. Тя помага на птичките, пък ние нека помогнем на нея.

— Добре, Лазаринке, аз също мислех това — каза Калчо, — но не посмях да ѝ кажа. Да не би да се обиди.

— Ти остави на мене. Ще уредя всичко. Аз и ти сме силни по аритметика. Нека образуваме помощна група да помогнем на Иванка и на Драганчо. Те са най-слабите.

В края на срока, когато класната раздаваше книжките и дойде до Иванка, тя ѝ каза:

— Иванке, много съм доволна от тебе и те поздравявам като пълна отличница. Кажи ми, как постигна това?

— С помощта на Калчо и Лазаринка — отговори усмихната Иванка.

— Ами птичката оздравя ли?

— Оздравя и хвръкна на свобода — рече весело Иванка.

КНИГИТЕ — ДОБРИ ДРУГАРИ

Мичо обичаше да чете. Той взимаше от училищната библиотека разни интересни книги и ги прочиташе внимателно. Роднини му подаряваха по разни случаи хубави книги и той сядаше и веднага ги прочиташе. Често заради някоя книга той жертвуваше най-увлекателните игри с другарите си. Той свършваше вече втори прогимназиален клас, а беше прочел вече много хубави книги. Неговата начетеност правеше впечатление на всички. Той говореше правилно, изразяваше се точно и красиво. Служеше си с образи и примери от разни прочетени автори и знаеше много думи. Освен това той имаше добро сърце, добро отношение към другарите си, към близките си, към познати и непознати. Затова той бе обичан от всички.

Вчера той прочете с голямо увлечение и голям възторг една нова книга. Беше доволен. Много неща той научи от нея, много хубави мисли се породиха в него, много хубави чувства и желания раздвижиха сърцето му. Той стана от масата възроден и захвърли книгата на полицата, върху която лежаха в голям безпорядък и потънали в прах няколко други прочетени от него книги.

— Ти си лошо момче! — пошепна някакъв глас.

Той се обърна. В стаята нямаше никой друг. Той

бе сам. Минчо се усмихна на измамата си и тръгна да си излиза.

— Ти си лошо момче! — чу той още веднъж тайнствения шепот.

Стори му се, че това му казва книгата, която той бе захвърлил при безредния куп от книги.

— Не, аз не съм лошо момче! — отговори гордо и малко обидено той. — Аз съм отличник в училището и имам примерно поведение. Никога не съм извършил нещо лошо.

— Знам — каза книжката, — да, зная още, че си септемврийче.

— Да, аз съм септемврийче! — отговори гордо Минчо.

— И при все това, ти си лошо момче.

— Защо? — попита учуден Минчо.

— Защото не обичаш книгите.

— Как да не обичам книгите! Аз непрекъснато чета. Всяка нова и хубава книга аз бързам да прочета, търся да прочета. . . Ако не я намеря, просто — разболявам се от мъка.

— При все това ти не обичаш книгите. Ти ме прочете с радост и възторг, а след това небрежно ме захвърли в тоя куп, също така небрежно разхвърляни книги. Ти всички тях си чел, както прочете и мене. Познавам ги тия хубави книги, хванали прах, с изпопадали кòли, с подгънати и помачкани корици. Големи и добри хора са ги писали за добро на хората и за твое добро. Ти ги прочете, използува тяхната мъдрост, тяхната поука, тяхната красота и ги захвърли. Захвърли тия, които през целия ти живот ще бъдат с тебе. Ти няма да забравиш доброто и хубавото, което си научил от тях. Но ти не им оказа ни най-малка почит, не прояви към

тях ни най-малка обич. При това ти с гордост ми заяви, че си септемврийче.

— Да, с гордост заявявам това! — каза твърдо Минчо.

— Не, ти не си добро септемврийче. Доброто септемврийче обича книгите, от които черпи знание, поука и красота. Книгите, които четеш с жар, които търсиш с нетърпение, ще бъдат всякога твои пътеводители в живота, твои учители и твои съветници. Ти трябва да ги обичаш, да се отнасяш с почит към тях. Ти, ако си истинско добро септемврийче, трябва да имаш едно чисто, хубаво шкафче, където да си нареждаш прочетените и непрочетени книги. Ако нямаш шкафче, ти ще си ги наредиш на същата тая поличка. Ще ги наредиш правилно, разпределени по големина, и ще знаеш коя къде е, за да можеш веднага да я намериш, когато ти потрябва. Прибирай си книжките и ги пази чисто. Те са твоите най-добри другари в живота. Те ще осветяват пътя ти към добро. Те ще те научат да обичаш родината си, да живееш с ума си, с труда си и със знанията си за нея и да се жертвуваш за нейното добро. Събирай книжките си в библиотека. Макар че сега има много обществени библиотеки — читалищни, училищни, организационни и много други, — ти си направи и своя лична библиотека. Нека са винаги близко при тебе най-умните ти, най-добрите ти другари — книгите. Подреди си ги, подвържи си ги, опиши си ги, обикни ги и това ще ти достави най-голямо удоволствие. Твоята малка, красива, отбрана и любима библиотека ще бъде твоя гордост и твоя чест. Чест на социалистическия човек, който преди всичко трябва да бъде образован човек. Готви се да станеш такъв.

НОВ РАСТЕЖ

Янко Петров, ученик от втори прогимназиален клас, се върна от септемврийски лагер доволен и щастлив. Беше наддал два килограма, увеличил бе ръста си с четири сантиметра, беше обгорял и разхубавял. Но най-главното: беше ободрен. Хубавата планинска природа, сред която бе прекарал един месец, беше изпълнила тялото и душата му с някаква чудодейна сила, която разгаряше мислите му за работа. Няколко дена той игра с другарите си от улицата, но като наближи време да тръгва отново на училище, стана неспокоен. Игрите не го увличаха. Той седна в стаята да подреди учебната си масичка. Прегледа тетрадките си. Отдели празните и недописаните, за да му послужат по-нататък. С внимание преrови старите си учебници — и спомени изпълниха душата му. И тъжни, и весели. Обхвана го нетърпение да види по-скоро новите учебници. С вълнение мина край някои книжарници и дълго гледа по витрините изложените нови книги. Не се стърпя, а отиде и до училището. Чиновете бяха изнесени вън безредно натрупани. Работници привършваха боядисването на стаите. Други миеха подовете и прозорците, Някои пееха и гласовете кънтяха някак особено в празните стаи. Трескаво и сериозно се приготвяше всичко. Янко гледаше с радостно вълнение това. До вратата

отвън, върху една маса, бяха натрупани книжа. Янко спря да ги разгледа. Един стенен календар бе навит отгоре. Янко го разгъна и внимателно почна да брои дните. Още три дена остават. Виждаха му се много.

Една ръка леко се сложи върху рамото му. Янко трепна. До него стоеше класният му наставник. Ръката, която бе докоснала рамото му, вече го милваше по косата. Две сърдечни усмивки се поздравиха.

— Как си, Янко?

— Много добре, другарю учител! Рекох да обиколя училището.

— Нямаш вече търпение?

— Наистина, че нямам, другарю учител.

Поприказваха и учителят отиде по работата си.

Янко се върна доволен. Той беше надникнал през дверите на новия училищен живот, пред пълното с хубави неща бъдеще.

— Татко — каза на обед Янко на баща си, — днес срещнах класния.

— Добрев ли? Е?

— И тая година ще ни бъде класен. Много се радвам. Всички другари ще се радват.

— Направете и вие всичко така, че и той да се радва — рече баща му.

Янко видя и някои от другарите си и също им разправи, че е срещнал класния Добрев.

Новият училищен живот почна да поглъща интересите на децата. Игрите на улицата намаляха. Там се виждаха на отделни групи съкласници приятели, които тихо и съсредоточено говореха. Не се чуваха спорове. Лека грижа изопваше лицата. В очите светеха мисли.

И най-после многоочакваният ден настъпи. Хубав, спокоен, мъдър есенен ден. Небето — чисто, високо.

Слънцето — весело, щедро, доволно. Септември дава отчет за годината. За плодородието, за грижите, вложени по него. За направените грешки, за сторените пропуски. Всеки да чуе, всеки да узнае, всеки да помисли, всеки да се стегне за нов труд. Нека всички чуят това сега, докато не се е съблякла гората, докато не е помръзнала земята, докато са бодри сърцата. Всичко да се приготви за новия растеж.

Училищният двор е пълен с деца. Училището свети — бяло, чисто, хубаво. Пъстри групи от момичета стоят или се движат насам-нататък и живо си разправят нещо. Момчета с викове се търсят да се видят след дългата ваканция.

Янко е дошъл пръв. Той е говорил вече с всичките си стари съкласници и е срещнал новите си другари от лагера. Сега тича от група на група. Търси литературния кръжок, на който беше председател през миналата година. Ето го Илия — поетът. Той пишеше стихове в стенния вестник. Янко забележи, че Илия е малко отслабнал.

— Какво има, Илия? — пита Янко. — Къде беше през лятото?

Младите другари се държат радостно за ръце.

— Прекарах опасна болест, Янко.

Янко се взира съчувствено в очите му.

— Какво, какво?

— Оперираха ме от апандисит. Мина леко, но трябваше повече време да почивам в къщи. Но не губих време. Прочетох много книги. Прочетох «Под игото». Приготвил съм доклад за него пред кръжока. Писах и стихове. Тая година трябва да стегнем повече кръжока.

— Всички разчитаме на тебе, Илия — говори възбудено Янко.

Ето го и Добри. Карикатуристът. Той е бил на море и е почернял като негър.

— Готови ли сме, Добри?

— Напълно — отговори твърдо Добри. — Тая година ще работим здравата.

Младите сърца се вълнуват. В тях, като пролети в младите дървета, се събуждат живителни сокове за нов растеж. Животът е пълен с радости.

Отведнъж на каменните стълби пред широко отворената училищна врата застава старият дядо Никола със звънеца в ръка. Той разглежда тържествено наоколо и важно разклаща звънеца. На устата му огрява усмивка.

Дружески-призивно се разнася приятелският звън. Сърцата заиграват под дадения знак. С тичане и с надпреварване пръснатите детски групи се спускат по стълбите към широката училищна врата, която ги приема с усмивка.

Новата учебна година започва. Започва нов растеж на младите крила, на младия дух.

ЕДНА РАЗХОДКА

През май беше. Гостувах няколко дена у чичови. Неговият Митко е колкото мене и ние сме не само братовчеди, но и добри приятели. Той ме покани да направим няколко излета в околностите на тяхното село. Там имаше красиви местности, пълноводни реки с близки извори. Имаше зелени живописни долини, стари букови гори и една интересна дълбока пещера. Добре, но като пристигнах в село, заваляха дъждове и цели три-четири дена не можахме никъде да излезем. Ние с Митко се мръщехме и ядосвахме, но селяните бяха доволни от тия валежи и с радост казваха: «Да повали, да повали още някой и друг ден.»

Но хубавият, славният май си знаеше работата. Напои хубаво земята той, разпръсна облаците, разчисти небето и цялата земя светна от радост под хубавото слънце. Освежи се природата и за един ден всичко се обнови.

Една утрин чичо Никола — бащата на Митко — ни събра рано-рано и рече:

— Ставайте, деца! Искам да направим днес една хубава разходка.

Ние се развикахме радостно и рипнахме веднага.

— Ама за цял ден! — рече чичо Никола.

Това ни зарадва още повече. Закусихме набързо.

Чичо натъпка раницата с храна и взе пушката. Той бе ловец.

— Ама на лов ли ще ходим? — попитах аз с вълнение.

— То лов няма да правим, че през тоя сезон ловът е забранен. Но ако падне пред очите ни някой хищник, ще му гръмнем. Ще вземем и Ружа да се поразходи.

Ружа беше кучето му. Хубаво, умно и красиво животно, цялото бяло. Само на челото си имаше едно кръгло жълто петно.

Слънцето току-що беше се подало зад баирите, когато ние излязохме от селото. Времето бе чудесно. Небето сияеше, окъпаната земя цъфтеше от щастие. Нейната животворяща сила бе бликнала във всичката си пълнота.

Навлязохме в един път през ниви и ливади. Житата бяха пуснали вече високи стебла, и млади класове леко тръпнеха над тях. По ливадите бяха нацъфтели пъстри диви цветя. Пчели ранобудни жеркаха като златни искри през слънчевите лъчи. Пеперуди се гонеха във въздуха. Всичко това ни оживи, упои и развесели. Ружа тичаше като обезумяла из нивите, но чичо Никола я викна, върза я със синджирчето и я поведе.

— Не бива да тича из нивите — каза той. — Не чувате ли колко пъдпъдъци се обаждат? И яребица изхвръкна. Не трябва да плашим птичките. Сега някои от тях мътят; а други вече отглеждат малки. Затова законът забранява ловуването през пролетните и летни месеци.

Спуснахме се по една тясна пътека към реката. Тя течеше бистра, пълноводна. Някъде бързаше, някъде правеше дълбоки спокойни вирове, над които свеждаха

клони върбите и елшаците, които гъсто покриваха бреговете.

— Тука да починем — рече чичо Никола и свали раницата на сянка под една голяма върба. Отвърза и Ружа. Тя радостно почна да тича покрай реката и да гони подплашените жаби, които бяха излезли да се попекат. Чичо Никола извади от раницата една мрежа.

— Да хванем малко риба — рече спокойно той и тръгна покрай реката. Той хвърли няколко пъти мрежата и при всяко хвърляне изваждаше по няколко рибки.

Но той не ги събираше, а отново ги хвърляше в реката.

— А бе, чичо, защо ги хвърляш? Дай ги на нас! — примолихме се ние с Митко.

— Не — каза тежко той. — Аз опитвам дали има риба в реката. Миналата година нямаше. Пущам ги, защото през тоя сезон и рибата е забранена. Сега тя си хвърля хайвера и излюпените рибки са много малки. Чак през юли е разрешено. Сега е позволено ловенето само с въдица. Но въдица нямам.

Ние стояхме доста време около реката, а към обед поехме през едно малко мостче към гората. Тя цялата бе кипнала в зелена преснота. Разни птици летяха към нея. Гълъби и гургулици се обаждаха. Навлязохме в нея по един тесен коларски път, дълбоко изкопан от коли и порои. На една малка полянка, до корените на стар дъб, извираше малко изворче.

— Тука ще обядваме — рече чичо Никола и избра едно отседно тихо място, далечко от кладенчето.

Извадихме храната, сирене, пресен чеснов лук и едно варено пиленце. Постлахме една чиста покривчица и насядахме наоколо. Бяхме доста огладнели и ние с Митко лапахме бързо-бързо.

— Няма що да бързате, деца. Спокойно. . . спокойно. Сдъвквайте добре храната, не гълтайте цели залци.

Той стана и отиде към кладенчето да налее матерката с вода. В това време нещо зашумя през песъчливата трева над нас. Докато видим какво става, един голям смок изпълзя с бързина оттам и залъкатуши право през нашата трапеза, разпръсна лукови стръкчета, помета солницата, избяга и се завря в коренището на една стара шипка до гъстата трънница. Ружа скочи към него, но се уплаши и застана като скована. Ние с Митко не успяхме да бягаме и припискахме уплашени. Чичо Никола, който видя отдалечко случката, каза:

— Не се бойте, деца! Смокът не хапе и не напада. Той не е отровен. Той даже е полезен, защото изтребва мишките.

Възбудени от това рядко събитие, ние почнахме разговори за смокове и змии и чичо Никола ни разправи интересни работи.

Отведнъж наблизо в гората се чу особен шум и нещо тежко падна там, като че някой хвърли камък. Надигнахме се да видим. В гъстака Ружа дебнеше, а пред нея подхвъркаше и се търкаляше някаква птица.

— Чакайте, деца, стойте на местата! Това е гургулица, тя има наблизо гнездо и сигурно има малки. Тя — майката — се уплашила от Ружа и за да отвлече вниманието ѝ, скочила е от гнездото и хитро се търкаля и преструва на ранена. Подлъгва уж да я уловят, докато отвлече врага на далечно място от гнездото. После хвръква високо. Иди я гони. . .

Това, което видях тоя ден, няма никога да забравя.

Драматична сценка

КУМЧО-ВЪЛЧО И КУМА-ЛИСА

ПЪРВА КАРТИНА

Лица:

Кума-лиса	Мечета
Няколко лисичета	Вълчета
Кумчо-вълчо	Зайчета
Катерички	Пижо ловецът

Сред гората полянка. Насреща скали. Под тях входът на лисичиното жилище. Над него надпис: «Тук живее Кума-лиса», и друг:

«Входът на лица без работа е строго забранен.»

Лунна нощ. Кума-лиса седи на висок пън пред жилището си. Около нея в полукръг наклякали лисичетата и шият възглавнички за пух. Кума-лиса украсява с петльови пера червената си шапчица и току я мери на главата си. Лисичетата запяват. Кума-лиса ги изглежда жално-жално, въздиша и като подпира на длан главата си, потъва в тъжни размишления.

Лисичетата *(пеят)*.

Лисила е лисичката
дванадесет лисиченца,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки!
Па седнала да си плаче,
да си плаче и нарежда,

шаренки, писанки,
маминки, хубавки!
— Мили мои лисичета
със жълтички кожухчета,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки!
Ще се пръснем и разделим
като пилци по горите,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки! —
Де ще, мама, да се видим,
да се видим, да се срещнем,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки!
Отговаря най-малкото,
най-малкото, най-хитрото,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки:
— Не грижи се, мила мамо,
ще се видим, ще се срещнем,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки!
На болярин на шията,
на сиромах в кесията,
шаренки, писанки,
маминки, хубавки!

Първото лисиче. Вижте мама пак е тъжна. Очите ѝ са пълни със сълзи.

Всички стават и с нежно участие се натрупват около майка си.

Второто лисиче. Мила мамо, кажи, защо така те нажалява нашата песен?

Няколко лисичета *(отведнъж)*. Разкажи ни, мила мамо!

Кума-лиса. Не ме питайте, милички деца! Сълзите, които пълнят очите ми, са сълзи, бликнали от щастие. Аз плача от радост, като ви гледам така хитри и игриви, така хубави, шаренки, писанки!

Лисичетата *(подемат думите ѝ на песен)*.

Шаренки, писанки,
маминки, хубавки!

Кума-лиса. Аз се радвам на вашите остри и подвижни ушенца, на вашата стройна походка, на вашите рошави опашки. . .

Първото лисиче. Колко си добра, мила мамо!. . . Но ти си тъжна.

Второто лисиче. Защо, мамо? Кажи ни, защо? Ние те обичаме и ни е тъжно да те гледаме натъжена.

Кума-лиса. Оставете ме на мира, мили деца! Не грижете се! Ако искате да бъда весела, поиграйте малко и попейте песента за кокошарниците на майстор Пижо.

Лисичетата *(вдигат весел шум и захващат да играят и пеят)*.

Направил е майстор Пижо,
Пижо Воденичарят,
направил е майстор Пижо
три курници нови.

Във първия — бели гъски,
бели и дебели.
Във втория — кокошчици,

кокошчици тлъсти.
Във третия — шарен петел,
петел — сладкопоен.
Повардувай три курници,
Пижо Воденичарю!
Лисици ги обикалят,
хитри лисичета.

Докато лисичетата пеят и играят, лисицата седи тъжна на пъна и най-после се разплаква.

Първото лисиче (*спуща се към нея*). Мамо, ти плачеш!

Всички лисичета се натрупват около майка си.

Второто лисиче. Молим ти се, мила мамо, разкажи ни защо плачеш! Защо всеки ден ти изглеждаш по-тъжна и по-замислена? Вместо да ни се радваш, че растем, ти ставаш по-печална и по-печална. . .

Третото лисиче. Защо не те развеселиха нашите песни и игри? Виж каква тиха, спокойна нощ! Гората спи. Чува се дъхът на всяко листенце. Луната свети. Славеите пеят, а ти плачеш. . . Защо, мамо?

Всички. Защо, мамо?

Лисицата (*става бавно*).

Слушайте, деца невинни,
мойта тежка скръб —
вий не знайте още злото
на живота груб.

Тука, сред горите диви,
скрити в пещери,

зло не съм ви споменала
най-малко дори.

Животът е пълен само
със тегла безчет,
за кое ли да ви кажа
днеска по-напред?

За ловците ли проклети,
или техния капан,
на когото жертва стана
ваший татко Лисичан?

За отровата, що хитро
хвърлят ни за стръв,
за куршума ли, що пие
топлата ни кръв?

Всяка стъпка, всяка крачка
ни беда следи.
На съдбата сме играчка,
за тегла ни тя роди.

Лисичетата слушат с внимание и страх, после едно по едно изваждат кърпички и трият разплаканите си очи.

Първото лисиче.

С тия приказки ужасни
ти ни сплаши и смути.
Разкажи ни по-подробно,
мила мамо, ти!

Всички лисичета.

Разкажи ни ред по ред —
що е туй ловец проклет,

що е пушка и куршум,
рожба на какъв са ум?
Какво нещо е капан,
от какво е изкован,
а отрова що е —
яде ли се, или пие?

Кума-лиса. Чуйте, мили лисичета, писанки, шаренки, с пуляви очета, с рошави опашчета, чуйте и добре запомнете всичко, що ви уча, защото днес съм жива, а утре може би не ще ме видите вече. Пък вие растете и наближава време всяко от вас само за себе си да се грижи, само да си търси храна, само да воюва с хищните зверове и с безчислените наши врагове.

Лисичетата.

Научи ни ти, мамо, нази
как ще можем се запази:
от ловците,
от стрелците,
от следите
на бедите. . .

Лисичетата заобикалят майка си и няколко пъти изпяват тоя куплет

Кума-лиса. Всичко ще ви разкажа, деца мои. Слушайте добре и помнете. Това са уроци, които ще ви са потребни много за живота. Което не мога да ви науча аз, ще ви научи опитът.

Лисичетата. Всички ще слушаме с внимание.

Кума-лиса. Мъчен е нашият живот. Пък туй, дето обичаме да ядем птиче месо, още повече го усложнява и заплита. Какво да се прави! Няма по-сладко месо от птичето.

Лисичетата се облизват и гладят коремчетата си.

Няма по-крехки кости от птичите. Хрущят в устата и се топят като кокичките на маслини.

Второто лисиче. Ох, потекоха ми лигите!

Кума-лиса *(строго)*. Сега не е време за шеги! Сладки са птичките, но мъчно се ловят. Бог им дал крила, леки и бързи. Ето тук *(показва едно гнездо на близкото дърво)* мъти сладкогласният свирец — косът. О, деца, аз зная, че месото му е триж по-сладко от песните му, но той е неуловим, непостижим. Какви ли не хитрости съм употребила да го пипна: но напразно. Хвалила съм песните и хубостта му. Обещавала съм да му закача на шията герданче. . .

Третото лисиче. Герданче от зъби, на него.

Кума-лиса. Канила съм го на гости. Молила съм го да слезе ей на това ниското клонче, само да го помилвам. . . Но той не се излъга. А мене самата няколко пъти лъга.

Второто лисиче. Да мога да се кача на дървото, аз ще го науча него!

Кума-лиса. Това е невъзможно. Но все пак съдбата не ни е съвсем забравила. На най-сладките, найтлъстите тя е дала тежки криле и къс ум. Знаете ли кои са тия птици?

Гласове. Кокошките!

Кума-лиса. Още?

Гласове. Гъските!. . .

Кума-лиса. Още?

Гласове. Патките!

Кума-лиса *(ласкателно)*. Вие много сте знаели!. . . Да, гъските, кокошките и патките са глупави птици, тежко хвърчат и лесно се ловят.

Първото лисиче. Ах, премаля ми на корема, като ги спомена!

Кума-лиса. Само че тия птици са станали причина да погинат много млади лисичета и много златоопаши лисици.

Лисичетата. Защо, мамо?

Кума-лиса. Защото тях ги храни и покровителствува най-силният и най-кръвожадният звяр на земята.

Първото лисиче. Навярно лъвът?

Кума-лиса. Не, лъвът е благородно животно. Звярът, за който ви говоря, носи друго име. . .

Второто лисиче. Може да е тигърът. . .

Кума-лиса. Звярът, за който ви говоря, е по-силен и от него.

Третото лисиче. Вълкът?

Кума-лиса. Колко си глупаво! Вълкът е нищо пред него.

Гласове. Кой е той, мамо?

Първото лисиче. Как е името на тоя страшен звяр.

Кума-лиса. Името му е човек!. . .

Гласове. Човекът.

Кума-лиса. Да, човекът! Това е най-силният и най-кръвожадният звяр на света. Той вечно говори за любов към ближния, а не дай боже да си му съсед! Той проповядва против убийството, а е изнамерил най-страшните оръжия за убийство: разни видове пушки— куршумлийки и сачмалийки.

Първото лисиче. Мамо, що е пушка?

Кума-лиса. Пушката е дълга желязна тояга, пробита като тръба. Когато ловецът я насочи срещу жертвата си, тя издиша огън и малки металически късчета, които носят смърт.

Второто лисиче. Мамо, страх ме е!

Кума-лиса. И това се придружава със страшен гръм, от който потреперва цялата гора и заглушава ушите.

Лисичетата *(вадят кърпичките си и трият разплаканите си очи)*.

Горко, горко нам,
горко, горко нам!

Третото лисиче. А какво нещо е капан, мамо?

Кума-лиса. Тоя ужасен звяр, човекът, измислил всевъзможни видове капани. Ако взема да ви описвам всичките, три дни няма да ми стигнат. Той заравя в гората някакви железни остри зъби и така изкусно ги прикрива с пръст и шума, че сам дяволът не може да ги види. Около тях поставя стръв, за да ни подмами. Тежкò на неразумния и гладния! Подлъган от дъха на сладката стръв, той тича щастлив и щом стъпи по железните зъби, те се затварят и го хващат. А подир малко иде човекът, засмян до уши. В ръката му блещи пушка или заканително си маха дълга тояга.

Лисичетата.

Горко, горко нам,
на бедните лисичета,
беззащитните зверчета,
горко, горко нам!. . .

Кума-лиса. Има и други видове капани. Някой път гледаш на някое дърво в гората пее петел. Приближаваш се и виждаш, че той е вързан. Подскочиш да го уловиш и хоп — паднеш в някой трап, изкусно прикрит под земята.

Лисичетата.

Горко, горко нам,
на бедните лисичета,

безззащитните зверчета,
горко, горко нам!. . .

Кума-лиса. Или пък виждаш някога край село малка кошарка, изплетена от пръчки, поставена върху снега. Вратата ѝ отворена. А вътре пак пее измамник-петел. Отиваш и си казваш: «Свършена му е работата на тоя песнопоец.» Влизаш решително, а вратата — хоп затваря се след тебе самичка, сякаш бутната от някоя невидима ръка. Вътре петелът ограден, скрит и ти не можеш пред смъртта си поне да си хапнеш. Стоиш цяла нощ и трепериш от страх, а сутринта, щом се пукне зора, ето че иде някой дрипав шоп или прашен воденичар с пушка в ръка или с тояга на рамо. . .

Лисичетата.

Горко, горко нам,
на бедните лисичета,
беззащитните зверчета,
горко, горко нам!. . .

Първото лисиче. Наистина проклет звяр трябва да е човекът.

Лисицата. Да. Най-кръвожадния вълк в гората ние наричаме «човек». Слушайте, деца! Човекът също тъй обича гъските, кокошките, патките и пуйките. Само че тоя хитрец по-рано ги отглежда и ги гои с грижи и любов и тогава ги изяжда. Често пъти нашата слабост ни влече по селата, дето курниците са препълнени с кокошки и гъски. Тия походи са най-опасните. Промъкваш се през дупки, дебнеш кучетата, влизаш в тясната врата на курника, треперейки да не изпее петелът, да не изреве магарето на двора, да не лавне кучето. Пък ако не хванеш кокошката добре за шията, ами я оставиш да крекне, цяло село се вдига и тогава бягайте крака — загинах!. . .

Зад сцената се чува проточено и силно вълчо виене, което приближава. Лисицата и лисичетата уплашени поглеждат нататък.

Първото лисиче. Мамо, какво е това?
Второто лисиче. Тръпки ме побиха от страх!
Третото лисиче. Да бягаме!
Всички (*турят пръстенца на уста*). Шт!. . .

Страшният вълчи вой се повтаря все по-близко и по-близко. Лисицата отива дебнешком и надниква над канарата.

Третото лисиче. Да бягаме ли, мамо?

Първото лисиче. Да се скрием ли?

Лисицата (*връща се тихо на пръсти*). Не, успокойте се, деца! Навярно кум Вълчан ни иде на гости и се обажда отдалече.

Второто лисиче. Мене ме е страх от него. Да видиш как кръвнишки ни гледа!

Лисицата. Не бойте се, не бойте се! Ние с него сме приятели. Аз колко пъти съм го надхитряла! Той е страшен, но е глупав.

Първото лисиче. И вечно гладен. Завчера ни изяде меда.

Лисицата. Сега аз всичко съм скрила. Жалко само, че не можах да ви разправя урока си докрай. Това ще направя утре вечер на месечинка, когато сме сами и всички в гората спят. Сега бъдете мирни и се отнасяйте любезно към кум Вълчан, защото зъбите му са остри!

Явява се Кумчо-вълчо, застава на канарата и запява.

Кумчо-вълчо.

Спуснете се, сгъстете се,
мъгли тъмни,

по полята, по горите —
да се стъмни.
Ау-у! Ау-у!

Да се пръснат и изгубят
стада гойни
по долини, по вършини,
по усойни.
Ау-у! Ау-у!

Пред очите на ловците
да се спрачка,
да не виждат пред себе си
нито крачка.
Ау-у! Ау-у!

Че са гладни зверовете
в гори гъсти,
че на Вълчо му се ядат
овни тлъсти.
Ау-у! Ау-у!

Вълчо слиза важно от канарата и се покланя любезно към Лиса, после към лисичетата.

Кумчо-вълчо.

Добър вечер ти, кума,
как сте всички у дома?

Кума-лиса.

Добре дошел, драги куме,
как за нази се сети.
Ний сме всички здрави, живи —
как се чувствуваш и ти?

Кумчо-вълчо.

Аз кат всякога добре съм,
но съм гладен, Кума-лисо,
пред очите ми тъмнее
и в корема ми проклети,
мисля, цяла пропаст зее. . .
Да не си ми ти кумица,
грях бих турил на душица,
и едно от твойте чада
бих си хапнал със наслада. . .

Лисичетата изтръпват и се дръпват настрана.

Кума-лиса.

Грешни думи не приказвай,
пред децата се предпазвай,
със шеги не ги плаши!
Виж невинните души
теб се радват и почитат,
свой роднина близък считат,
свой защитник покровител —
като да им си родител . . .

Кумчо-вълчо.

Ваште думи ми се нравят
и голяма чест ми правят —
не за лошо (бог да пази!)
аз дойдох сега при вази. . .
Зло ни чака в тоя свет —
при теб ида за съвет. . .
Ти по една вражда стара
знаеш Пижо Воденичаря. . .
Пушката си бе пропил —
сега нова е купил. . .

К у м а-л и с а.

Знам го, куме. . . още как,
кръвожадния дъртак!
Със кожухчета лисичи
колко булки той накичи!
И мъжът ми Лисичан
пак от него бе одран.

К у м ч о - в ъ л ч о.

Той наново ловец става
и за кожите ни щава
готви вече и се кани —
живи, мъртви — да ни хване . . .
Чух за това, Кума-лисо,
и умът ми чак се слиса!
Ти си хитра и разумна —
кажи, как щем се отскубна
ний от тоя зъл ловец,
в целий свят прочут стрелец?
Ау-у! Ау-у!

Л и с и ц а т а.

Ау-у! Ау-у! Ау-у!

Л и с и ч е т а т а.

Горко, горко нам,
на бедните лисичета,
на юначните вълчета,
на страхливите зайчета!. . .
Горко, горко нам!

В ъ л к ъ т и Л и с и ц а т а.

Горко, горко нам,
горко, горко нам!
Ау-у! Ау-у! Ау-у!

К у м а-л и с а. Лошо известие ми донесе.

К у м ч о-в ъ л ч о. Какво да правя, кумице? Лошо чух, лошо донесох.

К у м а-л и с а. Какво мислиш да правим? Пижо има два курника, пълни с кокошки. . .

К у м ч о-в ъ л ч о. И четири мънички прасета, които лежат на бунището.

К у м а-л и с а. Той има един гърлест петел. Съмнало-несъмнало още, той като викне, та запее — цялото село разбуди. И ти свършил-несвършил работата си, трябва да бягаш.

К у м ч о-в ъ л ч о. И кучето му има ужасно развито обоняние. Аз още не съм излезнал от гората, и то завие, та земята потръпне. Излязат мъже с главни по двора и аз чувам как си приказват: «На вълк вие, трябва наблизо вълк да има.»

К у м а-л и с а. Знаеш ли що, куме, ние трябва заедно да нападнем Пижовия двор. Един от нас да подлъже кучето, друг да се вмъкне.

К у м ч о-в ъ л ч о. Тогава, кума, Пижо ще трябва да се прости и с петела, и с магарето.

К у м а-л и с а. Само че сега не може, куме. Трябва да чакаме зимата. Тогава сняг затрупва селото, всичко живо се изпокрива. Врати и прозорци се затварят, никой нищо не чува. Пък нощите — дълги, безконечни, има време и за кражби, и за почивка.

К у м ч о-в ъ л ч о. Твоят план е прекрасен!

К у м а-л и с а. Съгласен ли си?

К у м ч о-в ъ л ч о. Съгласен съм! *(Разхожда се назад-напред.)*

К у м а-л и с а *(тържествено)*.

Нас ни гонят и преследват,
ний не знаем мир.

Но ще дойде ден уречен —
отмъсти-щем най-подир!

Кумчо-вълчо.

Отмъщение, отмъщение
на човешкий род,
що ни мъчи, що ни гони
през целий живот!. . .

Вълкът и Лисицата *(заедно)*.

Отмъщение, отмъщение
за великите тегла —
и победа, и победа
на орисницата зла!. . .
Радост, радост, ликуване
ще изпълнят целий свят,
по гори и по усои,
по бърлогите, обрасли
с мъх и буренак,
по хралупите прогнили —
всъде, дето наший крак
броди дебнешком. . .
Навред, де на страх живеят
наши близки и роднини:
вълкът силен и сърцат,
златокосмата лисица,
баба меца Тодорана,
белката прекрасна, мила
и страхливото зайче,
катеричката игрива
и ленивият борсук —
всъде радост, ликуване
да се възцари!
Всъде радост, ликуване!

Лисичетата..

Всъде радост, ликуване,
по гори и по усои —
всъде радост, ликуване!

Лисицата. Мили дечица! . . . Бъдете весели, ще дойде зимата и ние ще се съберем тогава да отмъстим на нашите врагове. Да му мисли Пижо Воденичарят, гъските му и кокошките му! Сега поиграйте и попейте, мили деца! Майка ви е радостна, като има подкрепата на юначния и доблестния Кумчо-вълчо.

Първото лисиче. Коя песен да попеем, мамо?

Второто лисиче. Да попеем песента за лъжливото овчарче. Кумчо-вълчо много я обича.

Лисицата. Пейте нея, деца!

Лисичетата *(запяват)*.

По ливади, по грамади
пасло момче стадо
и лъгало все, що види —
и старо и младо:
«Вълк, вълк овца грабна
от сиво ми стадо!
Скоро, братя, помогнете,
че самин не мога,
стадото ми отървете,
моля ви, за бога!»
Тичат хора, съберат се,
гледат — нищо няма,
и назади пак се връщат
с измама голяма. . .
Но веднъжка се случило
вълкът да нападне,

да се впусне връх стадото,
и то посред пладне. . .
«Помощ, братя — заревало
овчарчето младо. —
Вълкът, вълкът овца грабна
от сиво ми стадо!»
Но овчари и орачи,
и жени, и мъже —
помислили, овчарчето
пак ще ги излъже!
И на помощ никой вече
не му се затекъл —
Кумчо-вълчо стадото му
издавил, отвлекъл!

След туй лисичетата играят. В това време из гората се задават куп катерички, лисичета, мечета и вълчета.

Гласове. Добър ден ви, лисичета! Можем ли да се порадваме и поиграем заедно с вас?

Гласове от лисичетата. О, добре дошли! Ще ни бъде много приятно.

Лисичетата, мечетата, вълчетата, зайчетата и катеричките почват да играят, а Вълчо и Лиса седят настрана и ги гледат. След като поиграват хубаво, зад сцената се чува остра кашлица и хубава кихавица. Всички се стресват. Кума-лиса и Кумчо-вълчо се изправят предпазливо. Кашлицата се повтаря.

Първото лисиче. Какво е това?

Второто лисиче *(тича да види)*. Чакайте да видя и ще ви обадя!

Кума-лиса. Стой тук! Бъди предпазливо, да не отнесеш сачмите! *(Отива на пръсти и предпазливо.*

След нея, държейки се за рамото й, на пръсти тръгва Вълчо.)

Кума-лиса *(връща се бързо)*. Ловец!

Вълкът. Пижо Воденичарят!

Всички се разбягват.

Пижо Воденичарят *(пиян, с пушка увиснала на рамото му. Цъка огън с огнилото си)*.

Лиса, Лиса, Лисана,
ще ми влезеш в капана. . .
Ти се крий
и хитрувай,
както щеш
се преструвай —
моята пушка не лъже,
моето око не мами. . .
И ти, Вълчо-гладнико,
ти, проклети кръвнико,
прави, струвай какво щеш,
няма да се отървеш —
че на старост ми се носи
кожух вълчи,
да ми топли плешки стари. . .
По Коледа,
пременен
и засмен,
да си ходя
от кръчма
на кръчма!
Да си пия вино,

бяло и червено —
цук, цук, цук!. . .

(Хваща огън и запалва лулата. После пуши и се озърта наоколо.) Мирише ми на лисича вяра тъдява. . . Ах, ах, Кумичке-лисичке, ти си ме подслушвала и си се присмивала. . . Чакай, чакай, чакай, ще ми паднеш в ръчичките! *(Излиза, заваляйки се и запява)*: Тра-ла-ла, тра-ла-ла!

ВТОРА КАРТИНА

Лица

Бае Пижо — ловджия и терзия. Сиромах до немай-къде.
Кума-лиса
Кумчо-вълчо
Марко-Философът — старо товарно магаре
Пустолай — старо парцаливо куче
Петльо Качулати
Шарка
Барка
Ситностъпка, Златошийка — негови кокошки

Студена зимна вечер. Дебел сняг покрива малкото Пижово селце. По стъкленото небе се палят една след друга звездици. Край селото сладко пуши коминът на сиромашката Пижова къщурка, сгушена в дъното на малко дворче, оградено със стар, тук-таме изронен зид. Единственото прозорче на къщичката свети живо. Върху зида, близо до пътната врата, стърчи като куличка кокошарникът с мъничко прозорче към пътя. Зад него в двора се виждат затрупаните със сняг сламени покриви на обора и хамбара.

Бае Пижо *(облечен в дрипаво кожухче, се връща пиян от кръчмата и заваляйки се, спира пред портата и чука три пъти рязко и силно. После пее)*.

Бабо, бабо, отвори ми
и трапеза приготви ми —
твоя хубостник-дъртак,
както вчера — днеска пак
се наряза кат казак!
(Чука силно на вратата.)
Тра-ла-ла, тра-ла-ла,
се наряза кат казак!
С твоя старец-пияница
ще сънуваш много ти
кожух топъл от лисица
върху стари си плещи!. . .
(Чука пак силно на вратата.)
Тра-ла-ла, тра-ла-ла,
върху стари си плещи!. . .

Ех, че студено! *(Чука.)* Отвори ми, мари бабо, ще се вкочаня от студ. За срам на виното, дето ужка сгрява. Зверовете и тая нощ мирно и тихо ще си спят по горите — не ходих да ги гоня. Ама утре! Ех, утре да му мислят сиромаси зайци, гладни вълци и златокожи лисици!. . . *(Чука.)* Отвори ми, бабо, отвори ми, мари поспалушо!

Портата полека се отваря и Пижо влиза.

Пустолай *(изскача бързо на пътя)*. Хайде хей, народе! Прибирайте се, че се стъмни! Майстор Пижо е пиян, няма да се сети да ви прибере!

Петльо *(пристига бързо отнякъде)*. Какво има, Пустолайко? Защо викаш тъй тревожно?

Пустолай. Слушай, Петльо Качулати, вече е време за спане! Прибери си госпожите и хайде в курника!

Петльо. Не бързай толкоз, Пустолай! Току-що намерихме разсипани зърна край воденицата, разровена пръстчица с дребен пясък.

Пустолай. Прибирайте се по-скоро, ако ви е мил животът!

Петльо. Тък, тък, тък! Кокошчици, елате, прибирайте се вече! Ти, благородна Шарке, ти, яйценосна Барке, ти, мъдра Ситностъпке, ти, хубава Златошийке, оставете златните зърна, златния пясък и тичайте по-скоро! Слънцето легна зад планините, бог пална звездичките, вече е време за сън. Тък, тък, тък!

(Кокошките една след друга пристигат бързо.)

Шарка. Защо ни викаш така тревожно, благородни Петльо?

Барка. Какво има, храбри наш защитнико?

Ситностъпка. Дали орел граблив се зави над главите ни, или сокол отнякъде устреми очи към нас, та си тъй неспокоен, качулати наш господарю?

Златошийка. Ах, боже мой, защо ме така изплашихте! Ох, едно пясъчно зърно заседна на гърлото ми, щях да се задавя!

Петльо. Стъмни се вече. Оставете всичко и хайде в курника! Хиляди лисици са тръгнали от горите към селата, хиляди вълци с настръхнала козина гледат от планините и чакат да настъпи нощ.

Пустолай. Хайде, хайде в курника! Виждате, че аз съм стар, спи ми се, не мога да бдя над вас и виж, че се случило нещастие. Накрай село сме — опасно е.

Шарка. Майстор Пижо ще ни варди. Лисицата тук не може да припари.

Пустолай. Майстор Пижо е пиян, ще заспи като пън.

Барка. Спокойно е, ще спи човекът. Вчера той разправяше на баба Пижовица, че изтрепал всички лисици.

Петльо. Колко си наивна! От две години вече той не е убил ни заек дори, а само се хвали.

Ситностъпка. Какъв ми е ловец тогава!

Петльо. При това той е и терзия.

Златошийка. Кога има да шие, той ходи на лов, кога трябва да иде на лов — той шие.

Пустолай. Оставете приказките за утре. Сега се прибирайте!

Петльо *(на кокошките)*. Хайде! Влизайте!

В това време пристига Марко Философът с уклепнали уши.

Марко Философът. Добър вечер, приятели! Вие вече се прибирате за сън. Е, ситите лесно заспиват.

Шарка. Сиромахът, как му е хлътнал коремът! Навярно не е намерил нищо да си гризне по трънаците...

Барка. Така му е по-добре. Вълкът ще се откаже да го яде, ако го намери.

Ситностъпка. Ще го чака до пролет да затлъстее.

Златошийка. Гледайте си работата, вълкът и пастърма яде!

Смях.

Марко. Изглеждате много весели. Навярно сте изпили скришом помийника или се е продънил празният хамбар на нашия господар, та сте окълцали житото, което той е мислил да сипе някога в него.

Петльо. Философе, моля не обиждай дамите!

Марко. Не заслужават похвала.

Петльо *(гордо)*. От уважение към мене ти трябва да ги щадиш от обидите си.

Марко. Ставаш смешен с твоето глупаво самомнение. Понеже не си царски петел, а си петел на моя господар Пижо, то мисля, че голямо уважение не заслужаваш.

Петльо. Бедността на господаря не унижава достойнството на неговия петел.

Марко. Бъди скромен, Петльо! Високомерието е признак на глупост.

Петльо. Аз съм петел, аз стоя над всичко и над всички. С моя мелодичен глас аз сутрин повиквам слънцето. Без мене на земята ще цари вечен мрак.

Марко. И без петли съмва.

Петльо *(надуто)*. А ти с какво можеш да се похвалиш!. . . Само с дългите си уши.

Марко. Засрами се, надменни петльо! *(Иронично.)* Ти, който управляваш вечното слънце? Не! С твоя глас ти само издаваш курниците и мамиш лисиците да грабят твоите наивни кокошки!

Кокошките. Как! Как! Безсрамник! Да говори тъй!. . .

Петльо. Махни се оттук! Ти не си достоен да обиташ нашия честен двор!

Пустолай. Какво има? Каква е тази свада? Скоро вътре! Вътре, вътре, вътре!. . .

Петльо *(на кокошките)*. Напред. . .

Те влизат важно една по една, като хвърлят презрителен поглед към магарето. След тях влиза Петльо.

Лека нощ, Пустолай! Ако надушиш нещо, обади ми — да повикам слънцето веднага. Денят пъди зверовете в тъмните гори.

Пустолай. Лека нощ, Петльо! Хайде, Марко, прибирай се и ти! Уморен съм и искам да спя. Вчера имах хубаво топло легло на бунището, но ми го зае свинята. И в тая студена нощ ще трябва да се свивам на гушка слама до портата. Има да ми мръзнат кокалите!

Марко. Ти иди спи, приятелю. Аз съм гладен, не ми се спи. Ще поскитам по мегдана да търся сламчици. Ама и те се не намират вече. Ако има тук-там някоя паднала, то и тя се е смръзнала и станала на игла.

Пустолай. Не скитай в такава нощ! Ще те срещне Вълчо, ще ти скъса кожата.

Марко. Гладен съм, приятелю, гладен. Цяла нощ не ще мигна, ако не намеря нещо за стомаха си. Лека нощ! *(Отдалечава се. Става тъмно.)*

Пустолай. Лека нощ, добра душо! Жал ми е за тебе. Безпокойни станаха зимните нощи и миришат на вълци. *(Влиза вътре. След малко пристигат Кумчо-вълчо и Кумица-лисица и предпазливо се доближават до портата, като се озъртат на всички страни.)*

Кума-лиса. Всичко спи. Нощта е тъмна като меча дупка. Никъде светлина, никъде гласец. При все това сърцето ми се свива от страх и тупа, тупа. Тая ли е къщата на Пижо ловеца? Кажи бе, Кумчо-вълчо! Отворил си очи, па те е страх думица да кажеш.

Кумчо-вълчо. Мисля, че е тая, кумице. *(Души.)* Но тук мирише на магаре, тук на старо куче. Пък тъй някак отдалече ми иде сладкият дъх на свиня... О-ох, лигите ми потекоха!. . .

Кума-лиса. Ах, и аз усещам съблазнителния дъх на кокошките! Главата ми се зашеметява от него.

Кумчо-вълчо. По-скоро, кумице, по-скоро да влезем вътре!

Кума-лиса. Хайде, юначни Вълчо, хайде, храбри мой приятелю! Ти имаш яки, гъвкави кости и скачаш като лъв. Прескочи зида и ми отвори вратата!

Кумчо-вълчо. Качи се на гърба ми, кумице — да скочим заедно!

Кума-лиса. Припряна съм, куме. Ще ми се завие шемет, ще падна, ще загина. Прескочи сам, юнако безстрашни, и ми отвори да вляза тихичко, лекичко.

Кумчо-вълчо. Високо е, кумице, пък нещо кръста ме боли, та. . .

Кума-лиса. Ще ти се подложа отдолу, куме. Ти стъпи на мене и — хоп, ще прехвръкнеш като птичка.

Далече някъде се чува кучешки лай.

Кумчо-вълчо *(усмихва се)*. На вълк лае, кумице. Усетили са ме.

Кума-лиса. На магаре лае, куме, не бой се, познавам добре.

Кумчо-вълчо. Ще ида да видя, кумице. Ти ме почакай! У, каква е страшна нощта! *(Тръгва и се изгубва.)*

Кума-лиса. Иди, куме, иди. Разчисти пътя, затъпчи дирите ми, заблуди враговете ми, та лесно да се промъкна, свободно да се върна. Който види вълк,

забравя лисицата. Как да се промъкна аз вътре, да се кача до курника! Не мога повече да трая. Опива ме дъх кокоши! *(Чука на портата.)* Булка, булка, отвори ми, булка Пижовице! Дъщеря ти от Чуйпетльово на гости ти иде, внучките ти води, да ги помилваш, да им се порадваш! *(Ослушва се.)* Никой не се обажда. *(Чука пак.)*

В това време се завръща Марко Философът. Като вижда Лиса, спира се и пита отдалече.

Марко. Кой чука посред нощ на портите на господаря ми?

Кума-лиса. Добър вечер, прекрасни господине. Обади ми, моля ти се, кой живее тук? Отдалече ида, уморена съм, искам подслон.

Марко. Тук е честният дом на моя господар Пижо, по прякор — Воденичарят, по занятие — терзия, по влечение — ловец, по слабост — пияница.

Кума-лиса. Благодаря ти, господине! Ах, колко сте любезен! Аз като че ви познавам. Да не сте роднина на заека?

Марко. С него нямам нищо общо.

Кума-лиса. Приличате си по ушите.

Марко. Нямам честта да го познавам, но съм чул, че е голям страхливец. Затова не желая да ме сравнявате с него.

Кума-лиса. Не се обиждайте, миличкн. Ах, колко сте чувствителен! Нали живеем в нервен век. И какъв благороден глас имате! Моля ви се, кой сте вие и как се казвате?

Марко. Аз съм Марко, по прякор — Философът, и магаре — по наказание божие.

Кума-лиса. О, да, да! Чувала съм за вас, за вашата мъдрост, за вашето търпение, за сладкия ви глас и за киселото ви месо. Щастлива съм, че се запознахме отблизо.

Марко. Напразно са ласканията ви. Не вярва в тях оня, който през целия си живот е милван с тояга. А вий коя сте — тъй мазна, хитра, сладкодумна?

Кума-лиса. Аз съм Лисана, председателка на благотворителното дружество за защита на слабите, за поддръжка на пойните птички.

Марко. Слушал съм името ви от кокошките. Те го произнасят със страхопочитание.

Кума-лиса. Ах, миличките! Как са те? Повторете още веднъж сладкото им имейце! Те навярно ви са близки?

Марко. Почти заедно живеем.

Кума-лиса. Колко бих желала да ги видя? Аз съм тяхна далечна роднина. Познавам петела, благородния певец, петела, който с гласа си събужда зората и зове слънцето. Наблизо ли живее той с домочадието си?

Марко. Ей кокошарникът им над портата.

Кума-лиса. Откъде се влиза?

Марко. През двора. И до вратата на кокошарника.

Кума-лиса. О, златна стълба, по която се катеря в сънищата си към рая! (*Гледа кокошарника.*) А туй навярно е прозорче на петльовия палат?

Марко. Да.

Кума-лиса. Ела по-близо, миличкй! Застани тъй под курника, аз ще скоча на тебе, ще видя ще досегна ли прозорчето. Да поздравя оттам сладкогласния петел.

Марко (*застава под курника*). Скочи, миличка! Скочи и легни на мен, дано твоето златно кожухче стопли малко замръзналия ми гръб. Скочи!

Кума-лиса (*скача бързо върху гърба на Марко*). Да ме види Вълчо, ще умре от завист. Да е той на мое място!. . .

Марко. Какво, какво?. . . Их, колко си топла! Благодаря ти! Полежи още малко, полежи!. . .

Чуват се тежките стъпки на Кумчо-вълчо. Марко се подплашва и отскача настрана. Кума-лиса пада на земята.

Кума-лиса. Какво има? Не вдигай шум, миличкй, защото съм много нервозна! Обичам тишината.

Марко. Чуй, стъпки тежки чуват се наблизо. Ни на човек, ни на куче, ни. . . Какво е това? Да бягам или да викам кучето?

Кума-лиса. Недей, миличкй, не дигай тревога, това навярно е мъжът ми! Беше останал край селото.

Марко. Кой е твоят мъж?

Кума-лиса. Вълчан — търговец на овце.

Марко. Добър търговец. Чувал съм за него. Най-кръвожадният звяр от зверовете.

Кума-лиса. Не думай, не думай, миличкй, така! Наистина Вълчан бе малко груб, но откак се ожени за мене, той стана мирен, кротък, срамежлив и нежен. Срам го е от хората и горчиво се разкайва за миналите си грехове. Съвсем си е поправил поведението. Аз му повлиях много с моя миролюбив нрав.

Марко. Чул съм да казват: вълк козината си менява, но нрава си не менява.

Кума-лиса. Сега той е по-кротък, по-незлобив и от тебе дори.

Марко. Какво търсите тук в мирното село сред полунощ, когато всичко спи?

Кума-лиса. Закъсняхме, мили. Вашият господар Пижо ни е кум. Сега снаха ни си има мъничко, та идем с Вълчан да викнем кума да го кръсти. Ех, па закъсняхме! Рано тръгнахме, а закъсняхме.

Кумчо-вълчо. *(явява се тихо и предпазливо.)* Сама ли си, кумичке? Успя ли да свършиш някаква работа. *(Души.)* Мирише ми нещо на кисело, на старо магаре.

Кума-лиса. Няма нищо, кумчо, така ти се струва от умора. *(Шепне му.)* Бъди умен и ме слушай, ще има плячка! *(Към магарето.)* Слушай, миличкн, ето моя мъж, не се бой от него, виж какъв е мирен и кротък.

Кумчо-вълчо. Добър ден, сиво, старо магаре! Аз съм мирен и кротък, но съм страшно гладен и май ще огреша душата си. Щѐ ми се да хапна от твоето кисело месо.

Кума-лиса *(към Вълчо)*. Не се шегувай, мили, ами помоли Марко да ни въведе в двора, да пренощуваме, докато стане кумът Пижо. Защо и него да сърдим.

Марко. Е, Вълчо, мене ли намери да ядеш. Месото ми е изгнило от бой. Станал съм на прахан. Ако искаш сладко да си хапнеш, хвани свинята — хем тлъста, хем сладка!

Кумчо-вълчо. Къде е тя?

Кума-лиса. Ха, тъй. Разберете се с добро. Защо да се карате.

Марко *(на себе си)*. Хубаво попаднах аз, ами да видим как ще се отървa!

Кума-лиса. Какво каза, мили?

Марко. Казах, че хубаво ще си хапнете тая ве-

чер. Кумът ви Пижо има една свиня тлъста, лежи на бунището, не шава, едно конче младо, две теленца, четири агнета бозайничета, бели като сняг, крехки като тревица, сладки като захар.

Кумчо-вълчо *(трака зъби)*. Една свиня тлъста, едно конче младо, две теленца близначенца, четири агнета крехки. *(Пипа си корема.)* Дали ще ми стигнат, Кума-лисо?. . .

Кума-лиса. Как няма да ти стигнат, Вълчо! Ще стигнат и ще останат.

Кумчо-вълчо. Каквото остане — за тебе, кумичке. Ама да има и едно яренце, не е лошо. Тъй найпосле да го хапна, да ми вресне. . . Обичам гласеца на яренцата.

Кума-лиса *(към Марко)*. Ами кокошки има ли?

Марко. Четири кокошки качулати: Шарка, Барка, Ситностъпка и Златошийка.

Кума-лиса *(скача весело)*. Шарка и Барка за преядка. Ситностъпка за супка, Златошийка за яхнийка. Ами петел има ли?

Марко. Петел чуден, ранобуден, като викне — село кънти!

Кума-лиса *(глади си корема. Към Вълчо)*. Дали ще ми стигнат, Вълчо?

Кумчо-вълчо. Не знам, кумичке. . .

Кума-лиса. Да има още и една-две патки, една гъска и една мисирка, да се знае, че съм на гости ходила!

Кумчо-вълчо. Ами куче имате ли?

Марко. Имаме, но то е глухо и сляпо, и куцо, и старо.

Кумчо-вълчо. Хайде, Марко, отваряй пор-

тите! Време е за пиршества. *(Към Лиса.)* Ти, кумице, върви напред! Аз — подире ти.

Кума-лиса. Ти си по-храбър, куме, върви ти напред!

Кумчо-вълчо. Не, върви ти, не хитрувай!

Кума-лиса. Не, върви ти. Ти си безстрашен. Под твоя закрила няма да усетя страх.

Кумчо-вълчо. Върви ти!

Кума-лиса. Срамота е! Върви ти!

Скарват се.
Прозорчето на курника се отваря. Подава се Петльо.

Петльо. Какъв е тоя шум? Кои се карат там? Кой смущава спокойствието на моите четири кокошки, четири царици ненагледни?

Кума-лиса. Ах, миличкият, ето го! Какъв глас, какъв благороден глас! Ний сме пътници, приятелю, идем отдалече и търсим подслон. Прибери ни, мили, в твоя палат златен!

Петльо. В моите палати почива слънцето, няма място за другиго. Скоро то ще се събуди, ще го пусна по небето, да разпръсне мрака, да настане ден!

Докато Лиса и Вълчо съзерцават петела и му пращат въздушни целувки, Марко се приближава тихо до портата и вика.

Марко. Слушай, верни Пустолай, зло голямо ме е сполетяло. Събуди се, моля ти се! Пред вратата стои гладен вълк, очите му светят, зъбите му тракат. Помощ, помощ!

Пустолай *(иззад вратата)*. Чий е тоя глас престорен? Някой хитрец ли ми говори, или някой страхливец?

Марко. Аз съм, братко Пустолай. Искам помощ! Отвори ми!

Пустолай. Покажи си крака отдолу на зирката да видя кой си!

Марко *(подава си крака)*. Ето виж и бързай!

Пустолай *(отваря вратата и се подава. Марко влиза вътре)*. Ха, тук има вълк и лисица! Чак сега булка Пижовица ще има топло кожухче — или лисичо, или пък и вълчо, и лисичо. Ей, господарю, събуждай се скоро! Вземи пушката и тичай! Загрухти страшно на боклука ти, тлъста свиньо! Затръби със страшна сила, славни Марко, нека керемидите паднат от ехото на твоя глас! Кукуригай, Петльо Качулати, земя да треперн, слънце да се пробуди и да настане ден! Кудкудякайте, кокошки, подплашете заспалите жени да нарамят кобилици! *(Спуща се към вълка и лисицата.)* Чакайте, хайдути проклети, да видим що търсите тук в тая тъмна нощ!

В двора на Пижо се вдига страшна врява: свинята квичи, магарето реве страшно. Кокошките кудкудякат и петелът с всичко гърло запява.

Кума-лиса. Олеле, Вълчо, загинахме!

Кумчо-вълчо. Бягай, кумичке, да бягаме!

Кума-лиса. Вълчо, не ме оставяй! Слаба съм, гладна съм, не мога да тичам. Вземи ме на гърба си!

Кумчо-вълчо. Качвай се!

Кума-лиса *(възсяда го)*. Тичай, куме, колкото можеш!

Кумчо-вълчо. Дръж се здравата, кумице! *(Хуква да бяга и се изгубва, преследван от лая на кучето.)*

Бае Пижо *(изскача на портата и пълни пушката)*. Какво има, какво има? Вампир ли е, човек ли е?

Петльо. Вълк и лисица! Вълк и лисица!

Бае Пижо. Тю, да се не види! *(Вика.)* Бабо, излез да ме чакаш! Най-после ще имаш вече кожухче! Топло, хубаво кожухче; дълго до петите, подплатено със златна лисича кожа! Бабо, ставай, бабо, свари чорбица, надроби попара и се готви за кожухче! *(Нарамва пушката и тръгва по гласа на кучето.)*

(Завеса)

Произведения, невключени от Елин Пелин в отделни книги

Стихотворения

ХУБАВО МОМЧЕ

Аз съм хубаво
момче
и редовен съм
читател
на «Чавче».
Други няма
като мене
пръв в игри
и на учѐне. . .
Да играя,
да работя —
тъй разбирам
аз живота.

КУКУВИЦА КУКА

Кукувица кука
на зелена бука,
кука и нарежда:
— Коя птичка има
шарена премяна,
нека да си каца
по лични дървета —
всеки да я види
и да й завиди!

Кукувица кука
на зелена бука,
кука и нарежда:
— Коя птица има
гърло гласовито,
нека песни пее,
та да може всеки
леко да живее!

Кукувица кука
на зелена бука,
кука и нарежда:
— Коя птица знае
високо да лита,

нек високо литне,
високо, широко —
дето странник види
в далечна чужбина,
поздрав да му носи
от мила родина!

СТАРА БАБА НА ДРЕНКИ

ПОГОВОРКА

Стара баба отиде
на дренки,
за червенки.
Стъпи баба на дрена,
дойде мечка под дрена.
— Слез, бабо, ще те изям!
Що щеш ти на моя дрян?
— Не ме, мецо, изядай:
аз съм дърта, кисела!
На гости ми ти ела
довечера у дома.
Аз имам три моми:
една ми е Мекушка,
другата е Якушка,
а третата — Веченка.
Коя искаш — ще ти дам. . . —
Върнала се бабата,
дошла по мрак мечката:
— Дай ми, бабо, Мекушка!. . .
— Меко си е постлала,
сладко си е заспала.
— Дай ми, бабо, Якушка!. . .
— Яко врата подпряла,
в стаята се завряла.

— Дай ми, бабо, Веченка!
— Вече баба не ходи
сама в гора за дренки.

ПЕПЕРУДКА

Аз съм малка, бърза, луда
и игрива пеперуда —

аз съм цвете със крилца,
тичайте по мен, деца!

Там по сочните ливади,
из тревите крехки, млади —

всички с радост, както знаем,
«криеница» да играем.

Зад тревица или цвете
ще се скрия, вий търсете —

който първи ме открие,
той цветчето ще добие!

ЗАЙЧЕТО

Зайченце-сираче
викнало да плаче
и да рони сълзи:
— Ой, крачета бързи,
ой, сърце плашливо,
ой, кожухче сиво,
ой, козино мека,
ой, ти, снаго лека,
защо сте ми вие,
кога скръб ме пие!
Орел грабна мама,
ловец със измама
баща ми уби —
и в мен може би
пушка ще насочи,
готов кръв да лочи.
Братя и сестрички
загинаха всички —
аз само едничко
останах самичко.

В Зайова горица
минаха дечица
и чуха как плаче

зайченце-сираче
в папратови храсти —
викнаха му: — Здрасти,
хубаво зайченце,
ти, плахо сърченце,
господ да те пази,
не бой се от нази —
стани ни другарче,
ти, хубаво зайче,
грижи не ще знаеш,
с нас ще си играеш
в нашата градина,
пълна с детелина!. . .

Тия думи кратки
тия деца сладки
сърце му налеха
с бодрост и утеха.
Зайченце-сираче
престана да плаче
и както си знае,
почна да играе.
— Миличко зайченце,
весело сърченце —
викаха децата,
та гръмна гората.
— Скоро да вървиме,
ти, хубаво име,
ще се запознаеш
и ще си играеш
с кученцето Шарко
като тебе малко!. . .

Тук Зайо се сепна,
сърцето му трепна —
куче те казаха!. . .
Душата му плаха
с ужас се напълни —
западаха мълнии
сякаш пред очи му. . .
и после смрачи му!
Горо, майко мила,
дай му, дай му сила,
спасявай зайчето —
пукна му сърцето!. . .

ВРАБЧЕТО ЗИМЕ

Сняг се сипе на парцали,
Бучи буря, свирят хали,
а отвън се чуй врабчето
как се моли на детето.
И кой знае му езика,
той разбрал би що му вика:
— Джив, джив, джив!
Аз бях весел и игрив
и трошици си събирах.
Но земята в сняг потъна.
Бучи буря и фъртуна,
а аз гладно чуруликам
и хорската милост викам:
— Джив, джив, джив!
Да си здрав, да си жив —
ако имаш ти душица,
хвърли ми една трошица.

ПТИЧКА И ДЕТЕ

— Я кажи ми, мила птичко,
защо днеска тъй мълчиш;
защо весело не скачаш
и кат друг път не цвърчиш?
Какво ти е? Гладна ли си,
или гнездо ти се сри?
Или болест те налегна?
Кажи, птичко, недей кри!
— Ох, не питай ме, момиче,
не разбуждай ми скръбта —
днес душманска ръка лоша
ми погуби радостта!
Аз си имах мили рожби —
малки бяха още те,
но зли деца ги вземаха. . .
Зарад тях скърбя, дете!. . .

ПРОЩАВАЙТЕ, КУКЛИ

Прощавайте, кукли,
голяма, мъничка —
в първо отделение
аз съм ученичка.

Знаят веч да пишат
малките ръчици
колелца, камшици,
кукички, чертици.

Зная да рисувам
къща, чаша, стол
и кученце малко,
вързано за кол.

Знам да броя вече
от едно до пет,
чета във буквара
първия му ред.

Прощавайте, кукли,
голяма, мъничка —
в първо отделение
аз съм ученичка.

ЕСЕН И ПЕСЕН

Падат полека,
падат листата,
думи прощални
шепне гората.

Някъде писка
птица прокобна:
— Есен настъпя,
есен тъжовна.

Какво предричаш,
птицо печална,
с твоята песен
жална, прощална?

Запей с надежда
ти, златна песен —
златната песен
на златна есен!

Ще дойде пролет
нова, честита —
песен за нея
пей гласовита!

ЦИФРИ-БЕЛЕЖКИ ЗА УСПЕХА

Единица (1)

Остро колче
като шиш
се забило,
току виж,
чак в сърцето
надълбоко
или ти изважда
око!
Кого бодне тоя
кол,
чувствува дълбока
бол,
а след него,
брате мой,
често пъти
иде бой. . .

Двойка (2)

Лебед хубав
дълговрат —
но пази се
ти, мой брат,

и със него
недей плава —
лоша работата
става!

Тройка (3)

Змия свита,
ядовита,
лесно дразни се,
налита.
Болката е
много лека,
но загива
си човека.

Четворка (4)

Столче хубаво,
удобно,
седни си без страх,
спокойно.
Тук се хубаво
почива,
после се далеч
отива
нанапреде
със надежда,
но назад недей
поглежда.

Петорка (5)

Жътварски сърп,
що бѐре плод.
След труд
и пот —
във ръка ти
щом блести,
за завиждане
си ти.

Шестица (6)

От усилие
превита,
носена в ръка
честита,
дрянова тояга,
подпорка,
на цифрите цифра —
шесторка.
Царица славна
на числата —
на честен труд
отплата.
Радост за децата,
за майката и
за бащата.

СНЯГ НОЩЕСКА НАВАЛЯ

Сняг нощеска
наваля —
и земята
побеля.
Рано, рано
станах аз,
да поздра̀вя
дядо Мраз.
С нещо бързо
се загърнах,
през прозореца
надзърнах.
По стъклата
вледенели
цветя чудни
нацъфтели;
цветя — чудо,
красота,
що ги няма
по света.
Листа — странни
и пернати,
цветовете —
непознати.

Аз не вярвам
да растат
таквиз цветя
по светът.
Тях с фантазията
волна,
смела, бърза,
недоволна,
по прищявка
дядо Мраз
в нощта тъмна,
в тъмен час
нарисувал е
за нас.
Посред тез
цветя студени,
във два северни
елени,
две красавици
препускат
и стремително
се спускат
към палати
заснежени,
сред лесове
оскрежени.
Вихрове им
по следите —
ах, това са
дъщерите
на цар Мраз
немилостиви,
тръгнали от

север диви —
буйни, смели
и щастливи
на разходка
по света,
да преследват
пролетта
с белите си
знамена
и страшните си
имена:
Хала и Фъртуна
зли,
братовчедки
на Мъгли.
Татко им пред тях
излял —
пътя им със сняг
чисто бял
той усърдно е
покрил;
всичко кално и нечисто
от очите им е
скрил.

ДРУГАРСКА РАЗХОДКА

Как е чудна
есента,
как е златна
песента
на листата
пожълтели,
като накит
нависели,
като наниз
на гората —
цяла в сребро
и в позлата.
Небесата — сини,
чисти, по тях облаци
сребристи
там на воля
си играят,
и се гонят,
и не знаят
да поспрат ли
да починат,
или далек
да заминат.

Па към слънцето
погледнат,
разстелят се
и изчезнат.
В гънките
на планините,
тежко паднали,
мъглите
неподвижни
чакат нещо. . .
Гарван птица
грака вещо
и се носи
нанататък,
дето денем
крий се мракът.
Ний вървиме
всички дружно
и подвикваме
ненужно,
и подскачаме,
и пеем,
и се гоним,
и се смеем. . .
Кипи сила,
кипи младост
и в сърцето
блика радост.
И пред тая
тъжна есен
звучи веселата
наша песен,
със надежди

препълнена,
със възторзи
изпълнена —
че ще дойде
пролет нова,
ще донесе
пак обнова —
нови листи
на горите,
нова радост
на душите. . .

МОИТЕ КНИЖКИ

Имам книжки
интересни,
знаят приказки
и песни —
пълни с мъдрости
чудесни
и с наука,
и с поука.
По страниците
със картинки,
като цветя
във градинки.

След игри
по поля
и гори
аз при тях
се приютявам,
цели часове
отдавам
и с внимание
чета —
и обиквам
аз света.

И желание
расте във мен,
да порасна
аз голем —
смел, достоен
като воин.
Да работя,
да живея —
хорските
сърца да грея!

ЩЪРКЪТ-ЦАР

Някъде — далеч оттук,
живял някакъв си щърк.

Бил той вече престарял,
малко нещо изветрял.

И в глава му побеляла
една мисъл се завряла —

цар на щърците да стане,
царство силно до обхване,

над блатата властелин
да остане той един

и закони да издава,
да наказва, да глобява. . .

Гледа — всичкото му в ред,
цар да бъде в тоя свет:

изглед важен, горделив,
дълга човка, поглед жив;

и за царството могъщо
ум не липсува му също. . .

За да стъпи той на трона,
няма си едно — корона.

И на Щръкля дългокрак
падна му голям мерак.

Що да чини, що да прави,
та корона да достави?

Един ден в полето жежко
той намери Таралежко.

И каза си с радост чиста:
«Ей короната лъчиста!. . .»

И пред Тарля той застана
и отправи му покана:

— Таралежко благороден,
ето един случай сгоден —

аз съм силен властелин,
на щърците цар един.

Но за красота на трона
мен ми липсува корона.

Качи ми се на главата
за корона моя злата.

Там във царството крилато
ще живееш ти богато —

хранен, гледан и обичан
и със ордени накичен.

Още Щръкльо недовършил,
Тарльо с поклон се прекърши:

поласкан от комплимента,
съгласи се на момента.

И на Щръкля на главата
се възкачи мълчешката.

И разпери си бодлите
като слънцето лъчите.

И блесна корона злата
на щъркела на главата.

Цар е Щръкльо вече ето —
от земята до небето.

Събра щърците и рече:
— Ваш съм цар от днеска вече!

Така Щръкля кат видяха,
те от смях си изпомряха.

МАМИН ЧОЧО

«Нà ти, Чочо, тоз гевре́к —
сладък, вкусен, топъл, мек. . .»

Чочо взе геврека сладки,
но в реката видя патки.

Той подмами ги лукаво,
чай-малката грабна здраво.

Но родителите ето —
не оставиха детето.

Гониха го чак до село
и хванаха Чочо смело.

На земята го тупнаха,
за ушите го пипнаха.

И литнаха вис-висока —
към Чочови на посока.

И над майчина си къща
Чочо сети, че се спуща.

И през сажди, и през дим
пада Чочо невредим.

Но в котела с вода жежка
той извика от болежка.

«Как печално туй се свърши» —
мисли Чочо и се суши. . .

А пък патките полека
разделиха си геврека.

ЯБЪЛКИТЕ НА ЧОЧО ПИПОНКЬОВ

Наш Пипонкьов Чочо, вече
стар познайник, деца, вам,
беше тръгнал на разходка,
с каква цел — и аз не знам.

Но на пътя той се спира
и разглежда изумен:
— Я виж ябълки чудесни,
какво щастие за мен!

Зад градинската ограда
той не знае що стои —
пазач верен денонощно
тамо вързан се таи.

Чочо грабна прът отблизо
и зашиба смел, сърцат;
плодът зрели от дървото
се посипа като град.

Сети го пазачът верен
и повдигна си глава,
заръмжа, показа зъби —
зла закана бе това.

И когато да използва
Чочо своя труд велик,
вместо радост и усмивка —
той нададе страшен вик.

Лай и писък се раздаде,
всичко стресна околвръст,
Чочо си ръка извади
със отхапан един пръст.

Над глава си чу закани
и мърмрене, и съвет:
— Кой зло прави, приятелю,
зло намира в тоя свят!

Разкази

ПАК СТРАШЕН СЪН

Това беше, преди да ги разпуснат за коледните празници. Вечерта Чочо Пипонкьов си учи урока по естествознание. Повтаря за врабчето, враната и чавката. Спомни си той за врабчето от старата върба, което сега се обаждаше от стряхата на стрина Дивда от Голяма Кривда, спомни си и за врабчето от техния покрив, децата на което той добре познаваше. И други негови познайници му минаха през ума: всички вранчета, чавчета, гълъбчета, гургувичета и пр., които той заедно със своите другари беше срещал и виждал през лятото в близката кория и с които малко-много беше се поотблизо запознал. Мина му през ума и един негов лятошен грях. . .

Особено чудни в уроците му се видяха големите ползи, що принасяли птиците, за които повтаряше. Врабчето той го знаеше само като пакостливо и крадливо. За хилядите изтребени от него насекоми, с които то отхранва малките си, Чочо не беше никога ни чувал, ни помислял. Така също и враната, и чавката той знаеше само като не твърде приветливи и с не толкова приятен глас птици. Той даже мислеше, че те ходят по нивите след орача да търсят какво той е посял, та да го извадят и изядат. Никога не би се сетил сам, че ходят

зарад хилядите вредни ларви и насекоми, които оралото изравя.

Когато Чочо си легна, през ума му постоянно сновеха ту врабчета, ту чавчета, ту врànчета. Мислите му го отнесоха в корията, дето той обичаше да походва с другари. Тръгнал със своите другари, но някак си се отделил от тях, защото гледал на едно лесно място — на върха на едно сгодно за качване дърво — гнездо с чавчета. Познал той, че вътре има чавчета, защото майката долетявала на два пъти, надвесвала се малко над гнездото, като че оставяла нещо, и пак отлитала. Скришом от другарите си той плюе на ръцете и босите си крака и попълзява нагоре по дървото. Изкачва се благополучно чак на върха. Още малко — и ръката му ще е в гнездото. Но. . . о, божичко!. . . Отде се взеха толкова много чавки, та и врани!. . . Всички летяха към него и захванаха поред да го дърпат: една за гащи, друга за коса, трета за уши. . . И това — на върха на високо дърво!. . .

— Олеле!. . . Неща вече!. . . — извика Чочо, колкото глас имаше, и. . . се събуди. Той беше облян в пот.

КАК ЧОЧО ПИПОНКЬОВ НАСАДИ КОКОШКАТА

До обед Чочо Пипонкьов заедно с баща си посадиха няколко дървета в градината. Чочо помагаше на баща си, копаеше пръстта, носеше тор с количката, затъпкваше пръстта около насаденото дърво и носеше копача и лопатата.

Подир обед баща му каза:

— Чочо, сега пък да идем да насадим кокошката, за да имаме малки пиленца.

Чочо Пипонкьов заскача от радост. Той грабна лопатата и копача, качи ги на пълната с тор количка и радостно тръгна към градината. Баща му усмихнат вървеше подир него.

Чочо подскачаше и си мислеше:

— Чудно нещо ще бъде. Да посадим кокошката, тя да порасте и да роди, и да окичи клоните си с малки пиленца като ябълката с ябълки. Слава богу, това не знаех— и това научих. . .

Той отиде в градината, избра място, грабна копача и почна да копае. Баща му донесе кокошката. Той погледна засмян сина си и му каза:

— Чочо, кокошки на слънце не се садят. Ела тук под хамбара, разрови една малка трапчинка по-навътре. След това донеси шепа слама и настели дупката.

Чочо бързо изпълни поръчката на баща си.

— Иди донеси сега 15 яйца — каза баща му.

Чочо донесе яйцата.

— Нареди ги върху сламата.

Чочо ги нареди.

Тогава баща му сложи полека кокошката върху яйцата. Тя заклопа и легна върху тях.

Чочо грабна лопатата.

— Татко, сега и сам знам какво да правя. Трябва да я зария с пръст. Значи, кокошката се сади не като дърво, а като картофи. . .

Бащата се засмя. Помилва сина си и рече:

— Е, синко, синко, иска още много да се учиш. . .

И като го отведе настрана, тихо добави:

— Сега остави кокошката на спокойствие. Подир двайсет дена тя ще измъти пилетата.

ГЕВРЕКЪТ НА ЧОЧО ПИПОНКЬОВ

— Гевреци, гевреци! — извика старият геврекчия, както викаше всяка сутрин по Чочовата улица.

Чочо Пипонкьов изскочи навън, като държеше ръцете си отзад,и приближи до кошницата на геврекчията.

— Ще купиш ли, Чочо?

— Нямам пари, чичо!. . .

— Гевреци, гевреци — завика още по-гърлесто геврекчията. — Тая сутрин са най-крехки, най-сладки.

Дойдоха и други деца, заобиколиха продавача: едни гледат и подсмърчат, други вадят пари и купуват, а Чочо стои отстрана, лукаво гледа и нещо крие зад себе си. . .

Старият геврекчия сѐ брои геврeците си, защото всяка сутрин продава и все му липсва по някой. Лоши момчета си пооткрадват и той върти очи на четири страни да хване някого. . .

Отведнъж геврекчията завика:

— Чочо, Чочо, какво криеш зад себе си?

— Нищо, нищо — рече Чочо, като се правеше на гузен — държа си гевречето.

— Че ти не си купувал тая заран геврек!

— Купих, чичо, купих, ти не помниш.

— Не си купил! — развика се старият геврекчия,— ти си открал!

Чочо се усмихна и без да му трепне окото от страшното обвинение, захапа геврека. . .

Геврекчията го гледа още по-учуден. Чочо държеше грамаден геврек — най-големия.

— Дръжте го, дръжте го. . . Крадец! — развика се геврекчията.

Спуснаха се хората, дойде стражар и хвана Чочо Пипонкьов, който не се и опита да побегне. . .

— Купих си го, купих си го — викаше Чочо.

— Най-хубавия ми, най-вкусния ми геврек откраднал — викаше геврекчията и със сила измъкна геврека от ръцете на Чочо. . .

Ала какво беше учудването му — тоя голям геврек се оказа направен от глина. . .

Чочо и тоя път си направи една хубава шега.

Събралите се хора взеха да се смеят. И всички купиха на Чочо по един геврек.

ИЗОСТАНАЛ

Макар и да беше още топло, макар и слънцето да беше още силно и неуморно, макар и небето да беше още синьо и прозрачно, все пак лятото си отиваше. Полето беше засъхнало и пожълтяло. По смачканите стърнища, по отдавна покосените ливади беше пръснат добитък. Скорци на ята хвъркаха неспокойно и гората беше тъжна и мълчалива.

Наближаваше Св. Пантелей Пътник и нашите мили хвъркати гости се готвеха за път. Щъркелите се събираха на големи ята, виеха се дълго над мочурливите ливади и полагаха особени грижи над малките да заякчат крилете си, да привикнат на дълго летене.

Бързи пратеници хвъркаха по селата, дето имаше гнезда, и свикваха всички. Те се събираха по влажните зелени лъки около реките и всеки ден ставаха повече и повече. Те идеха на орляци от разни далечни краища, виеха се дълго и падаха от синевата — на полето при другарите си, които ги чакаха. Тук се събираха на купчинки, тракаха с човките си, разхождаха се важни и угрижени, избираха си водачи и обсъждаха своето дълго и далечно пътуване през гори и планини, през бурни и безкрайни моря, през ветрове и дъждове.

Децата отиваха да гледат тия шарени дългокраки пътници, които се готвеха да ги оставят, и гледаха

небето, от което чакаха да се надвесят дрипавите сиви облаци на есента.

— Рано се събират — казваха старите хора. — Това е на лоша зима.

— Щъркелите всякога най-рано си отиват — казваха други и ги гледаха като близки, като свои и мислено им пожелаваха добър път.

И една сутрин намериха сборището пусто. Щъркелите бяха заминали. А слънцето беше сè още силно, дните сè още топли и небето сè още синьо.

Но край блатистия бряг на реката, посред гъстия шаварляк стоеше нещо бяло и бавно се движеше. Воловарчетата се затичаха нататък и извикаха:

— Щърк, щърк, щърк — и почнаха да шъкат и махат шапки.

Самотният щъркел се подплаши, разпери крила да хвръкне, подигна се малко над шавара, но скоро се отпусна пак и кацна.

Навярно болно или ранено, животното не би могло да замине с другарите си.

Децата го хванаха и го занесоха в село.

Събраха се любопитни селяни. Той стоеше между тях безпомощен, подплашен и кротко покорен на съдбата си. Опита се един-два пъти да хвръкне, но само подскокна и пухна криле, без да може да се вдигне от земята.

Пуснаха го в една заградена овощна градина и децата всеки ден му хвърляха храна: хляб, жаби, парчета месо.

Той привикна към хората и не се плашеше от никого. Той почна да познава, кои му хвъргаха храна, и като ги виждаше, бавно отиваше към тях.

Но сърцето му тъжеше за далечните страни, дето

отидоха неговите другари, и той по цял ден стоеше замислен на едно място, чистеше перата си и гледаше жално към небето.

През зимата го прибраха на топло в един яхър при биволите. Той свикна с тях и те с него. Домашните животни не го безпокояха. Даже кучето го гледаше приятелски.

Напролет той почна да излиза по двора и се разхожда около кокошките, и да се припича на новото слънце. Един ден неочаквано той подхвръкна и се качи върху плевника. Там престоя цял ден и вечерта пак се прибра при биволите. След някой ден той хвръкна от покрива и прелетя над селото.

Той бе оздравял. А когато на края на март почнаха да се връщат другарите му, той се вдигна над селото, благодарствено се спущà над всяка къща и изчезна.

СТАРАТА ВОДЕНИЦА

Дядо Никола седеше пред воденичката си замислен и бавно пушеше с лулата си.

Улеят шумеше тихичко и воденичката също тъй тихо дрънкаше, сякаш шепнеше някому нещо.

Денят беше хубав. В лъката наоколо се простираха ливадите.

Иззад воденицата се показа чичо Петър с мотика на рамо.

— Добър ден, дядо Никола! — поздрави той.

— Дал ти бог добро, Петре! — отговори дядо Никола и стана.

— Как е, как е? Върви ли работата, дядо Никола? — рече пак високо Петър и погледна воденичката. А тя бе остаряла, остаряла. През разлепените тук-там стени се показваха оредели пръти, наведени гредички. Покривът беше изкривен и плесенясал от времето. Под стряхата бе насъбран паспал и висяха разкъсани паяжини.

— Грохнала ти е воденичката, дядо Никола — рече Петър. — Отдавна не съм минавал оттука. Тя доскоро се държеше, но вече я не бива.

— Не, не я бива, Петре. Не чуваш ли я? И гласът ѝ не е тоя. Кърпих я, подпирах я, но не ще. Изпя си песента. А помниш ли какво беше някога? Какъв живот кипеше наоколо! То и водата е слаба. Рекичката малка. Водата взеха за чешми, за градини. Остана без сила воденичката ми. . . И никой вече я не търси. В село отвориха моторна мелница. И силна, и бърза. И какво хубаво брашно изкарва!

— Е, други времена са сега, дядо Никола — каза Петър.

— Е, други времена са, Петре. По-хубаво е сега. Машината работи. Хвала му на човека! По-умен стана, по-силен стана. Хвала им на учените! Какво не измислиха, какво не направиха!

— Така, така, дядо Никола.

— Така, Петре, така. И знаеш ли, макар и да съм стар, драго ми е, като виждам как напредват хората, как подобряват живота.

КАКВО МОЖЕ ЧОВЕКЪТ

Кольо Стоманата дойде до плета, повдигна се на пръсти и извика към къщата на съседа си:

— Симоне, Симоне!

Подаде се булка Симоница.

— Кой вика?

— Аз викам, съседке. Къде е Симон? Два дена не не съм го виждал.

— Ти ли си, Кольо? — каза булка Симоница.

— Симон от два дена нещо не е добре, та все около огнището стои.

— Е, какво му е? Няма му нищо. Я нека се подаде!

Симон се подаде.

— А, бе съседко, викам те да поизлезем до кафенето на Черешарчето. Донесъл си радиоапарат, та да го послушаме.

— Не съм добре, бе Кольо.

Симон слезе по дървената стълба и се упъти към плета, през който надничаше Кольо, като продължаваше да говори.

— Оная вечер бръкнах в обущата си. Нещо ме боцкаше, та рекох да го поправя, и вътре о някакво пиронче се одрасках по малкото пръстче. Одрасках се съвсем малко. Нà, тука е. Едвам се познава. Ама на заранта гледам, зачерви се пръстът и почна да ме боли. И като

че ме втресе малко. Затова и не излизам. Може и от простуда да ме тресе.

— Няма нищо, Симоне — утеши го Кольо. — Ела да поизлезем, да чуем радиото, да поразговорим с хората и то ще ти мине.

Излязоха двамата до кафенето на Черешарчето, а там се събрали много хора. Едни прави, други седнали — слушат. Заслуша и Симон, ама все нещо не му е добре. Ръката го щрака.

Слушаха песни, слушаха музика. Чуха и новините. Работи оня ми ти приемник като жив човек! У света някъде пеят и свирят, а ти се чини, че са тука пред тебе.

— Чудесно изобретение! — дума в себе си Симон, а ръката все продължаваше да го щрака.

«Сега ще ви говори доктор Пенчев» — съобщи радиото.

Веднага доктор Пенчев, като че беше сред хората, почна да разправя как човек може да се предпази от лоша зараза, когато се нарани.

Симон трепна и се заслуша.

«Нищо и никаква рана понякога може да умори човека — захвана докторът, — ако не знаем как да се предпазим. Затова първата работа е да се измие и изчисти раната с някоя обеззаразителна вода, която ще ви дадат в аптеката. Ако сте в село и нямате аптека, ще промиете раната със спирт или с ракия. Ако и това няма — с топла вода и сапун. Направете хубава промивка и се не бойте! Ако не сте взели мерки и усетите болки и зачервяване, търсете лекар, колкото се може по-скоро!. . .»

Симон трепна при тия думи. Той викна съседа си Кольо, каза му нещо. Кольо отиде, впрегна каручката

и двамата веднага заминаха в близкото голямо село, където имаше лекар.

Лекарят го прегледа и му каза:

— Ако още два часа беше закъснял, никой не можеше да те спаси. Сега само малкият пръст ще ти отиде. Трябва да се отреже.

Привечер Симон и съседът му Кольо се връщаха с каручката в село.

— Знаеш ли, Кольо — говореше Симон ободрен.— Не ме боли. И треската ми мина. Ама отиде ми пръстето, отряза го пустият му доктор.

— Нали си спаси живота! — каза Кольо. — Без пръстче ще можеш пак да си работиш и децата ти няма да са сирачета. Ама знаеш ли? Да се благодариш на радиото. То те прати при доктора. . .

Бележки

Творчеството на Елин Пелин за деца и юноши е твърде значително както по съдържание, така и по обем. Произведения за малкия читател той създава почти през целия зрял период на своя живот. Любопитно е да се отбележи, че даже първият му «поетичен» опит е детско стихотворение (под заглавие Врабче), което едва 14-годишен съчинява през 1891—1892 година (като ученик във втори прогимназиален клас в град Златица.) Първото му, запазено стихотворение за деца (и то в оригинал) е посвещението «На Еленка», сложено от ръката на писателя на 8 ноември 1898 г. върху подарен от него на малката софиянка Елена Цекова екземпляр от стихосбирката на Стоян М. Попов «Детска китка» (излязла през същата година). Интересен е и фактът, че първите си публикувани творби за деца той предназначава отначало за възрастни: например поемата «Чохено контошче» (сп. Майска китка, г. I, кн. 7 от ноември 1904 г.), разказа «Зла съдба» (сп. Македонски преглед, г. I, кн. 3 от юни 1905 г.) и др.

Творческата дейност на Елин Пелин в областта на детската литература е свързана главно с редактираните от него литературни списания и вестници за деца и юноши: сп. Веселушка (1908—1910 г.), сп. Чавче (1913—1914 г.), сп. Светулка (1921—1932 г.), в. Пътека (1933—1934 г.), както и участието му в редактирането на сп. Подслон (г. II, 1935 г.), в. Септемврийче (1945—1949 г.).

За установяване авторството на Елин Пелин върху неподписани негови произведения или подписани с неизвестни псевдоними сме използували наред с други документи още спомени на Александър Спасов и Йордан Сливополски-Пилигрим (съхранявани в архива на Института за литература при БАН).

Литературното наследство на Елин Пелин за деца и юноши

обхваща следните жанрове: лирични стихотворения, поеми, приказки (оригинални и преразказани), басни, разказки, поетични описания на природата, драматични сценки и романи. В настоящото издание това наследство е разпределено в два тома, както следва:

том IV — стихотворения, поеми, разкази (включително басни и описания на природата), драматична сценка;

том V — приказки и романите «Ян Бибиян» и «Ян Бибиян на Луната».

В съгласие с принципите, залегнали в основата на това издание, произведенията са разграничени в два дяла: дял първи — творби, препечатвани от самия писател в отделни книги — и дял втори — творби, непрепечатвани от него в такива издания. Като основен и тук се взема текстът на произведенията от последните по време издания, направени приживе на писателя. Този текст е сверяван със съответния текст в първата редакция и последните публикации на произведенията, както и със запазените ръкописи. Всички произведения са подредени хронологически.

Лиричните си произведения за деца Елин Пелин е преиздавал (обикновено в последователно увеличаван обем) в следните сбирки и сборници: «Златни люлки», I изд. 1909 г., II — 1918 г., III — 1930 г., IV — 1942 г.; «Песнички», 1927 г., «Поточета бистри», I изд. 1931 г., II — 1948 г.; «Щурче-свирче», I изд. 1940 г., II — 1947 г. За основен текст на детските стихотворения в настоящото издание е взет текстът от последните издания на тези сбирки и сборници, направени приживе на писателя, и преди всичко от изданието на «Поточета бистри» от 1948 година. Детско-юношеските поеми на Елин Пелин са преиздавани в сборниците: «Гори Тилилейски», I изд. 1919 г., II — 1948 г.; «Дядовата ръкавичка», I изд. 1932 г. (?), II — 1937 г., III — 1945 г., IV — 1947 г.; «Цар Шишко», 1925 г.; «Страшен вълк», 1944 г. В отделни книжки излизат поемите «Сватбата на Червенушко», «Трите баби», «Цар Шишко», «Чохено контошче» и др. За основен текст на поемите е взет текстът на последните им издания приживе на писателя и главно от сборника «Гори Тилилейски» от 1948 година.

Разказите за деца и юноши Елин Пелин е публикувал през

различни времена. Не ги е издавал в отделни сборници. Разказчетата, писани след Девети септември 1944 г.: «Старата воденичка», «Всичко ново», «За пръв път в село» и др. Елин Пелин възнамерява да събере в сборник под заглавие «Знам и Мога», но кончината на писателя му попречва да осъществи този си проект (вж. Ас. Босев, Елин Пелин по литературни и обществени въпроси, в. Работническо дело, бр. 96 от 17. IV. 1949 г.).

За основен текст на сценката «Кумчо-вълчо и Кума-лиса» е приет текстът в изданието от 1949 г.

Писателят лично участвува в подготовката на двата сборника «Поточета бистри» и «Гори Тилилейски» (от 1948 г.).

От приведените случаи в настоящото издание е оставена само одобрената от Елин Пелин редакторска поправка в стихотворението «Самохвалец». В останалите случаи е възстановен авторовият текст.

В настоящото издание не са включени голям брой произведения на Елин Пелин за деца и юноши — заради идейно-художествени недостатъци или като по-малоценни варианти на теми, разработени хубаво в други творби. Изоставени са почти всички Елин Пелинови разказчета, писани от него специално за буквари, читанки, христоматии и публикувани само в тях, както и оформените от писателя като отделни разказчета части от негови произведения, печатани само в читанки и христоматии.

В това издание също така не влизат стихотворните преводи на Елин Пелин, печатани в едни или други варианти в течение на четири десетилетия (от 1908 до 1948 г.).

За изданието на сборника «Поточета бистри» от 1948 г. Елин Пелин написал специален предговор, в който сам е посочил изворите на своето лирично творчество за деца. Ето този предговор:

КЪМ МАЛКИТЕ ЧИТАТЕЛИ

«С обич към вас съм писал тия стихове, обречени на вас. С обич към вас и с мили спомени за онова време, когато и аз съм бил дете като вас.

Байлово се казва моето малко и хубаво село, където съм се родил и където съм прекарал незабравимите детски години.

Много е хубаво моето родно село. То е наредило малките си бели къщички с червено гривосани по края прозорчета по едно

разлато възвишение — там, където Средна гора се откача от нейната майка Стара планина и повежда дружини от малки и големи върхове на изток към Тракия. Обърнато право срещу слънцето, то се радва и гледа през дивите овощки на дворовете си един живописен, весел и зелен простор от поляни, долинки, ниви, напостлани между шубракови синори като пъстри черги, малки кичести горички и едвам доловими живи петна на селца. Право насреща тоя простор се прегражда от зъбчатата верига на Рила — зиме бял сън, лете синкаво видение. На запад пък стои достойно изправена до небето хубавицата Витоша и всяка вечер спокойно изпраща и закрива залязващото слънце.

Сред тая хубава родна картина, заградена в тая чудна рамка, съм прекарал моето безгрижно детство. Тук най-напред съм почувствувал живота, тук най-напред съм се запознал със света. Много пролети, много лета, много есени и много зими съм се учудвал на странните промени в природата, над неочакваните случки в живота. В нескончаеми игри край селската рекичка, в скитане по полето и по горите, в приятелска дружба с животните, с птичките, с пеперудите, с тревите, с цветята растеше моята детска душа и се развиваше моят ламтеж за знание.

Тук, в тоя прекрасен кът, съм научил нашия хубав език, тук съм чул чудната българска песен, извезана от красотата на най-хубави думи. Тук съм опознал нашия работлив народ, нашия човек — българина и неговата широка, добродетелна, отзивчива душа.

Тук, в тоя прекрасен кът, е затрептяло моето сърце от обич към нашата хубава и ощастливена от природата родина.

Тоя трепет на сърцето ми — това са тия малки стихове, които ви поднасям в тая книжка.»

По друг повод Елин Пелин говори за детската си лирика: «Моите детски стихове са писани повече, така да се каже, по сезонно. . . Но във всяко (от тях — б. м.), трябва да ви кажа, има известна мисъл, известно нещо казано, известна фраза, която го характеризира. . . Обаче съм ги писал така, в такъв дух, като че ли детето ги казва от себе си. Например «Ласто-ласто-ласточичко» — това е детето, което го казва. . . Детето да може да се приучи да говори, да приказва и да е нещо негово, с негови впечатления, простички. . .» — Елин Пелин. Как

пиша. Беседа пред писателите-белетристи в София на 3 май 1949 г.

В бележките нататък си служим със следните съкращения:

Вес — сп. Веселушка;
Св — сп. Светулка;
Др — сп. Детска радост;
Чав — сп. Чавче;
Пб — сборник «Поточета бистри», издание от 1948 г.;
ГТ — сборник «Гори Тилилейски», издание от 1948 г.

В коментара на първо място се отбелязва откъде е взет текстът на творбата, а на второ място — къде е публикувана за пръв път.

СТИХОТВОРЕНИЯ

ДЯДО СЕЧКО — Пб, стр. 100—101. Вес, г. I кн. 2 от февруари 1908 г., стр. 1. Първата редакция има заглавие «Дядо Сечко, не сечи!» В нея стихове 13, 15 и 19 гласят, както следва: «от обущата», «от цървулите», «прати слънчеви».

ДОБРЕ ДОШЕЛ, КОС! — Пб, стр. 17. Вес, г. I, кн. 3 от март 1908 г., стр. 1. Писателят променил следните стихове от I редакция:

Всичко около
ще слуша (11—12)
за полето (21)
за небето (23)
за горите (25)
Ей, кос,
пролетен гост (28—29).

ЛАСТО-ЛАСТО-ЛАСТОВИЧКЕ — Пб, стр. 29. Вес, г. I, кн. 4 от април 1908 г., стр. 1. Първата редакция има заглавие «Ластовичко!» В нея стихове 3, 5 и 11 имат друга редакция: «със пребрадка», «с бяла шийка», «да предричам».

Ж А Б Е Ш К А П Е С Е Н — Пб, стр. 31—32. Вес, г. I, кн. 4 от април 1908 г., стр. 60. В I редакция стихът «Бял и чер» гласи «н а к р и л ц а т а м а л к о ч е р», стих 21 — «за напред». Във II редакция са пропуснати последните два стиха: «Щъркел шарен //дългокрак!»

К У К У В И Ц А К У К А — Пб, стр. 42. Вес, кн. 4 от април 1908 г., стр. 61. Два много различаващи се варианта.

М А Й С К А П Е С Е Н — Пб, стр. 45. Вес, г. I, кн. 5 от май 1908 г., стр. 65. В I редакция стих 3 на II куплет гласи: «елате да о б е р е м».

О Л Е Л Е , М А М О — Пб, стр. 140. Вес, г. I, кн. 6 от юни 1908 г., стр. 1.

К О С А Ч И — Пб, стр. 127. Вес, г. I, кн. 7 от юли 1908 г., стр. 97. В първата публикация стих 2 на 1 куплет гласи: «Мерно махат, к р а ч а т в р е д», стих 4 на III куплет — «п о т ч е л о т о им роси», стих 3 на V куплет — «б о г и з п р а щ а н и имане».

Л Я Т О — Пб, стр. 53—54. Вес, кн. 7 от юли 1908 г., стр. 112. Стиховете от I редакция «цар н е б е с е н» и «т ъ ж н а п е с е н» са променени във II редакция: «цар небесни» и «т ъ ж н и п е с н и», вместо 6 последните стихове са 5 на брой и в друг ред:

та избяга
и прибере си
лъчите
и отиде
да си ляга. . .

В Е Я Т В Е Т Р И Щ А — Пб, стр. 86. В първата публикация (Вес, кн. 11 от ноември 1908 г., стр. 161), както и в сбирката «Поточета бистри» от 1931 г. дадено под заглавие:«Есен в гората». Промяната е направена от писателя с цел да отличи стихотворението от друга своя песен със същото заглавие.

П Ъ Р В И С Н Я Г — Пб, стр. 93—94. Вес, кн. 11 от ноември 1908 г., стр. 161. В I редакция стихове 11—12 гласят «на дружинки //си играят», а в края липсва предпоследният стих «синьо небе».

П Р И Я Т Е Л И — Вес, кн. 11 от ноември 1908 г., стр. 167.

Н А Д Е К Е М В Р И — Пб, стр. 96. Вес, кн. 12 от декември 1908 г., стр. 177. В първа публикация стихове 3—8 имат следната редакция:

с кожух дебел
кат по-напреж —
с коса от сняг,
мустаци — скреж,
брада от лед
и строг на глед.

Освен това във II редакция броят на стиховете е намален.

Д Я Д О М Р А З — Пб, стр. 99. Вес, кн. 1 от януари 1909 г., стр. 13. Стих 3 в първата публикация гласи «ц я л а лед ми е брадата».

С И Н И Г Е Р О В А Ж А Л Б А — Пб, стр. 56. Вес, кн. 2 от февруари 1909 г., стр. 17. Стих 3 на I куплет «Кога ще дойде лято, б о ж е!» е получил още в сбирката «Златни люлки» (1918 г.) последна редакция: «Кога ще дойде лято п а к!»

Х Е Й, Ш Е Й Н И Ц Е М О Я М А Л К А — Пб, стр. 102—103. Вес, кн. 2 от февруари 1909 г., стр. 28. Първата редакция носи заглавие «Песен на шейната», а преработката в «Златни люлки» (1918 г.) — «На шейната!»

Б А Б А М А Р Т А — Пб, стр. 33. Вес, кн. 3 от март 1909 г., стр. 33. Първата редакция има заглавие «Пролет, пролет» и различно от последната редакция начало.

АПРИЛ — Пб, стр. 35. Вес, кн. 4 от април 1909 г., стр. 49. В I редакция стихове 3—4 гласят «не щем твоята // попара», стихове 23—24 — «на горите // т о й намята».

МАЙСКИ ПРАЗНИК — Пб, стр. 37. Вес, кн. 5 от май 1909 г., стр. 79. Във II редакция стихотворението е претърпяло съществена преработка. В I редакция III куплет е трети поред, като в него стих 3 гласи: «всички с песни славословят». В I редакция стих 1 и 4 на I куплет имат съответно следния вид: «С и н ь о н е б е се очисти», «празникът на в е с е л май», а стихове 3 и 4 на II куплет — «Пролетта на М а й р а з к о ш е н // п л е т е шарен дар-венец». В последната редакция е пропуснат III куплет на I редакция:

По горите непрестанно
чуй се весел хор от птички:
«Май пристигна, Май чудесни!» —
от сърце му пеят всички.

ВЕСЕЛИ ОЧИЧКИ — Пб, стр. 137. Вес, кн. 1 от януари 1910 г., стр. 1. В първата публикация липсва означението в скоби «По Балмонт». Песента представлява творческа преработка на едноименното стихотворение на руския поет-символист К. Д. Балмонт (1867—1942 г.).

ИДЕ ПРОЛЕТ — Пб, стр. 12—13. Вес, кн. 2 от февруари 1910 г., стр. 22. Стих 9 в I редакция гласи: «Д р е х и й от рози б е л и».

ДОБРЕ ДОШЛИ! — Пб, стр. 27. Вес, кн. 3 от март 1910 г. стр. 37. В първата публикация стих 3 на II куплет гласи: «със вази пак д о б р о щ е м, з н а м» (възстановен в настоящото издание), стих 3 на III куплет — «а тебе чакаме, С л а в е й ч е», стих 3 на IV куплет — «Ливади росни ти ж е л а я».

ДВЕ ВРАБЧЕТА — Пб, стр. 132. Вес, кн. 3 от март 1910 г., стр. 42—43, с означение в скоби «песен». Стих 1 на II куплет в I редакция гласи: «з а една м а л к а, з а една м а л к а », стих 2 на III куплет — «кавга о т полето».

КУКУВИЦЕ, САМОТНИЦЕ — Пб, стр. 25. Вес, кн. 4 от април 1910 г., стр. 53. Стих 9 в I редакция гласи «колко г о д и н».

КОЙ? — Пб, стр. 38. Вес, кн. 5 от май 1910 г., стр. 69. Стих 14 в I редакция «в т и я нощи» е променен във II редакция с оглед на римата «в т е з н о щ и». Предпоследният стих «месец славен» липсва в първата публикация.

ПОД НАШАТА СТРЯХА — Пб, стр. 36. Вес, кн. 6 от юни 1910 г., стр. 85. В текста на сп. Веселушка стихове 3—4 гласят:

за въздуха, лъчите и п р о с т о р а
ш и р о к и по света.

Стих 1 на III куплет —

Разправя им за с в о б о д а т а. . .

ОБЛАК — Пб, стр. 28. Вес, кн. 6 от юни 1910 г., стр. 96. В първата публикация липсва означението в скоби «По Лермонтов». В песента «Облак» Елин Пелин е претворил върху друга, своя идейно-емоционална основа стихотворението «Утес» от М. Ю. Лермонтов (1814—1841 г.).

НА ПОЛЕТО — Пб, стр. 61. Вес, кн. 6 от юни 1910 г., стр. 98, със заглавие «Хайде на полето».

ГЛУХО ШУШНАТ СИ ГОРИТЕ — Пб, стр. 65. Вес, кн. 7 от септември 1910, г., стр. 101, под заглавие «Есен». В първата публикация римите на стихове 2 и 4 са женски: «вече» — «далече».

ВАЛИ, ВАЛИ — Пб, стр. 104. Вес, кн. 10 от декември 1910 г., стр. 149. В I редакция стихове 2 и 3 на II куплет гласят:

С ъ н л ь о да ги п о л ю л е й
със пролетна р ъ ч и ц а.

ОТИВАТ СИ ВЕЧЕ — Пб, стр. 68—69. Чав, кн. 3 от ноември 1913 г., стр. 6. В първата публикация стих 1 на III куплет гласи: «Н о чува, н о чува», стих 2 на IV куплет — «з а-

клаща той клони», стих 1 на 8 куплет — «Де негри на с я н к а», стих 2 на IX куплет — «с вечната си тайна». В нея липсва V куплет.

СТРАШЕН СЪД — Пб, стр. 141. Чав, бр. 4 от 16 ноември 1913 г., стр. 1. В първата публикация стих 2 на IV куплет гласи: «светят страшно при луната».

ИДАТ ВЕЧЕ — Пб, стр. 18. Др, кн. 4 от април 1919 г., стр. 1. В първата публикация стихът «Ей писмо от тях донесе» гласи «от тях писмо ни донесе».

ПОТОЧЕ — Пб, стр. 122. Др, кн. 7 от септември 1919 г., стр. 1. В първата публикация стих 7 гласи «със песни честити», стих 16 — «лудешки му бяг».

ЗА ЛИСТЕНЦАТА — Пб, стр. 75. Др, кн. 8 от октомври 1919 г., стр. 1.

СНЕЖАНКА — Пб, стр. 106. Др, кн. 10 от декември 1919 г., стр. 1. Елин Пелин отбелязва, че песента е написана «по Балмонт». В първата публикация в стих 4 на III куплет липсва инверсия: «се разтопи в един миг». Песента представлява свободен превод на едноименно стихотворение на К. Д. Балмонт.

ЦАР МРАЗ ПЪРВИ — Пб, стр. 105. Св, кн. 1 от януари 1920 г., стр. 1. Тази песен на Елин Пелин напомня с някои свои черти стихотворението «Цар Мраз» на Н. А. Некрасов, преведено от Д. Подвързачов (в Читанка за IV отделение, от Елин Пелин и Ран Босилек. София, 1920, стр. 35).

ЩУРЧЕ-СВИРЧЕ — Пб, стр. 60. Читанка за II отделение от Елин Пелин и Ран Босилек. София, 1920, стр. 70—71.

ДЕТЕ И ВРАБЧЕ — Пб, стр. 71. Читанка за II отделение от Елин Пелин и Ран Босилек. София, 1920, стр. 24.

СБОГОМ, ПТИЧКИ! — Пб, стр. 76. Св., кн. 7 от септември 1920 г., стр. 1. В първата публикация стихове 3—4

на III куплет гласят «добър път в и, мои другари!», стих 3 на IV куплет — «мои приятели».

ВОДЕНИЧКА — Пб, стр. 117. Св, кн. 9 от ноември 1920 г., стр. 16.

КАЛИНКЕ-МАЛИНКЕ — Пб, стр. 128. Св, кн. 6 от март 1924 г., стр. 1.

ПОД ЕСЕННОТО СЛЪНЦЕ — Пб, стр. 89. Св, кн. 9 от ноември 1922 г., стр. 1.

МОИТЕ ЛАСТОВИЧКИ — Пб, стр. 66. Св, кн. 8 от октомври 1921 г., стр. 16.

КОКИЧЕ — Пб, стр. 11. Св, кн. 2 от февруари 1923 г., стр. 1.

ПРАЗНИК — Пб, стр. 49. Св, кн. 5 от май 1923 г., стр. 1.

ЮНИ — Пб, стр. 59. Св, кн. 6 от юни 1923 г., стр. 1.

ЖЕРАВИ — Пб, стр. 73. Св, кн. 9 от ноември 1923 г., стр. 1.

МАРТЕНИЧКА — Пб, стр. 30. Св, кн. 3 от март 1924 г., стр. 1.

КУКУВИЦА КУКНА ПАК — Пб, стр. 5. Св, кн. 5 от май 1924 г., стр. 1.

РАДОСТНИЯТ ЧОЧО — Пб, стр. 120. Св, кн. 7 от септември 1924 г., стр. 1.

ПРОЛЕТНА КАРТИНКА — Пб, стр. 48. Читанка за IV отделение от Елин Пелин и Ран Босилек. София, 1924, стр. 67. Стих 1—2 на II куплет в читанката гласят:

Сам край нивата селяка
с почит е свалил калпака.

КАЦНА БРЪМБАР НА ТРЪНКА — Пб, стр. 135—136. В. Развигор, бр. 164 от 27 декември 1924 г., стр. 1. В първата публикация стих 4 гласи «със замряла душица», стих 6 — «хоро буйно завъртя», стих 15 — «задрънкаха ножове».

ХЕЙ, ЮНАК — Пб, стр. 129. Св, кн. 3 от март 1925 г., стр. 1.

НОВИТЕ ДРУГАРИ — Пб, стр. 118. Св, кн. 2 от октомври 1925 г., стр. 1.

ПУСТИ СКАКАЛЕЦ — Пб, стр. 72. Св, кн. 3 от ноември 1925 г., стр. 1, под заглавие «Пусти скакалец в полето». Стих 13 гласи в първата публикация «не страя сърце младежко».

ПЪРВА СЛАНА — Пб, стр. 85. Св, кн. 2 от октомври 1926 г., стр. 1, под заглавие «Есенна картинка». (Под същото заглавие е печатано и в Пб, 1931 г., стр. 50.) Стих 1 на II куплет гласи в първа публикация «Внезапно вятър волен».

КЪДЕ? — Пб, стр. 80. Св. кн. 1 от октомври 1926 г., стр. 10.

СЛЕД ВАКАНЦИЯТА — Пб, стр. 74. Св, кн. 1 от септември 1925 г., стр. 1. В първа редакция стих 1 на I куплет гласи «Ето чувам пак» (във II редакция — «Чувам пак отново»), стих 3 на III куплет — «и пак заемете» (във II редакция — «чака ви другарски»).

НА ПРИПЕКА — Пб, стр. 15. Св, кн. 6 от февруари 1927 г., стр. 1, под заглавие «Първо цвете». (Под това заглавие е печатано и в Пб, 1931 г., стр. 36.)

МЕЧО СЛЪНЦЕ — Пб, стр. 22. Св, кн. 6 от март 1927 г., стр. 1.

ЧУДНАТА ПЕВИЦА — Пб, стр. 133. Св, кн. 1 от октомври 1927 г., стр. 8—9.

ЕСЕН ЗЛАТОКОСА — Пб, стр. 85. Св, кн. 1 от ноември 1927 г., стр. 1, под заглавие «Есенна картинка».

ЗИМНА ПРИКАЗКА — Пб, стр. 143. Св, кн. 3 от декември 1927 г., стр. 1.

ИЗЛЪГАНИЯТ ДЯВОЛ — Пб, стр. 110. Св, кн. 5 от февруари 1928 г., стр. 1.

НА БАБА МАРТА — Пб, стр. 34, Св, кн. 7 от март 1928 г., стр. 1.

НА ЩУРЕЦА — Пб, стр. 142. Св, кн. 9 от март 1928 г., стр. 1, под заглавие «А бре, щурец!» Стих 4 на II куплет гласи в първата публикация: «и цар, и кмет, и пъдарин». В настоящото издание този стих е възстановен.

САМОХВАЛЕЦ — Пб, стр. 139. Св, кн. 10 от юни 1928 г., стр. 1. В I редакция последният куплет гласи:

— Царят днес ме покани,
богато ме нахрани,
аз попях му — в замяна
той ми даде премяна.

ПЪРВИЯТ УЧИЛИЩЕН ДЕН — Пб, стр. 78. Св, кн. 1 от септември 1928 г., стр. 1, под заглавие «Първият училищен звън».

СНЕЖЕН ДЕН — Пб, стр. 111. Св, кн. 3 от декември 1928 г., стр. 1, под заглавие «Зимна приказка».

ЧУДЕН РИСУВАЧ — Пб, стр. 97. Св, кн. 5 от януари 1929 г., стр. 14. В «Поточета бистри», 1948 г., последният стих погрешно е даден във вид «растат» вм. «те растат», както е в първата публикация.

БАБА МАРТА ВИНЦЕ ПИЛА — Пб, стр. 21. Вес, кн. 6 от март 1929 г., стр. 1, под заглавие «Баба Марта». В първата публикация стих 1 гласи «па се малко понапила». В «Поточета бистри», 1948 г., е пропуснат стих 15: «А от вишневите клони» — възстановен в настоящото издание.

УЧИЛИЩНА ПЕСЕН — Пб, стр. 121. Св, кн. 1 от октомври 1930 г., стр. 1, под заглавие «Напред!». «Училищният» вм. «училищний» е наша поправка.

БЯЛО И ЧЕРНО — Пб, стр. 113. Св, кн. 3 от декември 1930 г., стр. 1. В I редакция стих 1 на III куплет гласи: «бедняк нещастен мина» (както е възстановен и в настоящото издание вм. неуместната му редакция в Пб, 1948, «старик нещастен мина»).

МАЛЪК СЕЧКО — Пб, стр. 108. Св, кн. 5 от февруари 1930 г., стр. 1.

ПРОЛЕТЕН ПРАЗНИК — Пб, стр. 47. Св, кн. 8 от май 1930 г., стр. 1.

ПАДНА СРЕБЪРНА СЛАНА — Пб, стр. 81. Св, кн. 2 от ноември 1930 г., стр. 1. Стих 1 на II куплет гласи в първата публикация: «И по селата наново», а стих 1 на III куплет — «След летните труд и грижа».

КЪСА ПРИКАЗКА — Пб, стр. 125. Св, кн. 3 от декември 1930 г., стр. 1.

ЛОШ ПРЕДВЕСТНИК — Пб, стр. 70. Вес, кн. 2 от ноември 1929 г., стр. 1, под заглавие «Есенен вятър». Стих 2 на II куплет гласи там: «над широкото море».

ПРЕДПРОЛЕТЕН СЪН — Пб, стр. 9. Св, кн.5 от януари 1931 г., стр. 1. Стих 2 на III куплет гласи в първата публикация: «и чуват далечен и тревожен звън» (избягнато е повторението на епитета «тревожен»).

ГОСТ — Пб, стр. 40. Св, кн. 6 от март 1931 г., стр. 1, под заглавие «Първият гост».

ЧУЧУЛИГА — Пб, стр. 55. Св, кн. 7 от април 1931 г., стр. 1, под заглавие «Чучулигина песен». Стих 5 на I куплет гласи в I редакция: «бога вишни славословя», а последният стих — «между бога и земята».

ЦВЕТЕН МЕСЕЦ — Пб, стр. 43. Св, кн. 8 от май 1931 г., стр. 1.

ЕСЕНТА ЗАПЕЯ — Пб, стр. 87. Св, кн. 1 от ноември 1931 г., стр. 1.

ВРАБЧОВО ПИСМО — Пб, стр. 98. Св, кн. 3 от декември 1931 г., стр. 1.

СЪНЯТ НА ПОТОЧЕТАТА — Пб, стр. 109. Св, кн. 4 от декември 1932 г., стр. 1.

СЛЪНЧИЦЕ — Пб, стр. 16. Св, кн. 4 от декември 1932 г., стр. 1, под заглавие «Първо слънце».

ПРОЛЕТТА ДА ПОЗДРАВИМ — Пб, стр. 44. Св, кн. 7 от май 1932 г., стр. 1.

ЕСЕН — Пб, стр. 83. В. Пътека, бр. 1 от 1933 г., стр. 1. В първата публикация глаголът «сбера» е даден във формата на «събера».

МЕЧА ЗИМА — Пб, стр. 112. Св, кн. 4 от януари 1933 г., стр. 1.

ПЪРВОТО ЦВЕТЕ — Пб, стр. 14. Св, кн. 5 от февруари 1933 г., стр. 1.

ГРОЗДОБЕР — Пб, стр. 77. В. Въздържателче, бр. 2 от октомври 1933 г., стр. 1.

Е С Е Н В Г О Р А Т А — Пб,стр. 88. Св, кн. 2 от ноември 1933 г., стр. 1.

К Р А Й Н А З И М А Т А — Пб, стр. 10. Св, кн. 5 от февруари 1934 г., стр. 1.

Т Е М Е Н У Ж К А — Пб, стр. 20. Св, кн. 6 от март 1934 г., стр. 1, под заглавие «Първата теменужка».

З А Й О -Б А Й О — Пб, стр. 130. Св., кн. 1 от ноември 1934 г., стр. 1.

Д В А В Е Т Р И Щ А — Пб, стр. 107. Св, кн. 3 от декември 1934 г., стр. 1.

Д О М А Ш Н О О Г Н И Щ Е — Пб, стр. 114. Сп. Подслон, кн. 1 от 30 януари 1935 г., стр. 28.

Б А Б А М А Р Т А С Е Н А К И Ч И — Пб, стр. 26. Сп. Подслон, кн. 2 от 28 февруари 1935 г., стр. 63.

Н О В А П Е С Е Н — Пб, стр. 39. Сп. Подслон, кн. 3 от март 1935 г., стр. 103, под заглавие «Пролетна песен». В първата публикация стих 1 на II куплет има следния вид: «с б у р н а р а д о с т й п р и г л а ш а т».

Ж Ъ Т В А — Пб, стр. 58. Сп. Подслон, кн. 6—7 от 30 юли 1935 г., стр. 231.

М Л А Д О В Ч А Р — Пб, стр. 119. Св, кн. 3 от декември 1935 г., стр. 1.

П Р И К А З К А — Пб, стр. 130. Св, кн. 4 от януари 1936 г., стр. 1, под заглавие «Весела приказка».

Р О Д Н О С Е Л О — Пб, стр. 124. В. Славейче, бр. 3 от ноември 1937 г., стр. 3.

Б Ъ Л Г А Р С К А М А Й К А — Пб, стр. 123. Св, кн. 3 от декември 1938 г., стр. 1. Предпоследният стих на първата публикация гласи «бранник верен и защита» (както е възстановен и в настоящото издание).

Л Ъ Ж Л И В О С Л Ъ Н Ц Е — Пб, стр. 23—24. Св, кн. 4 от декември 1946 г., стр. 1, под заглавие «Зимно слънце».

Н А Ш Е Й Н А Т А — Пб, стр. 95.

П Е К Н А С Л Ъ Н Ц Е — Пб, стр. 19.

П Р О Л Е Т — Пб, стр. 41.

Т Р Ъ Г Н А Л Ж А Б О К — Пб. стр. 138.

ПОЕМИ

Ч О Х Е Н О К О Н Т О Ш Ч Е — ГТ, стр. 19—26. Поемата е претърпяла три редакции. Първата редакция, публикувана в сп. Майска китка, кн. 7 от 15 ноември 1904 г., стр. 6—8, брои 105 стиха. Във втората редакция, печатана в сп. Веселушка, кн. 7 от юли 1908 г., стр. 103—106, има 112 стиха. В трета редакция, нараснала на 168 стиха, поемата се явява във в. Люлка, бр. 22 от май 1922 г., стр. 2. С незначителни промени тя бива препечатана в сборника «Гори Тилилейски» от 1948 г.

Поемата «Чохено контошче» е претърпяла следните по-важни промени в трите редакции. В I редакция липсват стиховете:

И живели тия старци харни
един от друг много благодарни.

Във II редакция началото на първия от тези стихове гласи «Ж и в е л и с и . . .» Във II редакция са вмъкнати от Елин Пелин стиховете:

Какво искаш, дядо ще ти вземе,
да се сети за младото време.

В III редакция последният стих гласи:«да се сети м л а д о т о н и в р е м е». Пасажът в последната публикация на поемата от стиха «Па развърза две жълтици скъпи» до стиха «Кроят, мерят — чоха не достига. . .» има сравнително по-проста разработка в I редакция (16 стиха срещу 5):

Па развърже две скъпи жълтици,
купи чоха и сърмалии конци,
викна терзии — майстори първи
да ушият чохено контошче. . .
Кроят, мерят, чоха не достига. . .

Преработен и разширен във II редакция е пасажът от стиха «Насядаха майсторите знатни» до стиха «бие глава, плаче и се кръсти. . .», както и пасажът от стиха «Па раздели два вола другари» до стиха «да го гледаш — лено, не кроено». Последният стих «ще го носиш ти на гладно сърце» е прибавен във II редакция.

ТРИТЕ БАБИ — ГТ, стр. 47—55. В първа редакция (227 стиха) — поемата се явява в сп. Веселушка, кн. 3 от март 1908 г., стр. 42—45, във втора редакция (244 стиха) — в сп. Чавче, бр. 5 от ноември 1913 г., стр. 2—6 под заглавие «Три баби. Приказка». И тази поема е написана в стила на хумористичните народни приказки, без конкретен първообраз. След стиха «сред Софийско поле» е пропуснат във II редакция пасажът:

Баба Еленица
от златна Златица,
стара баба Рада
от Клисура града
и стрина ви Дивда
от Голяма Кривда —

навярно сметнато от писателя като излишно повторно изброяване на героините. Пасажът от стиха «— Мари, ха да ходим.» до «дойде лято жарко» е прибавен във II редакция, а на същото място от I редакция са пропуснати стиховете:

Хайде още малко,
хайде още малко.

Следващите подир тях стихове

пролетта измина,
дойде лято жарко

са сложени в края на прибавения във II редакция пасаж. Пасажът от стиха «— Като че прикапа» до стиха «от голяма Кривда» е прибавен от писателя във II редакция. Стихове 19—20 гласят в I редакция:

ц в е т я т а ц ъ ф н а х а,
мушици бръмчаха.

Във II редакция и публикацията в «Гори Тилилейски» са направени от Елин Пелин и други малки корекции: «от света лъжовни» (вм. «и з света лъжовни»), «есента п р о г о н и» (вм. «есента п р о п ъ д и») и пр.

ЗВЯР НЕЧУВАН — ГТ, стр. 76—78. Първа публикация в сп. Веселушка, кн. 4 от април 1909 г., стр. 63, в прозаичен ред, втора — в сп. Чавче, бр. 6 от ноември 1913 г., стр. 6. След X двустишие («Села, градове обрал, // влачи моркови с чувал») при последната редакция Елин Пелин вмъкнал нов момент — репликите между изплашените животни; от стиха «И в д и г н а л а с е т р е в о г а» включително до стиха «в с и ч к и с е и з к р и х а в м и г».

КРИВОТО ПАТЕНЦЕ — ГТ, стр. 38—46, с подзаглавие «Руска приказка». Първа публикация в сп. Веселушка, кн. 2 от февруари 1910 г., стр. 28—31. При последната обработка на поемата Елин Пелин направил редица допълнения и корекции. Липсват в I редакция пасажите от стиха «Бог прати им на старост утеха» до «на тяхното малко храненичe», от стиха «Слава богу! От хижата вета» до стиха «толко мили, грижливи и харни. . .» Вместо стихове 9—13 в I редакция има два стиха:

Ала тежко — нямали дечица,
самички си на света живели.

Пасажът от стих «Там намират една стара бука» до стиха «но горкото с едно краче криво» има следния вид в I редакция:

Гъби много двамата намират,
на връщане и двамата съзират
гнездо малко тамо на сполука,
а в гнездото патенце писука:
— Гледай, дядо, туй патенце диво,
що е мило — рече баба живо. . .
На ръце го дядо взе с внимание
и разгледа птичето с старание.
Шия грива, шарено криленце,
ала криво бедното с краченце!

Пасажът от стих «Дълго време старите мислили» до стиха «па го милва и го утешава» — е преработен изцяло, с редица допълнения и промени. Такава преработка е претърпял и пасажът от

стих «Една сутрин хубава Даринка» до стиха «жално-мило подхванали песен». Във II редакция на момата-патенце е дадено име — Даринка; и др.

ДЯДОВАТА РЪКАВИЧКА — ГТ, стр. 5—11. Първата редакция на поемата, в прозаичен ред и под заглавие «Ръкавичка» е публикувана в сп. Веселушка, кн. 2 от февруари 1910 г., стр. 32—33. Тя представлява малко изменен превод на украинската народна приказка «Рукавичка». (Вж. сборника Украински народни приказки, прев. от руски Ран Босилек. София, 1956, стр. 9—12.) Втората редакция, публикувана в сп. Чавче, бр. 2 от 11 ноември 1913 г., стр. 2—3, под познатото си заглавие «Дядовата ръкавичка», има характер на свободна, творческа разработка на оригинала. Ако началните 6 стиха в двете редакции почти съвпадат, от стих 7 нататък те се различават значително. Първата редакция брои 86, а втората 113 стиха.

ЦАР ШИШКО — ГТ, стр. 12—13. За пръв път публикувана в сп. Светулка, кн. 1 от януари 1924 г., стр. 16—20. Поемата представлява оригинална разработка на мотив от народното приказно творчество, с подчертана сатирична, антимонархическа тенденция.

БАБИНАТА БАНИЦА — ГТ, стр. 60—63. Първа публикация в сп. Светулка, кн. 2 от февруари 1924 г., стр. 8—9. В I редакция първата реплика на дядото съдържа 4 стиха (а не само 1 — първият):

— Що си, бабо, сърдита?
Защо така въздишаш,
защо фучиш и риташ
като бивол на кланица?. . .

В I редакция стиховете «Рипна баба, подскочи// и юмруци посочи» стоят пред първата реплика на бабата. Вместо стих 1 от същата реплика на бабата («—Яде ми се баница») във II редакция са развити два стиха:

— Да ти кажа, де пък де, —
баница ми се яде!

Стиховете «Като млада подскочи, // петурите разточи» гласят в I редакция:

петурите разтача,
па играе, па скача.

СЪРДИТАТА КОЗИЦА — ГТ, стр. 56—59. Първа публикация в сп. Светулка, кн. 3 от март 1924 г., стр. 8—9. В I редакция стихът «И намери котака» има форма «намерила котака».

БАБА ЖАБА — ГТ, стр. 64—66. Първа публикация в сп. Светулка, кн. 7 от октомври 1924 г., стр. 8—9. В I публикация подир стиха «да се малко поразходи» следва стих «поразходи, поразхлади». Вероятно той е пропуснат в «Гори Тилилейски» по недоглеждане. В настоящото издание стихът е възстановен.

СВАТБАТА НА ЧЕРВЕНУШКО — ГТ, стр. 79—90. В първа редакция поемата излиза в отделно издание: Елин Пелин. Сватбата на Червенушко, весела история за деца. София, 1924, 16 стр. Първоначално, в ръкописа, поемата е била озаглавена «Червенушкова сватба» (с което заглавие тя е рекламирана и на кориците на сп. Светулка от 1924 г.). Завършъкът на поемата, от стих «Врабчо тайно ги следеше» до последната строфа, е коренно променен и преработен в изданието от 1943 г. (Елин Пелин. Сватбата на Червенушко. Изд. Хемус, София, 1943, стр. 22). В I редакция любовното съперничество между Врабчо и Червенушко завършва трагично: Врабчо убива Червенушко, чийто труп бива погребан от «кукумявката гробарин». Във II редакция новонаписани от Елин Пелин са строфите, които започват със стиховете: «Врабчо тайно ги следеше», «Най-на края като капка», «Сива, скромна и мъничка», «И пред тая чужда радост». Доста стихове са претърпели едни или други промени.

СТРАШЕН ВЪЛК — ГТ, стр. 27—37. За пръв път поемата е публикувана във в. Пътека, бр. 1 от януари 1933 г стр. 2—4, с подзаглавие «Приказка». При II редакция на поемата Елин Пелин внесъл малък брой промени и корекции. В I редакция липсват стих 5: «въплъщение на злото» и стихове 15—16:

грабне, скрий се невредим,
невидим, неуловим. . .

Стихът « и оттам навярно в рая» гласи в I редакция: «и оттам направо в рая» (категоричност, която се явява неу-

местна при благополучната развръзка на дядо Влаховия жест), а стиховете «нещо му пресече вкуса // и извика със погнуса» —

не раздразни му се вкуса,
а извика със погнуса.

ВЪЛК И КОЗЕЛ — ГТ, стр. 67—75. Първа публикация в сп. Подслон, кн. 12 от 30 декември 1935 г., стр. 383—384. Във II редакция поемата е преработена. В нея са прибавени куплетите: 10, 12, 15, 16, 22, 23, 24, 30, 32, 40. В I публикация стихът «Близо гледат» гласи «Скоро гледат»; «—Таз година // пък каква е?» — «Що е това // той не знае. . .»; «— Де отиваш // ти, брадати» — «—Де отиваш // ти с брадата»; «по тез места // непознати» — «в това време // из гората»; «Искам сили // да премерим — «Силите си // да премерим»; «но ми виж // добре рогата» — «но погледай ми // добре рогата».

Всички поеми в «Гори Тилилейски» са илюстровани от художника Минчо Никифоров.

РАЗКАЗИ

ЗЪБЧЕТО, КОЕТО СЕ КЛАТИ, с подзаглавие «Приказка» — Приб, стр. 33—35. Път, бр. 14 от IV. 1933 г., стр. 2.

НЕДОВОЛНАТА ЖАБА — Приб, стр. 27—32. Път, бр. 18 от IV. 1933 г., стр. 2 под заглавие «Имало една жаба. . .»

ЗА ДЕТСКИЯ ГРАД — в. Септемврийче, бр. 35 от 6. V. 1948 г., стр. 1.

ЗА ПРЪВ ПЪТ В СЕЛО — сп. Чавдарче, кн. 2 от IX. 1948 г., стр. 6—7.

ПЪРВИЯТ УЧИЛИЩЕН ДЕН — в. Септемврийче, бр. 1 от 16. IX. 1948 г., стр. 1.

ВСИЧКО НОВО — в. Септемврийче, бр. 7 от 28. X. 1948 г., стр. 2.

ИВАНКА — в. Септемврийче, бр. 14 от 16. XII. 1948 г., стр. 2.

КНИГИТЕ — ДОБРИ ДРУГАРИ — в. Септемврийче, бр. 28 от 24. III. 1949 г., стр. 3.

НОВ РАСТЕЖ — в. Септемврийче, бр. 2 от IX. 1949 г., стр. 1.

ЕДНА РАЗХОДКА — в. Септемврийче, бр. 24 от 24. II. 1949 г., стр. 5. «Той (Елин Пелин — б. м.) написа художествения очерк «Една разходка», пригоден към задачата (на организация «Септемврийче» — б. м.): да се развиват в организацията по-нашироко пътешествията». — Асен Босев. Приятел на септемврийчетата, в. Литературен фронт, бр. 33 от 16. IV. 1949 г., стр. 3. В текста са оправени допуснатите печатни грешки в първата публикация на очерка: «Слънцето току-що беше падало (вм. правилното: се подало) зад баирите», «В гъстака Ружа дебнеше, а пред нея подхвръкваше и се търкаше (вм. правилното: търкаляше) някаква птица» и др.

ДРАМАТИЧНА СЦЕНКА

КУМЧО-ВЪЛЧО И КУМА-ЛИСА — текстът е взет от изданието «Кумчо-вълчо и Кума-лиса. Сценирана приказка. Рисунки Вл. Лазаркевич. София, 1949, 48 стр. В първо издание драматичната сценка излиза в София през 1918 г., на 36 стр. с подзаглавие «Две картини из живота на животните». Втората картина от пиесата, под заглавие «Зимна нощ. Приказка», бива публикувана отделно в сп. Картинна галерия за деца и юноши, кн. 1 от септември 1912 г., стр. 2—7.

Във втората публикация на «Кумчо-вълчо и Кума-лиса» са направени редица промени и корекции.

ПРОИЗВЕДЕНИЯ, НЕВКЛЮЧЕНИ ОТ ЕЛИН ПЕЛИН В ОТДЕЛНИ КНИГИ

СТИХОТВОРЕНИЯ

ХУБАВО МОМЧЕ — Чав, бр. 3 от 9 ноември 1913 г., стр. 1. Песента е печатана без заглавие — то е сложено от нас.

КУКУВИЦА КУКА — Вес, кн. 4 от април 1908 г., стр. 61.

СТАРА БАБА НА ДРЕНКИ — Вес, кн. 1 от януари 1910 г., стр. 19, под заглавие «Поговорка». Вж. Буквар и първа читанка от М. Влайков и Н. Т. Дончев, 18 издание, София, 1923, стр. 80, и др. В първата публикация на стихотворението липсват последните два стиха:

един я пухна в главата,
други ѝ строши ребрата.

ПЕПЕРУДКА — Читанка за II отделение от Елин Пелин и Ран Босилек, I издание, София, 1920, стр. 65.

ЗАЙЧЕТО — Св, кн. 4 от април 1924 г., стр. 8—9.

ВРАБЧЕТО ЗИМЕ — Читанка за II отделение от Т. Г. Влайков и М. Т. Влайков, 22 издание. София, 1924, стр. 33—34.

ПТИЧКА И ДЕТЕ — Читанка за III отделение, от М. Т. Влайков. Д. Подвързачов и Р. Алексиев, I издание, София, 1925, стр. 59—60.

ПРОЩАВАЙТЕ, КУКЛИ — Св, кн. 2 от октомври 1927 г., стр. 12.

ЕСЕН И ПЕСЕН — Св, кн. 1 от октомври 1930 г., стр. 1.

ЦИФРИ-БЕЛЕЖКИ ЗА УСПЕХА — В. Пътека, г. II, бр. 4 от октомври 1933 г., стр. 1, с подзаглавие «Из дневника на Пътечко».

СНЯГ НОЩЕСКА НАВАЛЯ — Дневник на Пътечко, стр. 16—18, под заглавие «Първи сняг». В. Пътека, г. II, бр. 12 от декември 1933 г., стр. 1, подзаглавие «Дневник на Пътечко». Тук вземаме като заглавие първия стих на стихотворението, за да не се смесва със стихотворението под същото заглавие в дял първи на този том.

ДРУГАРСКА РАЗХОДКА — Дневник на Пътечко, стр. 14—15. В. Пътека, бр. 8 от 1934 г., стр. 1, под заглавие «Разходката».

МОИТЕ КНИЖКИ — Св, кн. 1 от октомври 1945 г., стр. 1.

ЩЪРКЪТ-ЦАР — Др, кн. 7 от септември 1919 г., стр. 6—9.

МАМИН ЧОЧО — Св, кн. 1 от януари 1921 г., стр. 9—12, с илюстрации.

ЯБЪЛКИТЕ НА ЧОЧО ПИПОНКЬОВ — Св, кн. 9 от ноември 1923 г., стр. 8—11, с илюстрации.

РАЗКАЗИ

ПАК СТРАШЕН СЪН — Чав, бр. 11 от 1. I. 1914 г., стр. 4.

КАК ЧОЧО ПИПОНКЬОВ НАСАДИ КОКОШКАТА — Св, кн. 6 от VI. 1920 г., стр. 15—16.

ГЕВРЕКЪТ НА ЧОЧО ПИПОНКЬОВ — Св, кн. 5 от V. 1923 г., стр. 8—9.

ИЗОСТАНАЛ — сп. Детски живот, кн. 2 от II. 1932 г., стр. 2—4.

СТАРАТА ВОДЕНИЦА — сп. Детска радост, кн. 2 от XI. 1940 г., стр. 2—3.

КАКВО МОЖЕ ЧОВЕКЪТ — сп. Детска радост, кн. 8 от V. 1940 г., стр. 2—4.

СЪДЪРЖАНИЕ

Стихотворения

Поеми

Разкази

Драматична сценка

Произведения, невключени от Елин Пелин в отделни книги

Стихотворения

Разкази

ЕЛИН ПЕЛИН

СЪЧИНЕНИЯ
В ШЕСТ ТОМА

Том IV

РЕДАКТОР СВЕТЛА ГЮРОВА
ОФОРМЛЕНИЕ КИРИЛ ГОГОВ
ХУД. РЕДАКТОР ЕЛЕНА МАРИНЧЕВА
ТЕХН. РЕДАКТОР ВИОЛЕТА КРЪСТЕВА
КОРЕКТОР ЛИЛЯНА ПЕЕВА

Формат 32/84/108; тираж 60 113 екз.
печатни коли 23; издателски коли 19,32;
л. г. VI/32; изд. № 4287; поръчка № 2/1978 година
на издателство «Български писател»;
дадена за набор на 30 IX 1977 година;
излиза от печат на 25. I. 1978 година.
Цена 2,15 лв.

Код 15 $\frac{9536172511}{5506-18-78}$

ДПК «ДИМИТЪР БЛАГОЕВ» — СОФИЯ